

Univerzita Pardubice
Fakulta ekonomicko-správní

Spotřeba domácností v ČR a její dynamika

Bc. Jana Blažková

Diplomová práce

2010

Univerzita Pardubice
Fakulta ekonomicko-správní
Ústav ekonomie
Akademický rok: 2009/2010

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Bc. Jana BLAŽKOVÁ**
Studijní program: **N6202 Hospodářská politika a správa**
Studijní obor: **Ekonomika veřejného sektoru**

Název tématu: **Spotřeba domácností v ČR a její dynamika**

Z á s a d y p r o v y p r a c o v á n í :

Cílem diplomové práce je provést analýzu vývoje spotřeby domácností v ČR.
Diplomová práce bude obsahovat:

- vymezení spotřeby domácností
- analýzu vývoje spotřeby domácností
- vliv faktorů ovlivňujících vývoj spotřeby domácností
- analýzu změn ve struktuře spotřebních výdajů domácností
- krátkodobé a dlouhodobé modely spotřeby
- komparaci spotřeby domácností v ČR s vybranými zeměmi EU

Rozsah grafických prací:

Rozsah pracovní zprávy:

cca 50 stran

Forma zpracování diplomové práce:

tištěná/elektronická

Seznam odborné literatury:

ARTL, J., ČUTKOVÁ, J., RADKOVSKÝ, Š. Analýza spotřební funkce v podmínkách ČR. Praha: ČNB, 2001. 63 s. Bez ISBN.

HOLMAN, R. Ekonomie. 4. vyd. Praha: C. H. Beck, 2005. 709 s. ISBN 80-7179-891-6.

CHAMBERLIN, G., YUEH, L. Macroeconomics. Cengage Learning EMEA. 2006, 582 S. ISBN 1844800423.

MAGREBI, F. M. The Economics of household consumption. 2. vyd. New York: Greenwood Publishing Group, 1991. 278 s. ISBN 10: 0275941132.

RUSMICOVÁ, L., SOUKUP, J. Makroekonomie: základní kurz. 5. vyd. Slaný: Melandrium, 2002. 167 s. ISBN 80-86175-24-3.

SEKERKA, B. Makroekonomie. Praha: Profess Consulting, 2007. 488 s. ISBN 978-80-7259-050-6.

Vedoucí diplomové práce:

prof. RNDr. Bohuslav Sekerka, CSc.
Ústav ekonomie

Datum zadání diplomové práce:

30. června 2009

Termín odevzdání diplomové práce:

30. dubna 2010

doc. Ing. Renáta Myšková, Ph.D.

děkanka

L.S.

doc. Ing. Jolana Volejnková, Ph.D.

vedoucí ústavu

V Pardubicích dne 27. července 2009

Prohlašuji:

Tuto práci jsem vypracovala samostatně. Veškeré literární prameny a informace, které jsem v práci využila, jsou uvedeny v seznamu použité literatury.

Byla jsem seznámena s tím, že se na moji práci vztahují práva a povinnosti vyplývající ze zákona č. 121/2000 Sb., autorský zákon, zejména se skutečností, že Univerzita Pardubice má právo na uzavření licenční smlouvy o užití této práce jako školního díla podle § 60 odst. 1 autorského zákona, a s tím, že pokud dojde k užití této práce mnou nebo bude poskytnuta licence o užití jinému subjektu, je Univerzita Pardubice oprávněna ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložila, a to podle okolností až do jejich skutečné výše.

Souhlasím s prezenčním zpřístupněním své práce v Univerzitní knihovně Univerzity Pardubice.

V Pardubicích dne 29.06.2010

Jana Blažková

Poděkování

Na tomto místě bych ráda poděkovala všem, kteří mi byli nápomocni při zpracování této práce. Především tedy mému vedoucímu diplomové práce prof. RNDr. Bohuslavu Sekerkovi, CSc. za cenné připomínky, odborné rady, ochotu a trpělivost při vedení této práce. Dále bych ráda poděkovala rodině a přátelům, za poskytnutou podporu a zázemí.

Anotace

Diplomová práce se zabývá spotřebou domácností. Cílem této práce je provést analýzu vývoje spotřeby domácností v ČR v letech 1995 – 2008. Práce obsahuje teoretické vymezení spotřeby domácností a popis hlavních přístupů k teorii spotřební funkce. Dále se zabývá analýzou vývoje spotřeby domácností ve sledovaném období, identifikací faktorů ovlivňujících vývoj a výši spotřeby domácností, zhodnocením jejich vlivu a nalezením modelů spotřeby. Součástí práce je zhodnocení struktury spotřebních výdajů domácností a provedení komparace spotřeby domácností v ČR s vybranými zeměmi EU.

Klíčová slova

Česká statistický úřad; spotřeba; domácnosti; klasifikace CZ-COICOP; statistika

Title

The household consumption and its dynamics in the Czech Republic

Annotation

This thesis deals with household consumption. The main purpose of this work is to analyze the development of household consumption in the Czech Republic between 1995 – 2008. The work contains a theoretical determination of household consumption and a description of the main approaches to the theory of consumption function. It also deals with analysis of the development of household within the period under consideration, identification of factors affecting development and amount of household consumption, assessing their impact and finding patterns of consumption. Constituent part of this work is to evaluate the structure of consumption expenditure of households and make compare of household consumption in the Czech Republic and in selected EU countries

Keywords

Czech Statistical Office; consumption; household; classification CZ-COICOP; statistics

Obsah

ÚVOD.....	9
1 Vymezení spotřeby domácností.....	11
1.1 Základní pojmy a ekonomické souvislosti.....	11
1.1.1 Definice a charakteristika domácností.....	11
1.1.2 Spotřeba domácností.....	12
1.1.3 Klasifikace spotřeby domácností.....	13
1.1.4 Domácnosti v ekonomických souvislostech.....	14
1.2 Spotřeba domácností v pojetí Českého statistického úřadu.....	15
1.2.1 Statistika rodinných účtů.....	16
1.2.1.1 Zjišťování a zveřejňování údajů.....	16
1.2.1.2 Výběr zpravodajských domácností.....	17
1.2.1.3 Domácnosti podle postavení osoby v čele.....	19
1.2.1.4 Základní ukazatele SRÚ.....	20
1.2.2 Systém národních účtů.....	21
1.2.2.1 Vymezení spotřeby domácností dle metodiky ESA 1995.....	21
1.2.2.2 Spotřeba domácností v rámci HDP.....	23
1.2.3 Klasifikace individuální spotřeby CZ-COICOP.....	24
1.2.3.1 Předmět a konstrukce klasifikace.....	24
1.2.3.2 Využití klasifikace.....	26
1.2.3.3 Nedostatky klasifikace.....	26
1.2.4 Index spotřebitelských cen.....	27
2 Teorie spotřební funkce.....	29
2.1 Keynesiánská spotřební funkce.....	29
2.1.1 Keynesiánská úsporová funkce.....	31
2.2 Model mezičasové volby.....	32
2.3 Teorie životního cyklu.....	34
2.4 Teorie permanentního důchodu.....	36
2.5 Agregace spotřebních funkcí.....	36
3 Vývoj spotřeby domácností.....	38
3.1 Vývoj spotřeby domácností v letech 1995 – 2008.....	38
3.1.1 Období před rokem 1995.....	39
3.1.2 Období 1995 – 1. pololetí 1997.....	40
3.1.3 Období 2. pololetí 1997 – 1998.....	40
3.1.4 Období 1999 – 2000.....	41
3.1.5 Období 2001 – 2003.....	42
3.1.6 Období 2004 – 2005.....	43
3.1.7 Období 2006 – 2008.....	43
3.2 Predikce vývoje spotřeby domácností.....	44
4 Determinanty spotřeby domácností a jejich vliv.....	45
4.1 Identifikace faktorů a popis použitých statistických metod.....	45
4.2 Disponibilní důchod domácností.....	47
4.3 Bohatství domácností.....	51
4.4 Spotřebitelské úvěry poskytnuté domácnostem.....	53
4.5 Úrokové sazby.....	55
4.6 Nezaměstnanost.....	57
4.7 Spotřebitelské ceny zboží a služeb.....	59
4.8 Indikátor důvěry spotřebitelů.....	61

4.9	Shrnutí dosažených výsledků aplikací statistických metod	62
4.10	Finanční krize a její vliv na spotřebu domácností	63
4.11	Vliv spotřeby domácností na HDP	64
5	Strukturální změny spotřebních výdajů domácností	68
5.1	Struktura spotřeby domácností podle účelu	68
5.2	Struktura spotřeby domácností podle trvanlivosti	72
5.3	Struktura spotřeby za jednotlivé typy domácností podle výsledků SRÚ.....	74
5.3.1	Struktura spotřebních výdajů v průměrné domácnosti	75
5.3.2	Struktura spotřebních výdajů domácností podle postavení osoby v čele a výše příjmu	75
6	Komparace spotřeby domácností v ČR s vybranými zeměmi EU	78
6.1	Spotřeba domácností a její dynamika	78
6.2	Struktura spotřebních výdajů domácností.....	79
6.3	Podíl spotřeby domácností na HDP	83
6.4	Vývoj spotřebitelských cen zboží a služeb	83
ZÁVĚR		86
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY		89
SEZNAM POUŽITÝCH ZKRATEK		93
SEZNAM GRAFŮ		94
SEZNAM OBRÁZKŮ		94
SEZNAM TABULEK.....		95
SEZNAM PŘÍLOH.....		96

Úvod

Jako téma diplomové práce jsem si zvolila spotřebu domácností v ČR a její dynamiku. Spotřeba je komplexní ukazatel zachycující celkovou spotřebu zboží a služeb hrazenou z disponibilních důchodů domácností. Je ukazatelem, který nám poskytuje informace o tom, kolik domácností za celé národní hospodářství vydaly na nákup spotřebního zboží.

Diplomová práce se skládá ze šesti hlavních kapitol. První kapitola objasňuje základní pojmy související se spotřebou domácností a charakterizuje postavení domácností na trhu. Pozornost je věnována také klasifikaci spotřeby domácností z různých hledisek, se zaměřením na klasifikaci spotřeby podle účelu.

Druhá kapitola obsahuje rozbor teoretických přístupů ke spotřebě. Jsou zde objasněny základní aspekty Keynesovy spotřební funkce, teorie permanentního důchodu, teorie životního cyklu a modelu mezičasové volby.

Třetí kapitola popisuje vývoj spotřeby domácností v letech 1995 – 2008 a predikci jejího budoucího vývoje dle odhadů Ministerstva Financí ČR z dubna roku 2010.

Ve čtvrté kapitole jsou identifikovány hlavní determinanty spotřeby domácností, které ovlivňují její vývoj. K vyjádření závislosti mezi spotřebou a vybranými determinanty je využito korelační a regresní analýzy, s jejíž pomocí jsou nalezeny modely spotřeby. Součástí této kapitoly je zhodnocení vlivu spotřeby domácností na ekonomický růst.

Analýza spotřeby domácností se netýká jen její celkové výše a vývoje, ale zabývá se také její strukturou a poukazuje na strukturální změny k nimž za sledované období došlo, což je obsahem páté kapitoly. Změny ve struktuře spotřeby domácností jsou posouzeny za využití klasifikace spotřebních výdajů podle účelu a podle jejich trvanlivosti. Součástí kapitoly je také přiblížení struktury spotřebních výdajů za jednotlivé typy domácností podle výsledků Statistiky rodinných účtů.

Poslední kapitola, tedy šestá, se zabývá komparací vývoje spotřeby domácností a struktury spotřebních výdajů v ČR a ve vybraných zemích EU za použití dostupných časových řad. Kapitola navíc obsahuje zhodnocení vývoje úzce souvisejícího harmonizovaného indexu spotřebitelských cen a vysvětluje jeho hlavní význam.

Práce analyzuje spotřebu domácností z hlediska makroekonomického, tedy jako jednu ze složek hrubého domácího produktu. Což odpovídá národnímu pojetí, které poskytuje údaje za sektor domácností ČR. V rámci komparace je využito údajů o spotřebě domácností v domácím pojetí, z důvodu porovnání spotřebního chování domácností v rámci daných území.

Veškerá data použitá při zpracování této práce byla čerpána z Českého statistického úřadu, Evropského statistického úřadu, České národní banky, Ministerstva práce a sociálních věcí a Ministerstva financí. Jako hlavní metody vedoucí k naplnění vytyčených cílů jsou využity analýza a syntéza, metoda prostorového a časového srovnávání, statistické metody a popis. Vše je podloženo širokou škálou grafů a tabulek, které práci činí přehlednější a srozumitelnější.

Cíle diplomové práce:

- **vymezit spotřebu domácností a popsat její pojetí z hlediska Statistiky rodinných účtů a Systému národních účtů;**
- **charakterizovat teoretické přístupy ke spotřební funkci;**
- **analyzovat dynamiku spotřeby českých domácností v letech 1995 – 2008 a provést její predikci;**
- **identifikovat a zhodnotit vliv faktorů ovlivňujících vývoj spotřeby domácností a nalézt modely spotřeby;**
- **posoudit strukturální změny v rámci spotřebních výdajů domácností;**
- **provést komparaci spotřeby domácností v ČR s vybranými zeměmi EU (konkrétně s Itálií, Kypr, Lotyšskem, Maďarskem, Německem, Slovenskem, Švédskem, Velkou Británií a samozřejmě s průměrem EU-27).**

1 Vymezení spotřeby domácností

Cílem této kapitoly je definovat základní pojmy a vymežit pojetí spotřeby domácností z hlediska Českého statistického úřadu. Nejprve jsou definovány základní pojmy a popsány ekonomické souvislosti. Dále je vysvětleno a přiblíženo chápání, sledování a zveřejňování údajů o spotřebě domácností v pojetí Českého statistického úřadu. Součástí této podkapitoly je rozbor klasifikace spotřebních výdajů domácností, kterou Český statistický úřad využívá a vymezení úzce souvisejícího indexu spotřebitelských cen.

1.1 Základní pojmy a ekonomické souvislosti

1.1.1 Definice a charakteristika domácností

Domácnost je z hlediska statistického definována jako „*soubor osob společně bydlících, které se společně podílejí na úhradě základních výdajů (na výživu, provoz domácnosti, údržbu bytu apod.)*. Jádrem těchto domácností je zpravidla rodina, ale může to být i jednotlivce.“¹ Z hlediska ekonomického je domácnost charakterizována jako určitá skupina lidí, která má společné příjmy a rozděluje je mezi jednotlivce, jež přicházejí na trh za účelem uspokojení potřeb.

Domácnosti představují sektor národního hospodářství a jsou významnými ekonomickými subjekty trhu a jejich hlavní ekonomickou funkcí je spotřeba. Jsou to subjekty přicházející na trh za účelem uspokojení svých potřeb a vystupují v roli kupujících i prodávajících.

Na trhu statků a služeb vystupují jako kupující a jsou nazýváni **spotřebiteli**². Domácnost je při rozhodování na trhu statků a služeb omezena především výší svého důchodu a cenami výrobků a služeb. Klíčová otázka, kterou musí jako spotřebitelé řešit, je rozdělení důchodu mezi nákupy jednotlivých výrobků a služeb. Ekonomická teorie uvádí, že cílem spotřebitele je uspokojení jeho potřeb, a že racionálně jednající spotřebitel se snaží maximalizovat svůj užitek. Užitek lze definovat jako subjektivní pocit uspokojení,

---

¹ ČSÚ: *Statistika rodinných účtů* [online]. 20.07.2009 [cit. 2010-04-01]. Dostupné z WWW: <http://www.czso.cz/csu/redakce.nsf/i/rodinne_ucty>.

² V poslední době dochází ke změně pojetí pojmu **domácnost** a používá se stále častěji místo pojmu domácnost pojem **spotřebitelé** či **jednotlivci**.

kterého spotřebitel dosáhne spotřebou nějakého výrobku či služby. Z uvedeného tedy plyne, že užitek vychází z preferencí spotřebitele. **Na trhu výrobních faktorů** vystupují domácnosti jako prodávající, protože jsou výhradními vlastníky výrobních faktorů (práce, půdy a kapitálu), které na příslušném trhu prodávají firmám. Z prodeje výrobních faktorů plynou domácnostem důchody (mzdy, renty, zisky, dividendy, nájemné, atd.). Dále domácnosti získávají při přerozdělování důchodů od vlády transferové platby v podobě různých sociálních dávek, podpor a příspěvků, které jsou taktéž součástí jejich celkového důchodu.³

Důchod je z hlediska ekonomického charakterizován jako celkové množství peněz, které domácnost obdrží během určitého časového období. Důchody domácnosti vynakládají na zaplacení daní, na nákup statků na trhu výrobků a služeb pro svou spotřebu a také k tvorbě osobních úspor. Důchod po odečtení daní, které domácnosti zaplatí, je nazýván **disponibilním důchodem**. Disponibilní důchod je důchod, který domácnosti skutečně obdrží, a který pak mohou použít na spotřebu nebo na úspory.⁴

1.1.2 Spotřeba domácností

„Spotřebou rozumíme souhrn výdajů domácností za finální statky a služby (ať už krátkodobého nebo dlouhodobého charakteru), zatímco investicemi rozumíme statky, které se používají pro další výrobu (jako jsou např. stroje a zařízení, budovy či zásoby). Tou částí důchodu domácností, kterou domácnosti nevydají na svou spotřebu, jsou úspory.“⁵ Úspory jsou chápány také jako odložené zvýšení životní úrovně.

Spotřebu domácností tvoří výdaje za finální statky krátkodobé a dlouhodobé spotřeby a také za služby, které jsou určeny pro přímé uspokojení individuálních potřeb nebo přání. Spotřeba domácností je z makroekonomického hlediska vyjádřena ukazatelem výdajů na konečnou spotřebu domácností a rozumí se jí spotřeba všech domácností v ekonomice.

---

³ SEKERKA, B. *Makroekonomie*. Praha: Profess Consulting, 2007, s. 15.

⁴ SEKERKA, B. *Makroekonomie*. Praha: Profess Consulting, 2007, s. 23.

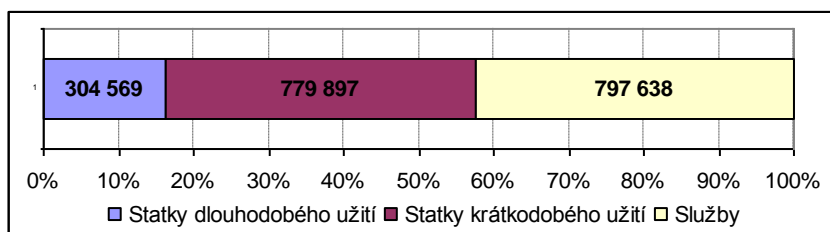
⁵ LIŠKA, V. a kol. *Makroekonomie*. 1. vyd. Praha: Professional Publishing, 2002, s. 131.

1.1.3 Klasifikace spotřeby domácností⁶

Pro klasifikaci spotřebních výdajů domácností existují různá kritéria. Mezi základní kritéria patří především **životnost spotřebovaných statků, způsob úhrady, druh a účel spotřeby** či **nezbytnost**.

Podle životnosti spotřebovaných statků jsou rozlišovány tři hlavní složky spotřeby: statky **dlouhodobého užití**, statky **krátkodobého užití** a **služby**. Statky krátkodobého užití jsou statky, které mohou být použity obvykle jen jednou a během spotřeby dochází k jejich likvidaci (např. potraviny a oděvy). Kdežto statky dlouhodobého užití jsou statky, které umožňují spotřebu během delšího časového období. Jako příklad lze uvést osobní automobil. A službami se rozumí např. lékařská péče nebo vzdělání.

Graf 1: Rozčlenění výdajů domácností podle životnosti v roce 2008 (b. c., v mil. Kč)

Zdroj: ČSÚ

Z hlediska způsobu úhrady je rozlišována spotřeba **placená, neplacená** a **částečně placená**. Placenou spotřebou se rozumí veškerá spotřeba hmotných statků a služeb získaných za peněžní úhradu. Neplacená spotřeba je spotřeba hmotných statků a eventuálně služeb, které jsou výsledkem vlastní výrobní činnosti spotřebitele, nebo které byly získány ve formě naturálních mezd.

Z hlediska druhu je rozeznávána spotřeba **hmotná** a **nehmotná**. Nejzákladnější a nejpoužívanější je však **klasifikace CZ-COICOP⁷**, jejímž předmětem je zařazení všech druhů spotřeby podle účelu.

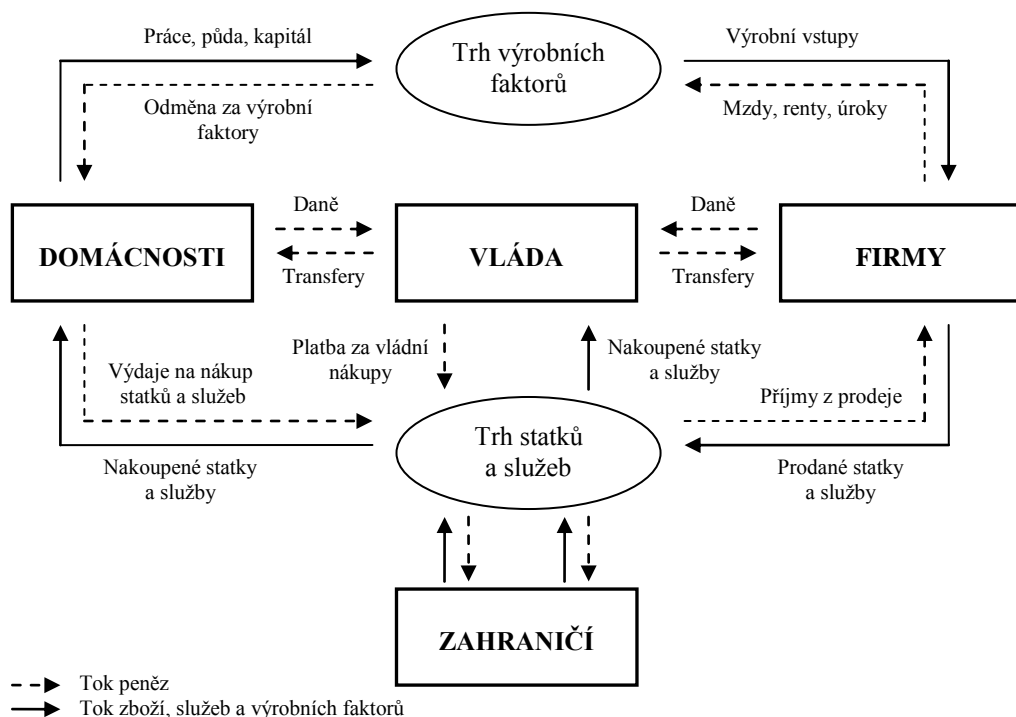
Podle nezbytnosti (naléhavosti potřeb) se rozeznávají tři skupiny statků: **nezbytné, standardní** a **luxusní**. Toto členění však není neměnné, jelikož potřeba, která je považována v jednom období za luxusní, se po určité době stává standardní nebo dokonce nezbytnou a naopak.

⁶ HRONOVÁ, S. a kol. *Úvod do sociálněhospodářské statistiky*. 1. vyd. Praha: VŠE, 2000, s. 145.

⁷ Podrobné seznámení s klasifikací je součástí kapitoly 1.2.3.

1.1.4 Domácnosti v ekonomických souvislostech

Ekonomika funguje jako nepřetržitý koloběh, kterého se účastní všechny ekonomické subjekty: domácnosti, firmy, vláda a zahraničí. Pro zjednodušené zachycení a pochopení vzájemných vztahů mezi jednotlivými ekonomickými subjekty je využíván tzv. makroekonomický koloběh (ekonomický koloběh⁸), který je zachycen na obr. č. 1. Vztahy mezi subjekty mohou být v podobě reálných toků nebo peněžních toků. Reálnými toky se rozumí toky statků a služeb a toky výrobních faktorů a peněžními toky se rozumí toky důchodů a plateb. V níže uvedeném schématu jsou znázorněny plnou čarou toky statků, služeb a výrobních faktorů a toky peněz čarou čárkovanou.

Obrázek 1: Makroekonomický koloběh

Zdroj: PAVELKA, T.: *Makroekonomie*, s. 10.

Z obr. č. 1 plyne, že na trhu výrobních faktorů stranu nabízející vytváří domácnosti, které nabízejí svou práci, půdu a kapitál a stranu poptávající tvoří firmy, které si dané výrobní faktory pronajímají. Domácnosti získávají za poskytování výrobních faktorů od firem odměny ve formě mezd za výrobní faktor práci, renty za výrobní faktor půdu a úrok za výrobní faktor kapitál. Na trhu statků a služeb tvoří stranu nabízející firmy, které

⁸ Model ekonomického koloběhu je modelem, který schematicky znázorňuje vlastní organizaci národního hospodářství.

nabízejí produkci, kterou vytvořily pomocí pronajatých výrobních faktorů. Stranu poptávající na trhu statků a služeb tvoří domácnosti a vláda. Domácnosti na trhu statků a služeb poptávají příslušné statky a služby za účelem uspokojení svých potřeb. Zahraničí vytváří na tomto trhu jak stranu nabízející (ve formě importu), tak stranu poptávající (ve formě exportu). Z prostřední části ekonomického koloběhu plyne, že vláda získává příjmy z daní od domácností a firem. Vláda část příjmů z daní využívá na nákup statků a služeb a zbylou část navrátí domácnostem v podobě transferů anebo firmám v podobě dotací.⁹

V odborných literaturách se v souvislosti se spotřebou domácností setkáváme především s jednoduchým modelem tržního hospodářství, který zahrnuje pouze sektor domácností (spotřebitelé výrobků a služeb) a firem (producenti výrobků a služeb). Domácnosti nakupují za peněžní prostředky výrobky a služby od firem. Firmy naopak kupují od domácností jejich práci za mzdu či plat. Oba sektory jsou ovlivňovány i jinými institucemi, zejména vládou, která je reguluje a chrání.¹⁰

Role domácností je v ekonomice významná především tím, že svými výdaji podporují ekonomický růst země. Spotřeba domácností je totiž největší složkou agregátních výdajů a hrubého domácího produktu (HDP), běžně dosahuje okolo 50,0 % jeho úrovně. Změna spotřebního chování domácností ve smyslu útlumu či posílení jejich poptávky po zboží a službách má proto významný vliv na ekonomický růst země. Domácnosti ovlivňují ekonomiku nejen jako **spotřebitelé**, ale rovněž jako **pracovníci**, **drobní podnikatelé** nezapsaní v obchodním rejstříku (např. audioři, umělci, nebo lékaři) a také jako **zdroj investic** prostřednictvím svých úspor.¹¹

1.2 Spotřeba domácností v pojetí Českého statistického úřadu

Český statistický úřad (ČSÚ) poskytuje informace o spotřebě domácností z hlediska statistiky rodinných účtů (SRÚ) a z hlediska systému národních účtů (SNÚ). V rámci SRÚ jsou získávány pouze výběrové charakteristiky, ne tedy za celé populace jako ve SNÚ. SRÚ slouží jako pomocný zdroj k sestavování účtu za sektor domácností v SNÚ.

---

⁹ PAVELKA, T. *Makroekonomie: základní kurz*. 1. vyd. Slaný: Melandrium, 2006, s. 10.

¹⁰ MAGRABI, F. M. a kol. *The Economics of household consumption*. 2. vyd. New York: Greenwood Publishing Group, 1991, s. 5.

¹¹ ČSÚ: *Změny v sektoru domácností ČR – úspory a zadluženost v období 1995 až 2005* [online]. 26.10.2006 [cit. 2010-05-01]. Dostupné z WWW: <<http://www.kvary.czso.cz/csu/2005edicniplan.nsf/p/1533-05>>.

ČSÚ využívá vedle zdrojů pocházejících z jím prováděných statistických zjišťování také různé externí informace, které pocházejí z účetních a statistických výkazů České národní banky (ČNB), od Ministerstva financí (MF), od mimorozpočtových fondů, nebo od státních externích institucí jako je Ministerstvo práce a sociálních věcí (MPSV) či Ministerstvo zdravotnictví.

1.2.1 Statistika rodinných účtů¹²

SRÚ je zdrojem informací nejen o spotřebě domácností, ale také o jejich příjmech. SRÚ sleduje hospodaření soukromých domácností, a to pravidelně již od roku 1956. Poskytuje informace o výši vydání domácností a o jejich struktuře spotřeby. Dále podává informace o odlišnostech spotřeby v domácnostech uspořádaných podle rozličných hledisek nebo o vlivu různých faktorů (např. pohybu cen, situace na trhu) na strukturu vydání a o spotřebních zvyklostech českých domácností. Některé z informací nelze získat z žádných jiných zdrojů, než právě ze SRÚ. Údaje SRÚ slouží jako významný podklad pro sociální a ekonomický výzkum, pro kvalifikované rozhodování při realizaci sociální politiky státu a pro interní využití ČSÚ (vytvoření spotřebního koše při periodických revizích indexu spotřebitelských cen, pomocný zdroj k sestavení účtu za sektor domácností ve SNÚ) a pro mezinárodní srovnání.

1.2.1.1 Zjišťování a zveřejňování údajů

Prvotní údaje o příjmech, vydáních a spotřebě domácností jsou získávány **metodou průběžných záznamů**. Zpravodajské domácnosti zaznamenávají denně údaje o svých peněžních i naturálních příjmech a výdajích do tzv. **Deníku zpravodajské domácnosti**, což je tiskopis sešitového formátu na příslušný měsíc. Šetření patří mezi náročná zjišťování, která kladou vysoké nároky na respondenty. Z důvodu snížení zátěže zpravodajských domácností se záznamy o nákupu potravin a nápojů zaznamenávají podrobně po dobu 2 měsíců v roce a ve zbývajících 10 měsících domácnosti zaznamenávají jen souhrnnou částkou těchto vydání. Účast domácností v šetření je v naší republice dobrovolná a za pravidelné vyplňování deníku náleží zpravodajské domácnosti vždy finanční odměna. Styk s domácnostmi zajišťuje specializovaný pracovník SRÚ, který nejprve zjistí údaje o domácnosti a jejích členech, o domě, bytě, o domácím hospodářství

---

¹² ČSÚ: *Statistika rodinných účtů* [online]. 20.07.2009 [cit. 2010-04-01]. Dostupné z WWW: <http://www.czso.cz/csu/redakce.nsf/i/roдинne_ucty>.

a o vybavení domácnosti, a během roku provádí případné aktualizace a je v pravidelném styku s domácnostmi.¹³

Zjištěné údaje jsou publikovány **čtvrtletně**. Předběžné údaje za poslední skončené čtvrtletí a kumulace od počátku roku jsou zveřejňována přibližně dva měsíce po ukončení příslušného referenčního roku. S čtvrtým čtvrtletím se zveřejňují tedy i předběžné roční údaje. V červnu roku ($n+1$) jsou zveřejněny definitivní roční a čtvrtletní data za rok n a ty pak slouží jako základna pro průběžné meziroční srovnání.

1.2.1.2 Výběr zpravodajských domácností

Zpravodajskou jednotkou šetření je hospodařící domácnost, která dobrovolně poskytuje údaje o svém ekonomickém postavení. **Hospodařící domácnost** je ČSÚ definována jako „*soubor osob společně bydlících, které se společně podílejí na úhradě základních výdajů.*“ Jádrem uvedených domácností bývá rodina, ale může to být i jednotlivec.

Výběr zpravodajských domácností v rámci SRÚ je prováděn **záměrným kvótním výběrem**¹⁴. Dříve se kvóta stanovila z výsledků **mikrocenzu** (výběrové šetření prováděné náhodným výběrem, jehož účelem je získat reprezentativní údaje o úrovni a struktuře příjmů a základní sociálně demografické charakteristiky domácností) a z výsledků **Sčítání lidí, domů a bytů** (SLDB). Od roku 2007 je však kvóta stanovena z **šetření Životní podmínky**. Šetření Životní podmínky se stalo pro ČR závazným po vstupu do EU a je českou variantou celoevropského šetření EU-SILC (European Union - Statistics on Income and Living Conditions). Účelem šetření je získat reprezentativní údaje o ekonomickém a sociálním postavení českých domácností a jejich životních podmínkách. Šetření Životní podmínky v plné míře nahradilo dříve realizované mikrocensy, které se zpravidla uskutečňovaly v několikaletých intervalech. Nové šetření je prováděno ČSÚ každoročně (a to od roku 2005) a je koncipováno jako tzv. rotační panel, kdy vybrané domácnosti jsou v šetření celkem čtyři roky a výsledky tak nabízejí údaje o vývoji sledovaných ukazatelů u téže skupiny domácností. Výběr domácností je prováděn náhodným dvoustupňovým výběrem a jednotkou zjišťování je byt. Zjištěné údaje

---

¹³ SVÁTKOVÁ, S. a kol. *Zatížení spotřebního koše daněmi ze spotřeby v České republice*. Praha: Eurolex Bohemia, 2007, s. 252.

¹⁴ SRÚ uvádí, že „kvóta např. určí, kolik musí být ve zpravodajském souboru domácností zaměstnanců s nižším vzděláním s 1 dítětem, čistým měsíčním příjmem na osobu v intervalu 7 001 – 10 000 Kč a bydlících v rodinném domku v obci s počtem obyvatel od 10 000 do 49 999.“

se publikují přepočtené na celou populaci v ČR. Uvedené šetření probíhá i v ostatních členských státech EU, má pro všechny zúčastněné státy jednotnou metodiku a umožňuje tedy vzájemnou komparaci v rámci EU.¹⁵

Zpravodajské domácnosti SRÚ tvoří dva soubory:

- **základní soubor**
- **a doplňkový soubor.**

Základní zpravodajský soubor je tvořen 3 000 domácností a jejich složení podle zvolených výběrových znaků musí odpovídat struktuře domácností v ČR.

Do roku 2005 byly výběrovými znaky:

- **sociální skupina domácnosti;**
- **čistý peněžní příjem na osobu;**
- **počet nezaopatřených dětí¹⁶** u domácností ekonomicky aktivních osob nebo **počet členů a pohlaví** u domácností důchodců bez aktivních členů.

Sociální skupina domácnosti (zaměstnanci, zemědělci, osoby samostatně výdělečně činné a důchodci) byla určována podle sociální příslušnosti osoby stojící v čele. Dle SRÚ je osobou v čele v úplných rodinách vždy muž, v neúplných rodinách rodič a v nerodinných domácnostech osoba s nejvyšším příjmem. Úplné rodiny jsou podle SRÚ rodiny tvořené manželským párem s nezaopatřenými dětmi nebo i bez nich. Oproti tomu neúplné rodiny jsou rodiny, které tvoří rodič a alespoň jedno dítě. Součástí neúplné rodiny, stejně jako úplné rodiny, mohou být i další členové.

Od roku 2006 došlo v šetření SRÚ ke **změnám v metodice** zjišťování i ve **složení základního zpravodajského souboru**. Od tohoto roku základní soubor zahrnuje již všechny typy domácností a výběrové znaky byly navíc doplněny o velikostní skupinu obce, případně druh domu. V základním souboru se tak zvýšilo zastoupení domácností bydlících v malých obcích a v rodinných domcích.

---

¹⁵ ČSÚ: *Životní úroveň, spotřeba domácností – Životní podmínky (EU-SILC)* [online]. 12.3.2010 [cit. 2010-04-01]. Dostupné z WWW: <[http://www.czso.cz/csu/redakce.nsf/i/zivotni_podminky_\(eu_silc\)](http://www.czso.cz/csu/redakce.nsf/i/zivotni_podminky_(eu_silc))>.

¹⁶ Nezaopatřenými dětmi se rozumí děti předškolního a školního věku, dále děti starší (do 26 let), které se soustavně připravují na své budoucí povolání nebo pro svůj duševní nebo tělesný stav nejsou schopny si zajistit vlastní obživu a ještě nepobírají invalidní důchod.

Od roku 2006 jsou výběrovými znaky:

- **ekonomická aktivita a postavení osoby v čele domácnosti;**
- **čistý peněžní příjem** na 1 člena domácnosti a **počet nezaopatřených dětí** pro domácnosti zaměstnanců a domácnosti osob samostatně výdělečně činných,
- **důchod** na 1 člena domácnosti a **počet členů**, příp. **pohlaví** pro domácnosti důchodců bez ekonomicky aktivních členů;
- **velikost obce a druh domu.**

Prvotním výběrovým znakem je dnes tedy skupina domácnosti, odvozená od ekonomické aktivity a postavení osoby v čele domácnosti. Domácnosti s ekonomicky aktivní osobou v čele jsou dále členěny na zaměstnance s nižším či vyšším vzděláním, osoby samostatně výdělečně činné a nezaměstnané. A domácnosti s ekonomicky neaktivní osobou v čele tvoří domácnosti s ekonomicky aktivními členy, bez ekonomicky aktivních členů a domácnosti v čele s důchodcem či jinou osobou.

Doplňkový soubor tvoří 400 domácností a je určen pro sledování příjmů a výdajů **rodin s dětmi žijících na hranici životního minima**. V doplňkovém souboru je výběrovým znakem počet dětí a výše čistého peněžního příjmu na domácnost nepřekračující hranici danou **1,9 násobkem životního minima**. Aby domácnost setrvala v souboru, nesmí její příjem překročit více než dva po sobě následující měsíce 2,0 násobek životního minima. Nutno ještě podotknout, že tyto domácnosti jsou zastoupeny i ve výše uvedeném základním souboru, ale vzhledem k jejich malému počtu by nebyla možná podrobnější analýza.

1.2.1.3 Domácnosti podle postavení osoby v čele¹⁷

ČSÚ v současné době dle postavení osoby v čele poskytuje údaje o domácnostech zaměstnanců, samostatně činných osob, nezaměstnaných a důchodců. ČSÚ poskytuje také údaje za tzv. **domácnosti celkem**, které zahrnují všechny typy domácností zastoupené v populaci a váha jednotlivých skupin domácností odpovídá jejich podílu zjištěnému v šetření Životní podmínky.

---

¹⁷ ČSÚ: *Životní úroveň, spotřeba domácností – Vydání a spotřeba domácností statistiky rodinných účtů za rok 2008 (Metodické vysvětlivky)* [online]. 9.10.2009 [cit. 2010-04-01]. Dostupné z WWW: <[http://www.czso.cz/csu/2009edicniplan.nsf/t/CC00267B68/\\$File/300109m.pdf](http://www.czso.cz/csu/2009edicniplan.nsf/t/CC00267B68/$File/300109m.pdf)>.

Domácnosti zaměstnanců jsou domácnosti, ve kterých stojí v čele osoba, které je v pracovním nebo služebním poměru. Může pracovat na základě pracovní smlouvy i na základě dohody. Za zaměstnance jsou považovány i pracující členové produkčních družstev, včetně zemědělských. Dále společníci společností s ručením omezeným a komanditisté komanditních společností, kteří pro společnost pracují na základě pracovní smlouvy a pobírají odměnu, která je jejich příjmem ze závislé činnosti.

Domácnosti zaměstnanců jsou dále členěny podle vzdělání osoby v čele na zaměstnance s nižším a vyšším vzděláním. Osobami s nižším vzděláním jsou osoby bez maturity, tedy se základním vzděláním nebo vyučené. Osobami s vyšším vzděláním jsou osoby s maturitou, vyšším nebo vysokoškolským vzděláním.

Domácnosti samostatně činných osob jsou domácnosti, ve kterých osoba v čele vykonává samostatnou výdělečnou činnost na základě živnostenského oprávnění nebo na základě zvláštních předpisů. Dále jsou to účastníci společného podnikání na základě smlouvy, osoby vykonávající nezávislé povolání a osoby pracující za honoráře.

Domácnosti nezaměstnaných jsou domácnosti v čele s osobou, která nemá žádnou placenou práci, ale pracovat by chtěla¹⁸.

Domácnosti důchodců bez ekonomicky aktivních členů jsou domácnosti, v jejichž čele stojí osoba pobírající jakýkoliv druh důchodu, kromě sirotčího. Tato osoba buď nepracuje vůbec, nebo si může přivydělávat (maximálně však 12 000,0 Kč za rok). Je nutné uvést, že uvedená omezující podmínka platí i pro ostatní členy domácnosti.

1.2.1.4 Základní ukazatelé SRÚ¹⁹

Základními ukazateli SRÚ jsou hrubá a čistá peněžní vydání a příjmy.

Hrubá peněžní vydání vymezuje ČSÚ jako vydání, která nezahrnují vklady, splacené úvěry a půjčky. **Čistá peněžní vydání** jsou vydání získaná odečtením odvodů na zdravotní a sociální pojištění a daně z příjmů od hrubých peněžních vydání. Peněžní vydání se člení na spotřební vydání a vydání neklasifikovaná jako spotřební

---

¹⁸ Za osobu, která by chtěla pracovat je považována osoba, která si aktivně hledá zaměstnání nebo se chystá podnikat.

¹⁹ ČSÚ: *Životní úroveň, spotřeba domácností – Vydání a spotřeba domácností statistiky rodinných účtů za rok 2008 (Metodické vysvětlivky)* [online]. 9.10.2009 [cit. 2010-04-01]. Dostupné z WWW: <[http://www.czso.cz/csu/2009edicniplan.nsf/t/CC00267B68/\\$File/300109m.pdf](http://www.czso.cz/csu/2009edicniplan.nsf/t/CC00267B68/$File/300109m.pdf)>.

(např. investiční výdaje na výstavbu domu nebo bytu, výdaje spojené s péčí o užitkovou zahradu a užitková zvířata).

Hrubé peněžní příjmy jsou vymezeny ČSÚ jako příjmy, do kterých nejsou započteny vybrané úspory ani přijaté bezhotovostní půjčky a úvěry. Hrubé příjmy domácnosti jsou tvořeny příjmy: ze závislé činnosti, příjmy z podnikání (v hlavní i vedlejší činnosti), pravidelnými i jednorázovými sociálními příjmy (určenými pro domácnosti jako celek i pro jednotlivé členy domácnosti) a ostatními příjmy (příjmy z pronájmů, z kapitálového majetku, životního pojištění, získané z dědictví či jako výhra v soutěžích). **Čisté peněžní příjmy** jsou příjmy získané odečtením odvodů na zdravotní a sociální pojištění a daně z příjmů od hrubých peněžních příjmů.

1.2.2 Systém národních účtů

SNÚ poskytuje nejsouhrnnější informaci o národním hospodářství a poskytuje mezinárodně srovnatelná data. Členské země EU včetně ČR sestavují své národní účty podle evropského systému účtů ESA 1995 (The European System of Accounts 1995), který zaručuje srovnatelnost makroekonomických údajů v rámci zemí EU. Při sestavování národních účtů jsou čerpány informace z velkého množství různých zdrojů dat, přičemž údaje přebírané z jednotlivých zdrojů dat jsou po jejich prověrce převáděny na metodiku národního účetnictví. Dále jsou prováděny odhady, které zajišťují úplnost zachycení ekonomiky. ČSÚ zveřejňuje komplexní systém ročních národních účtů s dvouletým zpožděním, přičemž čtvrtletní odhady 70 dní po konci daného období a ty jsou průběžně zpřesňovány.

1.2.2.1 Vymezení spotřeby domácností dle metodiky ESA 1995

V SNÚ je spotřeba domácností vykazována jako ukazatel **výdajů na konečnou spotřebu**²⁰. Jedná se o komplexní ukazatel zachycující celkovou spotřebu zboží a služeb hrazenou z disponibilních důchodů domácností.

Spotřeba je ukazatelem, který poskytuje informace o tom, kolik domácnosti za celé národní hospodářství vydaly na nákup spotřebního zboží. SNÚ definuje spotřebu domácností jako: „*výdaje na konečnou spotřebu domácností, které zahrnují hodnotu*

---

²⁰ Konečná spotřeba je v SNÚ vymezena dvěma způsoby: z hlediska výdajů na konečnou spotřebu (kdo konečnou spotřebu hradí) a z hlediska skutečné konečné spotřeby (kdo ji uskutečňuje bez ohledu na to, kdo ji financuje).

*výrobků a služeb užitých domácnostmi pro uspokojení individuálních potřeb, hrazených z důchodů domácností a pořízených nákupem, dary i formou naturální spotřeby. Do spotřebních výdajů však nepatří nákupy určené pro podnikatelskou činnost ani nákupy cenností.*²¹ SNÚ vyjadřuje výdaje na konečnou spotřebu domácností nejprve nominálně, tedy v běžných cenách (b. c.). Pro potřeby sledování vývoje s vyloučením vlivu změn cen následuje převod do průměrných cen předchozího roku, ze kterých se tzv. řetěžením získají údaje reálné ve stálých cenách roku 2000 (s. c.). Roztřídění výdajů je prováděno v souladu s klasifikací CZ-COICOP.

SNÚ dále rozlišuje výdaje domácností na konečnou spotřebu v **domácím** a **národním pojetí**. Základním je národní pojetí, které se liší od spotřeby domácností v domácím pojetí tím, že se odečítají výdaje nerezidentů na konečnou spotřebu v ČR a přičítají se výdaje českých rezidentů na konečnou spotřebu v zahraničí. Jinak řečeno národní pojetí zahrnuje výdaje rezidentů v tuzemsku i v zahraničí, kdežto domácí pojetí zahrnuje výdaje rezidentů i nerezidentů v tuzemsku.

Důchod domácností je SNÚ vykazován jako hrubý nebo čistý disponibilní důchod. První pojetí je užíváno častěji a plyne z tradice používání ukazatelů typu „hrubý“ v národních účtech. Druhé pojetí má z pohledu samotného hodnocení spotřeby a zdrojů k její úhradě vyšší vypovídací schopnost. Čistý disponibilní důchod se vypočte jako součet prvotních důchodů domácností a salda druhotných důchodů domácností. Prvotní důchody domácností jsou čistým národním důchodem domácností, který zahrnuje náhrady zaměstnancům, hrubý provozní přebytek a smíšený důchod a důchody z vlastnictví. Saldo druhotných důchodů se rovná součtu sociálních dávek a ostatních běžných transferů zmenšenému o běžné daně z důchodu, jmění, sociální příspěvky a ostatní běžné transfery. Vztah mezi hrubým a čistým disponibilním důchodem je takový, že čistý disponibilní důchod je očištěn od spotřeby fixního kapitálu.

Rozdíl disponibilního důchodu a výdajů na konečnou spotřebu je obecně interpretován jako **úspora**. Je však třeba mít na zřeteli, že její konkrétní hodnota je ovlivněna hodnotou úspor, které si domácnosti za dané období vytvořily u penzijních fondů. Jedná se o částku, kterou nemohou domácností dále použít, přestože ji skutečně vytvořily.

---

²¹ ČSÚ: *Makroekonomické údaje* [online]. 1.4.2009 [cit. 2010-04-19]. Dostupné z WWW: <[http://www.czso.cz/csu/redakce.nsf/i/cr:_makroekonomicke_udaje/\\$File/HLMAKRO.xls](http://www.czso.cz/csu/redakce.nsf/i/cr:_makroekonomicke_udaje/$File/HLMAKRO.xls)>.

1.2.2.2 Spotřeba domácností v rámci HDP

Spotřeba domácností je nedílnou součástí **HDP**, který patří k základním a široce používaným makroekonomickým ukazatelům charakterizujícím hospodářský růst domácí ekonomiky. Je ukazatelem, podle kterého můžeme posoudit nejen výkonnost dané ekonomiky, ale navíc průměrnou životní úroveň v zemi.

HDP je definován jako „*tok zboží a služeb, vyrobených na území určité země za určité období.*“²² HDP tedy vyjadřuje celkovou hodnotu toho, co bylo na území ČR během daného období vyrobeno. Tímto obdobím je nejméně čtvrtletí nebo kalendářní rok. ČSÚ běžně vyjadřuje nominální a reálný HDP, stejně jako u výdajů na konečnou spotřebu domácností.

K výpočtu HDP jsou využívány tři metody: **produkční, výdajová a důchodová** metoda. Spotřeba domácností je součástí metody výdajové, která je také nazývána jako spotřební. Výdajovou metodou se zjistí HDP tak, že se sečtou všechny výdaje vynaložené za finální statky a služby rezidentskými jednotkami a saldo vývozu a dovozu statků a služeb.

HDP se výdajovou metodou dle SNÚ počítá jako součet:

- **výdajů na konečnou spotřebu** (zahrnují výdaje domácností na spotřebu, včetně neziskových institucí sloužících domácnostem - NISD (*C*) a výdaje vlády na nákupy výrobků a služeb (*G*));
- **tvorby hrubého kapitálu** (tedy výdajů na investice (*I*));
- **salda vývozu a dovozu**²³ (tedy čistého exportu (*NX*))²⁴.

Výdajovou metodu můžeme shrnout následovně:

$$HDP = C + I + G + NX$$

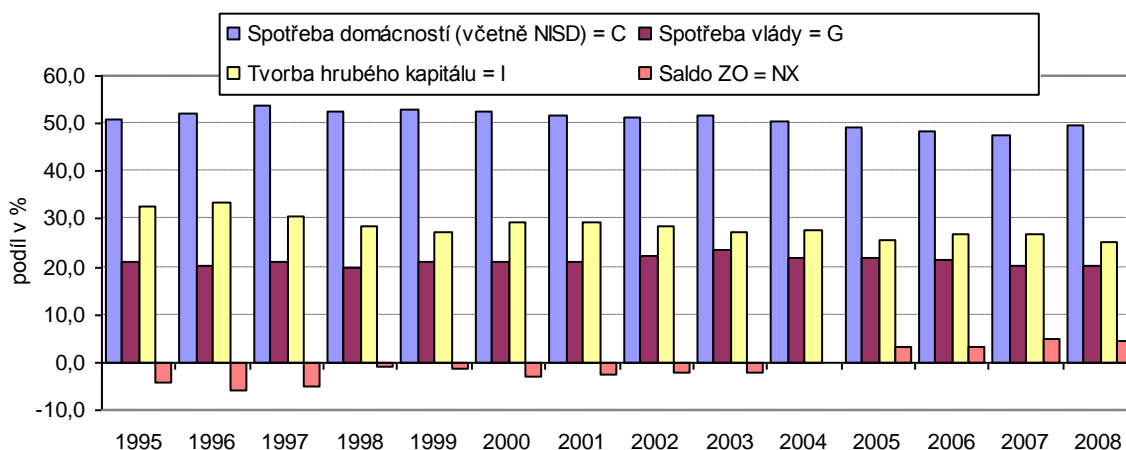
---

²² HOLMAN, R. *Ekonomie*. 4. vyd. Praha: C. H. Beck, 2005, s. 426.

²³ Též označováno jako saldo zahraničního obchodu (ZO).

²⁴ ČSÚ: *HDP, národní účty – HDP Výdajová metoda* [online]. 29.1.2010 [cit. 2010-04-01]. Dostupné z WWW: < http://apl.czso.cz/pll/rocnka/rocnkavyber.makroek_vydaj >.

Graf 2: Podíl složek HDP na celku (b. c.)

Zdroj: ČSÚ, vlastní výpočty a zpracování

1.2.3 Klasifikace individuální spotřeby CZ-COICOP²⁵

ČSÚ člení jednotlivé spotřební výdajové položky od roku 1999 podle klasifikace CZ-COICOP (Klasifikace individuální spotřeby podle účelu). Tato klasifikace byla vytvořena v rámci transformace klasifikační soustavy jako česká verze mezinárodního standardu COICOP (Classification of Individual Consumption by Purpose) pro zajištění mezinárodní srovnatelnosti statistických ukazatelů a je závazná pro všechna statistická zjišťování prováděná podle zákona č. 89/1995 Sb, o státní statistické službě, ve znění pozdějších předpisů. Předpona CZ v názvu znamená národní verzi mezinárodního standardu COICOP.

1.2.3.1 Předmět a konstrukce klasifikace

„Předmětem klasifikace CZ-COICOP je zařídění všech výdajů na individuální spotřebu²⁶ podle účelu.“²⁷ U domácností jsou všechny spotřební výdaje definovány jako individuální.

²⁵ ČSÚ: *Klasifikace individuální spotřeby (CZ-COICOP) – Metodická část* [online]. 21.10.2008 [cit. 2010-04-01]. Dostupné z WWW: <[http://www.praha.czso.cz/csu/klasifik.nsf/i/ii__metodicka_cast/\\$File/CZ-COICOP2.pdf](http://www.praha.czso.cz/csu/klasifik.nsf/i/ii__metodicka_cast/$File/CZ-COICOP2.pdf)>.

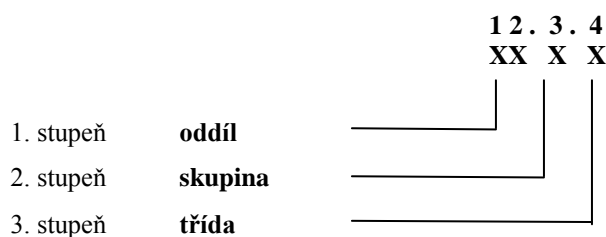
²⁶ Výdaje na individuální spotřebu jsou výdaje, které jsou vydávány ve prospěch jednotlivce nebo domácnosti.

²⁷ ČSÚ: *Klasifikace individuální spotřeby (CZ-COICOP) – Metodická část* [online]. 21.10.2008 [cit. 2010-04-01]. Dostupné z WWW: <[http://www.praha.czso.cz/csu/klasifik.nsf/i/ii__metodicka_cast/\\$File/CZ-COICOP2.pdf](http://www.praha.czso.cz/csu/klasifik.nsf/i/ii__metodicka_cast/$File/CZ-COICOP2.pdf)>, s. 1.

Klasifikace CZ-COICOP se skládá ze **tří stupňů**. Podle metodiky CZ-COICOP, je pro první stupeň (oddíl) stanoveno označení dvoumístným číselným kódem. Dále druhý a třetí stupeň (skupina a třída) postupuje dekadicky po jednom místě, číselné kódy na druhém klasifikačním stupni jsou trojmístné a na čtvrtém stupni jsou čtyřmístné.

Číselný kód je konstruován následovně:

Klasifikace CZ-COICOP je tvořena celkem 14 oddíly, 58 skupinami a 157 třídami, přičemž prvních 12 oddílů zahrnuje výdaje domácností na individuální spotřebu, 13. oddíl výdaje NISD na individuální spotřebu a 14. oddíl výdaje vládních institucí na individuální spotřebu. Pro sledování výdajů domácností je tedy určeno prvních 12 oddílů klasifikace a právě těchto oddílů bude využito k analyzování změn ve struktuře spotřebních výdajů domácností. Klasifikace výdajů domácností na individuální spotřebu má celkem **12 oddílů, 54 skupin a 145 tříd**.

Spotřební výdaje domácností podle klasifikace CZ-COICOP jsou uspořádány do následujících 12 hlavních oddílů:

- 01 – Potraviny a nealkoholické nápoje
- 02 – Alkoholické nápoje a tabák
- 03 – Odívání a obuv
- 04 – Bydlení, voda, energie, paliva
- 05 – Bytové vybavení, zařízení domácnosti, opravy
- 06 – Zdraví
- 07 – Doprava
- 08 – Pošty a telekomunikace
- 09 – Rekreace a kultura
- 10 – Vzdělávání
- 11 – Stravování a ubytování
- 12 – Ostatní zboží a služby

Součástí klasifikace CZ-COICOP je rozlišení jednotlivých tříd na **služby** (S) a zboží podle jejich trvanlivosti na **netrvanlivé** (NT), **střednětrvanlivé** (ST) a **trvanlivé** (T). Trvanlivé zboží lze používat opakovaně nebo nepřetržitě a po dobu delší než jeden rok, kdežto krátkodobé jen jednou. Kromě toho má trvanlivé zboží relativně vyšší nákupní cenu. U zboží střednětrvanlivého je jeho očekávaná doba životnosti kratší a nákupní cena nižší než u trvanlivého zboží. V příloze A je uvedeno podrobné členění spotřebních výdajů podle výše uvedené klasifikace, včetně rozlišení jejich trvanlivosti.

1.2.3.2 Využití klasifikace

Klasifikace CZ-COICOP je nedílnou součástí národních účtů, je určena pro užití v dalších statistických oblastech (přehledy rozpočtu domácností, indexy spotřebitelských cen, mezinárodní srovnání HDP) a k využívání v různých analytických aplikacích. Je navržena tak, aby široce odrážela rozdíly důchodové pružnosti. Odráží tak například situace, kdy domácnosti s nízkými příjmy utratí relativně velkou část svého rozpočtu za potraviny, oblečení a bydlení, zatímco bohatší domácnosti utratí více za dopravu, vzdělávání nebo rekreaci.

1.2.3.3 Nedostatky klasifikace

U klasifikace CZ-COICOP se pracovníci ČSÚ při zatřídování jednotlivých vydání do oddílů mohou setkat s tzv. **víceúčelovými položkami**. Některé výdaje za zboží a služby je možné přiřadit více než jednomu účelu. Jako příklad lze uvést motorové saně nebo jízdní kola, která také mohou být zakoupena k více účelům, a to buď k dopravě, nebo k rekreaci a lze je tedy zařadit pod oddíl „Doprava“ i pod oddíl „Rekreace a kultura“. Dalším příkladem je sportovní obuv, která může sloužit pro denní nošení a být uvedena pod „Oděvy a obuví“, nebo může být určena ke sportovním účelům a uvedena pod „Rekreaci a kulturou“. V takových případech je postupováno tak, že víceúčelové zboží a služby jsou přidělovány do oddílu, který reprezentuje převažující účel.

Pracovníci ČSÚ se při zatřídování mohou dále setkat s tzv. **položkami se smíšenými účely**, tzn. s výdaji, které se skládají ze svazku zboží a služeb, které slouží dvěma nebo více účelům. Jako příklad lze uvést nákup všeobsahujícího turistického zájezdu, který zahrnuje platbu za dopravu, ubytování a stravování. Řešení je takové, že výdaje kryjící dva nebo více účelů jsou posuzovány případ od případu s cílem získat specifikaci účelu, tedy tak přesný účel, jak jen je to možné s přihlédnutím k dostupnosti dat. V některých

případech však neexistuje pokus izolovat jednotlivé účely a tak nákupy zájezdových dovolených jsou uváděny ve skupině „Dovolená s komplexními službami“ bez pokusu izolovat jednotlivé účely jako doprava, ubytování, stravování. Dalším příkladem položek se smíšenými účely je nákup služeb pro hospitalizované pacienty, zahrnující platby na lékařskou péči, ubytování a stravování. V takovém případě také neexistuje pokus izolovat jednotlivé účely a nákup služeb pro hospitalizované pacienty je uváděn pod skupinou „Ústavní zdravotní péče“

1.2.4 Index spotřebitelských cen²⁸

Pro měření výše cenové hladiny ČSÚ používá cenové indexy. V souvislosti se spotřebou domácností je využíván **index spotřebitelských cen (CPI)**²⁹, který zachycuje vývoj cen reprezentativního koše spotřebního zboží a služeb. Každé zboží má v uvedeném koši svou váhu, která je určena podílem výdajů na daný statek na celkových výdajích. Aktualizace spotřebního koše je prováděna každý rok, čímž se počet cenových reprezentantů mírně mění. Ceny jednotlivých druhů zboží a služeb zjišťují pracovníci statistického úřadu měsíčně a to, buď centrálně (např. z výkazů, internetu), nebo přímo osobní návštěvou v prodejnách, provozovnách služeb a ostatních institucích poskytujících služby. Spotřebitelské ceny se zjišťují ve 35 vybraných okresech ČR a v Praze.

Tabulka 1: Struktura spotřebního koše (od roku 2010)

	Počet položek	Váha (v %)
1. Potraviny a nealkoholické nápoje	157	170,3
2. Alkoholické nápoje a tabák	21	86,0
3. Odívání a obuv	66	47,2
4. Bydlení, voda, energie, paliva	42	253,4
5. Bytové vybavení, zař. domácnosti, opravy	77	55,2
6. Zdraví	53	25,0
7. Doprava	82	114,9
8. Pošty a telekomunikace	4	39,9
9. Rekreace a kultura	108	93,7
10. Vzdělávání	12	7,8
11. Stravování a ubytování	42	44,2
12. Ostatní zboží a služby	50	62,4
Celkem	714	1000,0

Zdroj: ČSÚ

²⁸ ČSÚ: *Indexy spotřebitelských cen – metodická příručka* [online]. 22.2.2010 [cit. 2010-04-01]. Dostupné z WWW: < [http://www.czso.cz/csu/redakce.nsf/i/isc_metodicka_prirucka/\\$File/manual_isc_2010.pdf](http://www.czso.cz/csu/redakce.nsf/i/isc_metodicka_prirucka/$File/manual_isc_2010.pdf) >.

²⁹ Pro měření vývoje cenové hladiny v zemích EU je používán harmonizovaný index spotřebitelských cen (HICP). HICP se v ČR počítá od ledna 2001 a v jeho vahách jsou na rozdíl od CPI zahrnuty tržby za nákupy cizinců na území ČR a není v nich zahrnuto hypotetické nájemné.

Výpočet indexů spotřebitelských cen je prováděn na stálých váhách podle Laspeyresova vzorce:

$$CPI = \frac{\sum q_0^i \cdot p_t^i}{\sum q_0^i \cdot p_0^i} \cdot 100 \text{ (v \%)}, \text{ kde}$$

q_0^i ... množství i-tého zboží (služby) v reprezentativním koši;

p_0^i ... cena i-tého zboží (služby) v základním období;

p_t^i ... cena i-tého zboží (služby) v běžném (sledovaném) období.

CPI se tedy kvantifikuje jako podíl nákladů na pořízení reprezentativního koše v běžném období a nákladů na pořízení stejného reprezentativního koše v základním období. Od počátku roku 2010 došlo u cenových indexů ke změně ceny základního období z prosince 2005 na prosinec 2009.

2 Teorie spotřební funkce

Tato kapitola se zabývá vymezením základních modelů vysvětlujících spotřební chování z hlediska krátkodobého i dlouhodobého období. Standardním nástrojem kvantitativní ekonomické analýzy při zkoumání vztahů mezi spotřebními výdaji na straně jedné a důchodem (resp. jeho rozdělením), bohatstvím, úrokovou mírou a různými demografickými či sociálními faktory na straně druhé je spotřební funkce. Pohled ekonomických teorií na faktory, které ovlivňují výši spotřeby, se s postupem času vyvíjel. J. M. Keynes v „Obecné teorii zaměstnanosti, úroku a peněz“ pojímá spotřebu jako veličinu, jejíž výše je primárně ovlivňována výší disponibilního důchodu domácností. Jiný pohled na determinanty spotřeby poskytuje mikroekonomický pohled I. Fischera, který identifikuje závislost spotřeby na úrokové míře. Alternativní pohled na spotřební funkci přináší idea permanentního důchodu M. Friedmana či teorie životního cyklu F. Modiglianiho.

2.1 Keynesiánská spotřební funkce

Spotřební funkce je klíčovým nástrojem k analýze spotřeby a tento pojem byl zaveden do ekonomické teorie roku 1936 J. M. Keynesem.

Ve své základní keynesiánské formě spotřební funkce zobrazuje lineární vztah mezi úrovní spotřebních výdajů (C) a úrovní disponibilního důchodu (YD). Spotřeba má dle Keynese dvě základní složky. První složkou je autonomní spotřeba (C_a), jejíž výše nezávisí na disponibilním důchodu domácností. Druhou složkou je indukovaná spotřeba ($c \cdot YD$), jejíž výše na disponibilním důchodu domácností závisí.

Potom lze funkci spotřeby vyjádřit následující rovnicí:

$$C = C_a + c \cdot YD,$$

kde koeficient c je mezní sklon ke spotřebě (MPC)³⁰. Základními ukazateli, které charakterizují spotřební funkci je MPC a průměrný sklon ke spotřebě (APC).

---

³⁰ Mezní sklon ke spotřebě je dodatečná částka peněz, kterou lidé vydají na spotřebu, jestliže dostanou dodatečnou peněžní jednotku disponibilního důchodu.

MPC je definován jako „přírůstek spotřeby vyvolaný přírůstkem disponibilního důchodu o jednotku“ a APC je definován jako „podíl spotřeby na disponibilním důchodu“.³¹

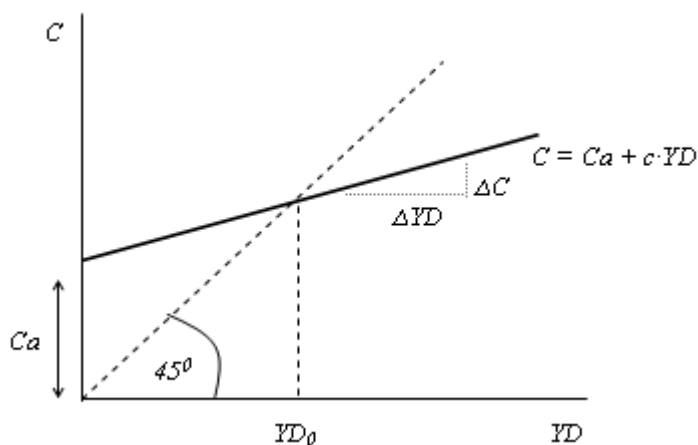
Tedy: $APC = C/YD$ a $MPC = \Delta C/\Delta YD$.

„Keynesiánská spotřební funkce je založena na třech výchozích předpokladech:

- MPC je mezi nulou a jednotkou, tzn. při každé změně důchodu odpovídající změna spotřeby respektuje tentýž směr, ale v menším rozsahu;
- MPC je menší než APC;
- APC při rostoucím YD klesá.³²

Graf č. 3 zobrazuje keynesiánskou spotřební funkci, jejíž sklon (směrnice) je dán MPC. Součástí grafu je **křivka 45°**, která je osou kvadrantu, a která spojuje body, v nichž se spotřební výdaje rovnají disponibilnímu důchodu. V bodě, kde spotřební funkce protíná osu kvadrantu, se nachází bod vyrovnání ($C = YD$). Z toho je zřejmé, že při důchodě YD_0 je celý disponibilní důchod použit na spotřebu a domácnost se nezadluhuje, ani nespoří. Vpravo od bodu vyrovnání se spotřební funkce nachází pod osou kvadrantu, zde domácnosti část důchodu věnují na úspory. Směrem vlevo od bodu vyrovnání se spotřební funkce nachází nad osou kvadrantu, zde domácnost spotřebovává více, než je její důchod.

Graf 3: Keynesiánská spotřební funkce

Zdroj: SOUKUP, J., POŠTA, V.: *Makroekonomie*, s. 53.

Keynesiánská spotřební funkce byla interpretována nejen jako funkce individuální spotřeby, ale také jako **agregátní spotřební funkce**. O tom, že růst národního důchodu

³¹ HOLMAN, R. *Makroekonomie: středně pokročilý kurz*. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2004, s. 35.

³² ARTL, J., ČUTKOVÁ, J., RADKOVSKÝ, Š. *Analýza spotřební funkce v podmínkách ČR*. Praha: ČNB, 2001, s. 10.

má za následek pokles podílu spotřeby na národním důchodu, se domnívali Keynes a i jeho následovníci. Tato domněnka se ale nepotvrdila, když americký ekonom Simon Kuznets po 2. světové válce na základě dlouhodobých dat o vývoji spotřeby a národního důchodu v USA došel k závěru, že *APC* byl i přes značný růst důchodu víceméně konstantní. Realizované empirické studie tedy nepotvrdily platnost Keynesových hypotéz a vedly spíše k závěru o relativní stabilitě podílu spotřeby na důchodu v dlouhém období. Pouze empirické výzkumy vycházející z krátkodobých dat potvrzovaly platnost Keynesiánské spotřební funkce. Ekonomové reagovali na rozpor mezi empirií a teorií tak, že **Keynesiánskou spotřební funkci omezili na krátké období** a pro dlouhé období bylo třeba nalézt sofistikovanější pohled na vztah mezi spotřebou a důchodem. Dnes se k vysvětlení **dlouhodobé spotřební funkce** používá především **Fischerův model mezičasové volby**, **Modiglianiho-Brumbergova teorie (hypotéza) životního cyklu** a také **Friedmanova teorie (hypotéza) permanentního důchodu**.³³

2.1.1 Keynesiánská úsporová funkce

Vývoj úspor domácností je úzce spjat s vývojem spotřeby domácností, proto považují za vhodné charakterizovat i Keynesiánskou funkci úspor. Jak již bylo řečeno, tak disponibilní důchod mohou domácnosti použít buď na spotřebu, nebo na úspory.

Funkce úspor je vyjadřována rovnicí:

$$S = -Sa + s \cdot YD,$$

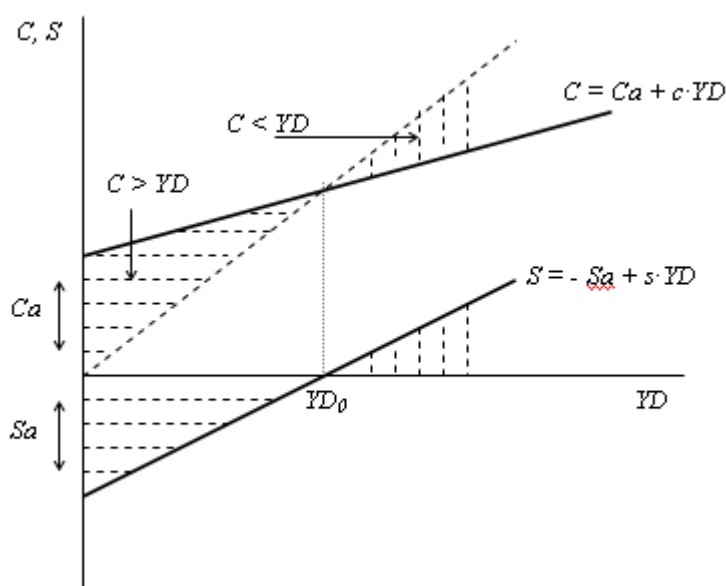
kde S jsou tedy celkové úspory, Sa jsou autonomní úspory a $(s \cdot YD)$ jsou indukované úspory. Výše autonomních úspor je v absolutní hodnotě stejná jako výše autonomní spotřeby, což je spotřeba při nulovém disponibilním důchodu a je financována z úspor. Proto mají autonomní úspory znaménko záporné. Dále koeficient s je mezní sklon k úsporám (*MPS*), který udává změnu úspor při změně disponibilního důchodu o jednotku a pohybuje se v intervalu nula až jedna: $MPS = \Delta S / \Delta YD$. Obdobně jako u spotřeby i u úspor je sledován ještě průměrný sklon k úsporám (*APS*), který udává, jak velká část z disponibilního důchodu připadá na úspory, čili: $APS = S / YD$.³⁴

Propojení spotřeby a úspor v Keynesově modelu je zachyceno v grafu č. 4. Při YD_0 je celý tento důchod věnován na spotřebu, a proto křivka úspor protíná horizontální osu.

³³ SEKERKA, B. *Makroekonomie*. Praha: Profess Consulting, 2007, s. 47.

³⁴ SOUKUP, J., POŠTA, V. *Makroekonomie*. 1. vyd. Praha: Management Press, 2007, s. 54.

Graf 4: Vztah Keynesiánské spotřební a úsporové funkce

Zdroj: SOUKUP, J., POŠTA, V.: *Makroekonomie*, s. 55.

2.2 Model mezičasové volby

Základy modelu mezičasové volby položil v roce 1930 americký ekonom Irwing Fischer. Tento model objasňuje rozhodování spotřebitele o úrovni spotřeby v přítomnosti a v budoucnosti.

K vyjádření preferencí ohledně přítomné a budoucí spotřeby jsou používány indifferenční křivky. Ty představují takové kombinace přítomné a budoucí spotřeby, které přinášejí spotřebiteli stejný užitek. Spotřebitel a jeho možnosti jsou v modelu mezičasové volby určeny mezičasovým rozpočtovým omezením, které je dáno přítomným důchodem, budoucím důchodem a úrokovou mírou. Mezičasové rozpočtové omezení je v grafu č. 5 vyjádřeno úsečkou *AB* a její sklon je $(1 + r)$, kde r je úroková míra. **Optimální kombinace přítomné a budoucí spotřeby** se nachází v bodě, kde se křivka **rozpočtového omezení** dotýká nejvyšší dosažitelné **indifferenční křivky** (v modelu označeno jako bod *E*). Rozhodování spotřebitele je ovlivněno nejen jeho mezičasovým rozpočtovým omezením, ale také jeho subjektivními preferencemi.

Pro zjednodušení model dělí období života spotřebitele na aktivní věk (*období 1*) a stáří (*období 2*), přičemž v aktivním věku vydělává YD_1 a ve stáří bude jeho důchod YD_2 ročně a platí $YD_2 < YD_1$. Dále se předpokládá, že spotřebitel chce celoživotní spotřebu

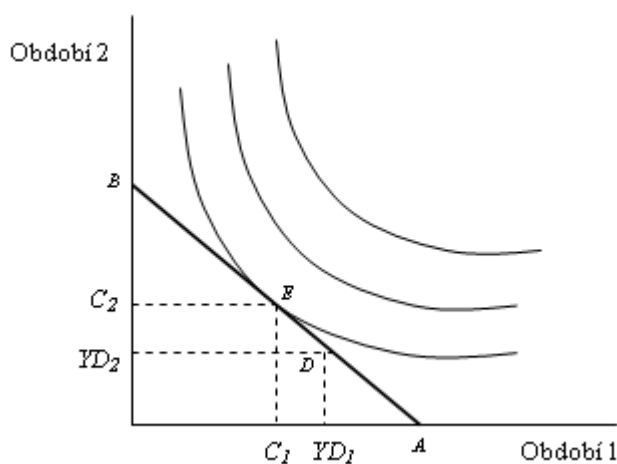
rozdělit rovnoměrněji než důchod, proto během aktivního věku spoří na stáří³⁵. Přítomnou spotřebu (C_1) a budoucí spotřebu (C_2) spotřebitele pak můžeme vyjádřit pomocí mezičasového rozpočtového omezení takto:

$$C_1 \cdot (1 + r) + C_2 = YD, \text{ kde } YD = YD_1 \cdot (1 + r) + YD_2.$$

Tento vztah vyjadřuje **mezičasové rozpočtové omezení**³⁶.

Model mezičasové volby tedy představuje úlohu **maximalizace funkce** $u(C_1, C_2)$ za podmínky $C_1 \cdot (1 + r) + C_2 = YD_1 \cdot (1 + r) + YD_2$.³⁷

Graf 5: Mezičasová volba spotřebitele

Zdroj: SOUKUP, J., POŠTA, V.: *Makroekonomie*, s. 60.

Z výše uvedeného plyne závěr, že Fischerův model mezičasové volby ukazuje, že výše přítomné a budoucí spotřeby je závislá nejen na výši důchodu, ale také na výši reálné úrokové míry, která ovlivňuje přítomnou spotřebu. Pokud dojde k růstu úrokové míry, začnou však působit dva efekty. Prvním z nich je **substituční efekt**. Ten vychází z toho, že úroková míra je nákladem obětované příležitosti (pro přítomnou spotřebu je obětován úrok, který by vynášely úspory). Zvýšení úrokové míry je chápáno jako příčina zdražení přítomné spotřeby, a proto člověk reaguje snížením přítomné spotřeby, tedy zvýšením úspor. Druhý je **důchodový efekt**. Ten vychází z toho, že úrok je také důchodem, proto zvýšení úrokové míry zvyšuje důchod spotřebitele, a tím i jeho celkovou spotřebu. Důchodový efekt je tedy pozitivní. Z výše uvedeného je však zřejmé, že oba

³⁵ Spotřebitel má více možností, buď může celý přítomný důchod spotřebovat, nebo jeho část spořit, a nebo spotřebovat více než činí jeho přítomný důchod.

³⁶ Podrobné odvození vztahu pro mezičasové rozpočtové omezení nalezneme v literatuře: SEKERKA, B. *Makroekonomie*. Praha: Profess Consulting, 2007, s. 48 – 51.

³⁷ SEKERKA, B. *Makroekonomie*. Praha: Profess Consulting, 2007, s. 48.

efekty působí protichůdně, proto nelze jednoznačně říci, jak změna úrokové míry ovlivní přítomnou spotřebu jednotlivce.³⁸

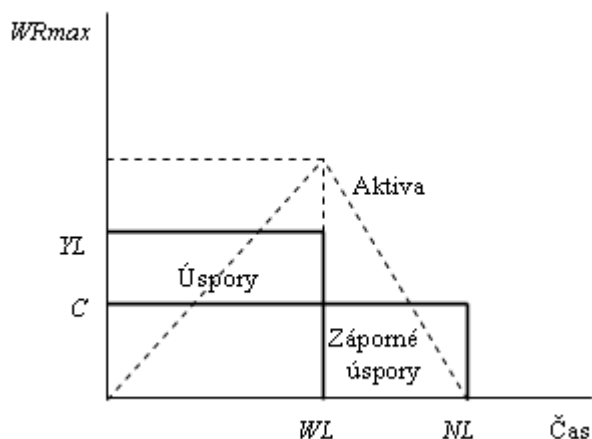
Na agregátní úrovni lidé své peníze půjčují, proto růst úrokové míry zvyšuje důchody věřitelů a zároveň snižuje důchody dlužníků, a proto je agregátní důchodový efekt označován za zanedbatelný. Jinak řečeno, zvýší-li se úroková míra, věřitel bude motivován ke zvýšení spotřeby, zatímco jeho dlužník bude motivován ke snížení spotřeby. Důchodové efekty věřitele a dlužníka se vzájemně ruší. Na agregátní úrovni tedy je brán v úvahu jen substituční efekt úrokové míry, což je důvodem nepřímé úměrnosti mezi agregátní spotřebou a úrokovou mírou.

2.3 Teorie životního cyklu

Teorie životního cyklu rozpracovali v 50. letech 20. století F. Modigliani, R. Brumberg a F. Ando v reakci na keynesiánskou teorii spotřeby.

Teorie životního cyklu vychází z předpokladu, že člověk při rozhodování o spotřebě bere v úvahu nejen přítomný, ale i očekávaný budoucí důchod. Dále tato teorie obsahuje předpoklad, že člověk chce mít během života rovnoměrnou spotřebu, tzn. že se snaží aby jeho spotřeba nepodléhala během jeho života příliš velkým výkyvům. Základním omezením spotřebitele je délka jeho života a hlavním determinantem spotřeby je věk jednotlivce.

Graf 6: Model životního cyklu

Zdroj: LIŠKA, V. a kol.: *Makroekonomie*, s. 135.

³⁸ SEKERKA, B. *Makroekonomie*. Praha: Profess Consulting, 2007, s. 52.
HOLMAN, R. *Ekonomie*. 4. vyd. Praha: C. H. Beck, 2005, s. 40.

Graf č. 6 znázorňuje základní myšlenku teorie životního cyklu v případě osoby bez počátečního bohatství³⁹, která očekává, že bude žít NL let, přičemž WL let stráví prací a vyděláváním důchodu a $(NL - WL)$ let stráví v důchodu. Rokem jedna je pro člověka první rok jeho práce. Spotřební plány spotřebitele jsou vytvářeny tak, aby bylo dosahováno rovnoměrné spotřeby na úrovni C . Toho je dosahováno využíváním půjček v počáteční fázi produktivního života, kdy mají spotřebitelé nízký běžný důchod, ale vysoké náklady. Dále tvorbou úspor v obdobích s důchodem vyšším než spotřeba (během pracovního života) a čerpáním úspor v obdobích s nízkým důchodem (během důchodu). Za daných podmínek může spotřebitel za svůj život utratit maximálně $Y = YL \cdot WL$, kde YL představuje pracovní důchod a Y celoživotní důchod. Pokud je celoživotní spotřeba rovna celoživotnímu důchodu, tedy $(C \cdot NL) = Y$, pak pro spotřebu C , která je konstantní, platí:

$$C = (WL/NL) \cdot YL.$$

Oblasti $(YL - C) \cdot WL$ a $C \cdot (NL - WL)$ mají stejnou plochu, neboli úspory během pracovního života financují záporné úspory v období důchodu.⁴⁰

Dle teorie životního cyklu je **agregátní spotřeba** závislá na chování spotřebitelů v daném čase a na **věkové struktuře obyvatelstva**. Mladí lidé spotřebovávají více, než vydělávají, lidé středního věku spoří a lidé důchodového věku čerpají své úspory. Z čehož je vyvozováno, že v zemích s vysokým podílem obyvatel středního věku bude nízký podíl spotřeby a vysoký podíl úspor domácností na národním důchodu.⁴¹

Závěrem nutno podotknout, že teorie životního cyklu tedy předpokládá, že dokáže-li člověk svůj celoživotní důchod spolehlivě předvídat, vytvoří si podle něho stálou spotřebu, kterou pak nemění. Takový předpoklad je však málo realistický, protože na náš důchod působí v průběhu života spousta nepředvídatelných okolností. V realističtějších modelech se musí počítat např. s existencí likvidního omezení, nebo s faktem, že člověk nezná přesně délku svého života.

³⁹ V případě existence počátečního bohatství by došlo ke zvýšení úrovně celoživotního důchodu domácností a tím i celkové celoživotní spotřeby.

⁴⁰ LIŠKA, V. a kol. *Makroekonomie*. 1. vyd. Praha: Professional Publishing, 2002, s. 134.

⁴¹ HOLMAN, R. *Ekonomie*. 4. vyd. Praha: C. H. Beck, 2005, s. 42.

2.4 Teorie permanentního důchodu

Teorii permanentního důchodu vyslovil v roce 1957 americký ekonom Milton Friedman.

Dle této teorie člověk mění spotřebu pouze v reakci na takové změny důchodu, které považuje za permanentní. Kdežto na přechodné změny důchodu spotřeba buď nereaguje, nebo reaguje jen velmi málo a přechodný přírůstek důchodu člověk raději celý uspoří. Teorie tedy předpokládá, že důchod má dvě složky, a to **permanentní**⁴² (YD_P) a **přechodnou** (YD_T): $YD = YD_P + YD_T$.

Spotřební funkce má potom následující tvar:

$$C = c \cdot YD_P.$$

Teorie permanentního důchodu vysvětluje odlišný průběh krátkodobé a dlouhodobé spotřební funkce. Kdy krátkodobá spotřební funkce ukazuje vztah mezi běžným důchodem, který se skládá z přechodné a permanentní části, a spotřebou. Kdežto v dlouhém období se přechodné změny důchodu ruší a dlouhodobá spotřební funkce ukazuje závislost spotřeby na permanentním důchodu. Spotřebitel totiž považuje přírůstek důchodu v krátkém období za přechodný a teprve v dlouhém období ho začne považovat za permanentní. Jak již bylo uvedeno, hypotéza předpokládá, že spotřeba reaguje jen na změny permanentního důchodu, nikoli na změny běžného důchodu. Z toho důvodu spotřeba reaguje na změnu důchodu v krátkém období slabě a v dlouhém období silněji, neboli v krátkém období nastává klesající sklon ke spotřebě a v dlouhém období je sklon konstantní. Stejně závěry jsou vyvozovány i pro agregátní spotřebu.⁴³

2.5 Agregace spotřebních funkcí

Výše byly popsány základní přístupy ke stanovení spotřební funkce, které se navzájem doplňují a vytvářejí tak teorii spotřební funkce. Přístupy jsou interpretovány a vysvětlovány na mikroúrovni a poté jsou z nich většinou vyvozovány závěry z hlediska makroekonomického. V reakci na teoretické přístupy vznikla řada prací řešících rozpory

---

⁴² Ve Friedmanově terminologii se **očekávaný (budoucí) důchod** nazývá **permanentní důchod**, což je důchod, který člověk dlouhodobě očekává a závisí na jeho bohatství a na očekávaných pracovních příležitostech. Jedná se tedy o současnou diskontovanou hodnotu očekávaných budoucích příjmů vydělaných jednotlivcem vlastní prací a držbou bohatství v průběhu života.

⁴³ HOLMAN, R. *Ekonomie*. 4. vyd. Praha: C. H. Beck, 2005, s. 48.

mezi uvedenou teorií a skutečným chováním spotřeby. Proto soudobé teorie spotřební funkce v sobě kombinují jednotlivé přístupy, zdůrazňují význam dalších faktorů pro rozhodování spotřebitelů (např. existenci likvidních omezení, působení úrokové míry či prvek nejistoty) a uvolňují některé klíčové předpoklady původních hypotéz.

Je logické, že mechanickým uplatňováním rovnic vyjadřujících spotřební funkce nelze vyčerpávajícím způsobem analyzovat spotřebu a předpovídat tak budoucí spotřebu. V souvislosti se zdokonalováním empirických analýz v oblasti spotřebitelského chování se proto spíše prosazuje tvorba komplexnějších víceroznicových poptávkových modelů.

Jako příklad agregace spotřeby lze uvést agregaci vycházející z hypotézy životního cyklu podle dostupné odborné literatury.⁴⁴ Vyjdeme-li z předpokladů uvedených v kapitole pojednávající o teorii životního cyklu, tedy, že životní cyklus spotřebitele je NL let, z toho WL období je ekonomicky aktivní (vydělává) a $(NL - WL)$ období je ekonomicky neaktivní (v důchodu), a že je znám celkový budoucí důchod spotřebitele. Pak je uvažováno tak, že jeho cílem je rozdělit celoživotní důchod tak, aby maximalizoval svůj užitek plynoucí z celoživotní spotřeby. Agregátní spotřebu ekonomicky aktivních spotřebitelů ve věku (období) T lze pak určit jako součet za všechny spotřebitele věku T , což lze vyjádřit následovně:

$$C_T = \beta_1 \cdot WR_{T-1} + \beta_2 \cdot Y_{TNL} + \beta_3 \cdot (WL - T) \cdot Y_{TNL}^e,$$

kde WR_{T-1} je agregátní čisté bohatství spotřebitelů věku T , Y_{TNL} je agregátní výdělek spotřebitelů věku T , Y_{TNL}^e je očekávaný agregátní výdělek spotřebitelů věku T a $\beta_1, \beta_2, \beta_3$ jsou parametry. Celkovou agregátní spotřební funkci pro všechny spotřebitele různého věku, za předpokladu že parametry $\beta_1, \beta_2, \beta_3$, věková struktura a rozdělení důchodů jsou v čase konstantní, pak získáme součtem C_T přes $i = T, T + 1, \dots, NL$ takto:

$$C = \beta_1^* \cdot Y_{NL} + \beta_2^* \cdot Y_{NL}^e + \beta_3^* \cdot WR_{T-1},$$

kde WR_{T-1} je čisté bohatství, Y_{NL} je agregátní výdělek, Y_{NL}^e je očekávaný agregátní výdělek a $\beta_1^*, \beta_2^*, \beta_3^*$ jsou parametry.

---

⁴⁴ HUŠEK, R., PELIKÁN, J. *Aplikovaná ekonometrie: teorie a praxe*. 1. vyd. Praha: Professional Publishing, 2003, s. 86. Zde nalezneme podrobnější popis agregace. Nutno ještě podotknout, že se jedná o ukázkou agregace spotřeby podle daných autorů.

3 Vývoj spotřeby domácností

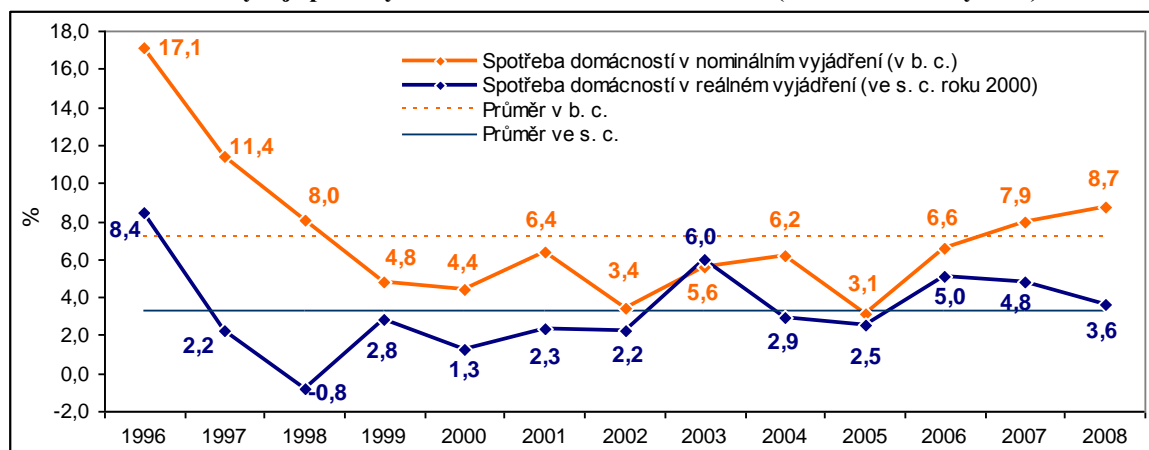
Tato kapitola analyzuje vývoj spotřeby domácností v letech 1995 – 2008 a popisuje očekávaný vývoj v letech budoucích na základě predikce MF ČR. Z důvodu kompatibility všech veličin tato kapitola a následující dvě kapitoly vycházejí z údajů o spotřebě domácností v národním pojetí, které poskytují údaje za sektor domácností ČR.

3.1 Vývoj spotřeby domácností v letech 1995 – 2008

Vývoj spotřeby domácností (výdajů na konečnou spotřebu) v letech 1995 – 2008 prošel v počátku různými fázemi a za posledních deset let dosahuje setrvalého růstu.

V období 1995 až 2008 spotřeba domácností vzrostla **reálně**, tedy ve s. c. roku 2000, o **522,3 mld. Kč (o 52,7 %)**, tj. ročně v průměru o **3,3 %**. Největší meziroční pokles byl zaznamenán v letech 1997 – 1998, poznamenaných krizí české ekonomiky. Naopak nejvyšší meziroční reálný růst spotřeby domácností byl v roce 1996 (o 8,4 %) a poté v roce 2003 (o 6,0 %). **Nominálně**, tedy podle údajů v běžných cenách, spotřeba domácností vzrostla z hodnoty 736,1 mld. Kč v roce 1995 na hodnotu 1 803,7 mld. Kč v roce 2008 (nárůst o **1 067,6 mld. Kč, o 145,0 %**) a průměrný roční růst činil **7,2 %**. Potlačený sklon utráčet během druhé poloviny 90. let, který byl vyvolaný nejen nejistotou ohledně budoucnosti, ale také počínajícím růstem nezaměstnanosti, propukl na začátku nového milénia. Během let 2001 – 2008 stoupla v průměru spotřeba domácností reálně tempem 3,7 % s výraznou trendovou akcelerací v období 2003 – 2008 (v průměru 4,1 % ročně).

Graf 7: Vývoj spotřeby domácností v letech 1996 – 2008 (meziroční změny v %)

Zdroj: ČSÚ, vlastní zpracování

Předchozí graf č. 7 zachycuje vývoj spotřeby domácností za sledované období v nominálním a reálném vyjádření a tabulka č. 2 poskytuje údaje o absolutní výši spotřebních výdajů domácností. Pro názornost a zjištění rozdílu jsou uvedeny i údaje v domácím pojetí. Jak je vidět, tak spotřební výdaje domácností v národním pojetí vykazují nižší hodnotu o 3,0 až 6,0 %, než výdaje v domácím pojetí.

Tabulka 2: Výše spotřeby domácností v letech 1995 – 2008 (b. c., v mld. Kč)

Rok	Národní pojetí	Výdaje rezidentů v cizině	Výdaje nerezidentů v ČR	Domácí pojetí	Meziroční změna v % (domácí pojetí, s. c.)
1995	736,1	43,9	67,5	759,7	x
1996	862,2	54,3	88,1	896,1	9,0
1997	960,3	51,7	93,6	1 002,3	2,5
1998	1 037,2	41,6	96,8	1 092,5	-0,1
1999	1 086,8	35,3	86,4	1 137,9	2,1
2000	1 134,7	32,7	91,3	1 193,3	1,6
2001	1 206,9	31,2	94,7	1 270,5	2,4
2002	1 248,1	32,1	76,5	1 292,5	0,4
2003	1 317,4	34,9	82,2	1 364,7	6,0
2004	1 399,2	33,7	83,3	1 448,8	2,6
2005	1 442,7	24,5	97,4	1 515,7	3,7
2006	1 537,2	28,6	118,7	1 627,4	5,6
2007	1 658,8	35,4	127,0	1 750,4	4,5
2008	1 803,7	39,2	117,7	1 882,1	2,1
Index změny (2008/1995) v %	245,0	89,4	174,4	247,7	Průměr: 3,3 %

Zdroj: ČSÚ, vlastní výpočty

3.1.1 Období před rokem 1995

Podíváme-li se ve stručnosti na vývoj spotřeby domácností před rokem 1995, tak v letech 1990 – 1993 se spotřeba domácností vyznačovala značnými **fluktuacemi**. Rok 1990 zaznamenal prudký nárůst spotřeby domácností, což bylo zapříčiněno obavami z ohlášené liberalizace cen k 1.1.1991. Naopak rok 1991 byl rokem vyrovnávání se s cenovým šokem a začínající nezaměstnaností, proto došlo k rapidnímu poklesu spotřeby o více než 20,0 %. Následující rok 1992 podpořil novou vlnu nákupů, jejichž rozsah byl menší než v roce 1990. Hlavním důvodem růstu spotřeby domácností byly obavy z očekávaného zvýšení cen v důsledku připravované daňové reformy. V roce 1993 nastalo očekávané zvýšení cen, které bylo spojené se zavedením daňové reformy k 1.1.1993. V průběhu tohoto roku vedla nejistota ohledně dopadů dělení státu a měny k zdrženlivému spotřebnímu chování domácností. Domácnosti na dané razantní

společenskoekonomické změny reagovaly vytvářením peněžních rezerv a to zejména ve formě běžných a termínovaných vkladů.

3.1.2 Období 1995 – 1. pololetí 1997

Tato etapa byla charakteristická **vysokou spotřebou domácností**. Spotřeba domácností v roce 1996 vzrostla meziročně reálně o 8,4 % a nominálně o 17,1 %. Vysoká spotřeba se vyznačovala masovou kvalitativní obnovou předmětů dlouhodobé spotřeby. Vyšší sklon ke spotřebě v peněžním chování domácností byl vyvolán rozšířením nabídky na vnitřním trhu v důsledku liberalizace zahraničního obchodu, rozvoje soukromého sektoru a růstem disponibilních peněžních zdrojů.

Spotřební chování domácností nebylo ovlivněno jen růstem reálných mezd a následně i reálných disponibilních důchodů. Domácnosti navíc inkasovaly značné suplementární finanční zdroje (cestou bezúplatného převodu majetku a akcií, kuponovou privatizací, restitucí majetku a v malé míře i restitucí přímo penězi), které významně ovlivňovaly jejich celkovou finanční pozici.

Vysoká spotřeba byla zapříčiněna i nedostatečnou nabídkou finančních instrumentů určených k akumulaci odložené spotřeby. Na preferenci spotřeby v peněžním chování domácností měl proto vliv ještě jeden faktor, a to vztah domácností k tvorbě peněžních rezerv. Jelikož rozhodující část rezerv byla akumulována ve formě bankovních vkladů, které však nezabezpečovaly jejich dlouhodobé zhodnocování, domácnosti průběžně využívaly ke zvyšování své spotřeby i přechodné příjmy.⁴⁵

3.1.3 Období 2. pololetí 1997 – 1998

Další etapa byla charakteristická **výrazným útlumem spotřeby domácností** z důvodů psychologických i ekonomických. Obrat v hospodářském cyklu v roce 1997, stagnace a následná hospodářská deprese se odrazily ve vývoji průměrné mzdy. Reálný meziroční růst spotřeby domácností dosáhl 2,2 % v roce 1997 a v následujícím roce 1998 došlo dokonce k meziročnímu poklesu o 0,8 %. Navíc domácnosti již nemohly počítat s plošnými kapitálovými transfery ze strany státu, přitom zdroje inkasované v souvislosti s transformačními procesy měly již v převážné míře vyčerpané.

---

⁴⁵ ARTL, J., ČUTKOVÁ, J., RADKOVSKÝ, Š. *Analýza spotřební funkce v podmínkách ČR*. Praha: ČNB, 2001, s. 32.

V tomto období navíc nastaly změny ve struktuře peněžních výdajů, protože v důsledku deregulací cen řady služeb byly domácnosti nuceny přebudovat své rozpočty. V rámci rodinných rozpočtů se zejména zvýšil podíl výdajových položek bydlení a energie. Vzhledem k nemožnosti jejich substituce, byly domácnosti nuceny používat na jejich úhradu stále větší podíl svých výdajů, což snižovalo prostor pro nákupy v maloobchodě.

Dalším faktorem ovlivňujícím spotřební chování domácností byla nejistota. A to nejen nejistota ohledně budoucích příjmů, ale i ohledně nezbytných výdajů. U domácností přetrvávaly nejasnosti o rozsahu budoucích osobních výdajů na penze, školství i zdraví, protože nebyla zformulována koncepce celkové transformace sociálního systému (vždy se reagovalo pouze na bezprostřední důsledky ekonomické transformace). Zároveň nastal pokles důvěry veřejnosti ve skutečnou hodnotu budoucích příspěvků důchodového zabezpečení. Proto domácnosti v rámci svého peněžního chování významně redukovaly svoji spotřebu a naopak se snažily v maximální míře vytvářet finanční rezervy, především ve formě bankovních vkladů.⁴⁶

3.1.4 Období 1999 – 2000

Rok 1999 představoval **mírné oživení spotřebitelské poptávky domácností** (meziroční reálný růst o 2,8 %) díky růstu reálných průměrných mezd o 6,2 %. Ten však byl v našich podmínkách zejména ovlivněn vývojem míry inflace, nikoli nominálních příjmů. Trend záporných přírůstků reálného disponibilního důchodu domácností pokračoval i přes dynamicky rostoucí objem mezd. Poklesl i objem dodatečných příjmů inkasovaných prostřednictvím kapitálových transferů.

K růstu spotřeby domácností v roce 1999 přispěly nejen zvyšující se mzdy, ale hlavně expanze splátkového prodeje a rozšířená nabídka bankovních spotřebitelských úvěrů. Proto lze konstatovat, že oživení spotřebitelské poptávky bylo výsledkem pozitivní souhry mimořádně příznivého cenového vývoje s faktory na straně nabídky: odvážnější obchodní politikou a rozšířením prodeje na splátky. V roce 1999 se stal velký výběr zvláštních nabídek, slev a výprodejů prakticky kontinuálním prostředkem prodeje ve snaze zlomit dlouhodobě nízké prodeje. Zároveň s tím aktivizovaly svoji činnost společnosti zaměřené na splátkový prodej. Domácnosti tedy začaly využívat v mnohem větší míře

---

⁴⁶ ARTL, J., ČUTKOVÁ, J., RADKOVSKÝ, Š. *Analýza spotřební funkce v podmínkách ČR*. Praha: ČNB, 2001, s. 33.

produkty dluhového financování, jejichž nabídka byla ve srovnání s předcházejícími lety širší a podstatně výhodnější. Vliv na ochotu oživit nákupy zboží měl i fakt, že vzhledem k nízké míře cenové deregulace došlo ke zpomalení strukturálních změn ve výdajích. Především v oblasti prodeje potravinářského zboží a prodeje motorových vozidel se projevilo oživení maloobchodního prodeje. Dlouhodobý útlum v oblasti prodeje průmyslového zboží se překonat nepodařilo.⁴⁷

Růst spotřeby domácností pokračoval i v roce 2000, kdy meziročně vrostla reálně o 1,3 %, a to i přes nepříznivý vývoj reálných důchodů domácností. Akcelerace spotřeby domácností byla způsobena zejména poklesem míry úspor a vyšším využíváním spotřebitelských úvěrů. Vývoj byl podporován také růstem národohospodářské produktivity práce, nezaměstnanost v tomto roce otočila rostoucí trend z předchozích let do mírného poklesu a inflace byla pod kontrolou.

3.1.5 Období 2001 – 2003

Další etapa byla charakteristická **příznivým růstem spotřeby domácností**. V roce 2001 reálný meziroční přírůstek spotřeby domácností činil 2,3 % a v roce 2002 o 0,1 p. b. méně, tedy 2,2 %. Růst v roce 2001 byl způsoben především vyšším využíváním spotřebitelských úvěrů v prostředí příznivého očekávání budoucího vývoje. K růstu spotřeby v roce 2002 přispěla také snazší dostupnost úvěrování a pokračující rozvoj obchodních kapacit.

V roce **2003** se spotřeba domácností reálně zvýšila o 6,0 %, dosáhla tedy **nejvyšší dynamiky od vrcholu hospodářského cyklu** v roce 1996, kdy zaznamenala meziroční růst o 8,4 %. Silná spotřebitelská poptávka byla na jedné straně výsledkem rychlého růstu běžných příjmů domácností a následně disponibilního důchodu. Na druhé straně byla podpořena velmi mírným cenovým vývojem a nízkými úrokovými sazbami. Svou roli pravděpodobně sehrála i určitá míra nejistoty v souvislosti s budoucími dopady vstupu do EU. Byl převážně očekáván růst cen spotřebního zboží a služeb, což motivovalo domácnosti ke zvýšení jejich poptávky. Vzhledem k nízké úrokové míře a dostupnosti hospodaření na úvěr využívaly domácnosti s rostoucí intenzitou možnosti různých druhů bankovních i nebankovních kreditních produktů pro nejen běžnou spotřebu, ale i pro investice a bydlení.

---

⁴⁷ ARTL, J., ČUTKOVÁ, J., RADKOVSKÝ, Š. *Analýza spotřební funkce v podmínkách ČR*. Praha: ČNB, 2001, s. 33.

3.1.6 Období 2004 – 2005

V tomto období došlo k **mírnému zpomalení ve vývoji spotřeby domácností**. V roce 2004 spotřeba domácností zpomalila meziroční reálný růst na 2,9 %, tedy prakticky na poloviční tempo předchozího roku. Hlavní příčinu lze spatřovat především ve změně podmínek fungování ekonomiky související se vstupem do EU. Po vstupu ČR do EU došlo ke zvýšení některých spotřebitelských cen, např. u potravin v důsledku společné zemědělské politiky nebo v rámci telekomunikací v důsledku nárůstu daně z přidané hodnoty (DPH). Přibrzdění spotřebitelských výdajů domácností bylo také odrazem zpomalení růstu reálných disponibilních příjmů obyvatelstva, zejména mezd a platů, zvýšené míry nezaměstnanosti a obav z jejích důsledků.

Růst spotřeby domácností v roce 2005 zpomalil na 2,5 %, přičemž tento vývoj v zásadě korespondoval s růstem reálných disponibilních důchodů.

3.1.7 Období 2006 – 2008

V období poslední etapy analýzy došlo k viditelnému **oživení ve vývoji spotřeby domácností**, zejména tedy v roce 2006 (reálný růst o 5,0 %) a také v roce 2007. V roce 2006 nastalo zlepšení situace na trhu práce, které se promítlo do růstu příjmů domácností, a tím i jejich spotřeby a životní úrovně. Spotřeba domácností rostla dále zejména vlivem atraktivní nabídky a dostupnosti spotřebitelských úvěrů. V roce 2007 spotřební výdaje domácností vzrostly meziročně reálně o 4,8 %. Spotřebitelská poptávka domácností byla povzbuzena zejména vývojem na trhu práce (charakterizovaným růstem zaměstnanosti a rostoucími příjmy obyvatelstva), ale také přístupností úvěrových produktů a atraktivní nabídkou na trhu.⁴⁸

Z počátku roku 2008 byl rovněž vykazován velice příznivý vývoj spotřeby domácností. Avšak v posledním čtvrtletí roku 2008 vyústily hluboké globální změny, vyvolané finanční krizí, ve výrazně odlišný vývoj spotřeby domácností. Vzhledem k tomu byl meziroční reálný růst spotřeby domácností (3,6 %) snížen o 1,2 p. b. v porovnání s rokem předchozím.

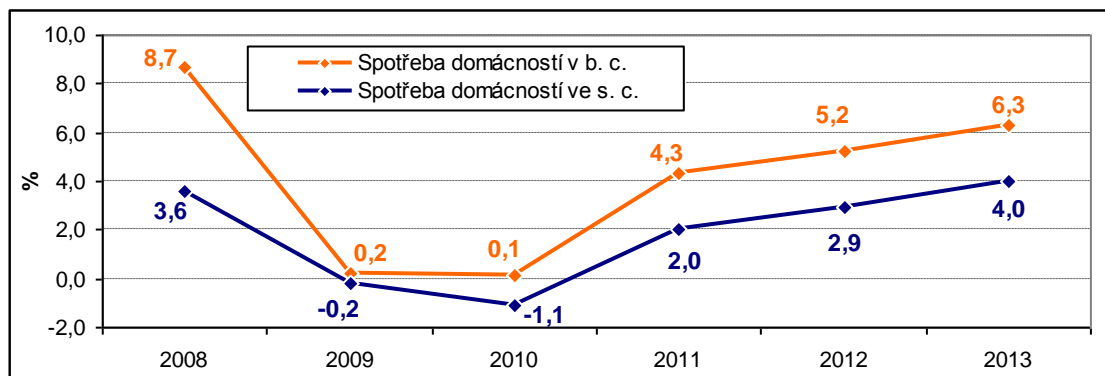
⁴⁸ MPO: *Analýzy vývoje ekonomiky ČR a odvětví v působnosti MPO za rok 2006, 2007, 2008* [online]. 19.5.2009 2005 [cit. 2010-05-17]. Dostupné z WWW: <<http://www.mpo.cz/cz/ministr-a-ministerstvo/analyticke-materialy/#category236>>.

3.2 Predikce vývoje spotřeby domácností

Výdaje na spotřebu domácností za rok 2009, na základě předběžného odhadu ČSÚ, poklesly meziročně reálně o **0,3 %**. Podle výsledků makroekonomické predikce MF ČR⁴⁹ (z dubna 2010) je pro rok 2009 předběžně odhadován meziroční reálný **pokles** spotřeby domácností o **0,2 %**⁵⁰. Meziroční pokles spotřeby byl očekáván již zpočátku roku 2009, a to vzhledem k ekonomické recesi, předpokládanému zpomalení dynamiky disponibilního příjmu a vyššímu sklonu k úsporám domácností.

Pro rok 2010 se předpokládá, že proti růstu spotřeby bude působit klesající zaměstnanost a z ní vyplývající zhoršující se příjmová situace domácností. Projeví se i snaha domácností vytvářet úspory na pokrytí rizik. Nízká míra inflace by naopak mohla přispívat ke zvýšení spotřeby domácností. Proto je pro rok 2010 MF predikován reálný **pokles** spotřeby domácností o **1,1 %**. Pro rok 2011 je výhled na obnovení **růstu** spotřeby domácností okolo **2,0 %**, pro rok 2012 okolo **2,9 %** a pro rok 2013 růst o **4,0 %**.

Graf 8: Predikce vývoje spotřeby domácností (meziroční změny v %)

Zdroj: MF ČR, vlastní zpracování

⁴⁹ MF ČR: *Makroekonomická predikce* [online]. duben 2010 [cit. 2010-05-17]. Dostupné z WWW: <http://www.mfcr.cz/cps/rde/xchg/mfcr/xsl/makro_pre_54781.html>.

⁵⁰ Zde je nutné upozornit, že MF do výdajů domácností na spotřebu zahrnuje i NISD, avšak jejich podíl je pro analýzy uváděn jako zanedbatelný.

4 Determinanty spotřeby domácností a jejich vliv

Cílem této kapitoly je identifikovat a provést analýzu vlivu vybraných faktorů ovlivňujících vývoj spotřeby domácností pomocí časových řad, korelační a regresní analýzy. Součástí kapitoly je zhodnocení a vyčíslení vlivu spotřeby domácností na ekonomický růst za sledované období.

4.1 Identifikace faktorů a popis použitých statistických metod

Vývoj spotřeby domácností je ovlivňován řadou různorodých faktorů, proto nelze zkonstruovat jednoduchý model, který by byl schopen zcela objasnit a kvantifikovat vliv jednotlivých faktorů. Ve druhé kapitole bylo uvedeno několik teorií, které poskytují teoretický základ pro určení hlavních faktorů ovlivňujících výši a vývoj spotřeby domácností.

Mezi základní faktory mající dopad na spotřebu domácností patří:

- **disponibilní důchod domácností;**
- **mění se sklon ke spotřebě a sklon k úsporám;**
- **hodnota majetku (bohatství) domácností;**
- **vývoj spotřebitelských úvěrů;**
- **reálná úroková míra;**
- **vývoj spotřebitelských cen;**
- **daňové sazby;**
- **měnový kurz;**
- **nezaměstnanost;**
- **očekávání;**
- **ale i demografické a psychologické faktory;**
- **či národní a regionální rozdíly.**

Obrázek v příloze B poskytuje stručný přehled faktorů a hlavní směr jejich působení.

S využitím statistiky lze určit, zda existuje mezi náhodnými veličinami⁵¹ závislost a následně ji vyjádřit matematickým vztahem. Při analyzování vlivu vybraných proměnných na vývoj spotřebních výdajů domácností využijeme pro posouzení lineární závislosti mezi proměnnými korelační analýzy. Korelace v obecném slova smyslu označuje těsnost (sílu) vzájemného ovlivňování dvou proměnných. Pro určení těsnosti vzájemného ovlivňování použijeme výběrový korelační koeficient, který může nabývat hodnot od -1 do 1. Pokud má výběrový korelační koeficient hodnotu nula nebo se blíží nule, není mezi veličinami závislost. Naopak pokud se vypočtená hodnota výběrového koeficientu významně liší od nuly, prokáže se tak, že mezi veličinami je závislost.

Výběrový koeficient korelace r pro soubor o rozsahu n vypočteme podle následujícího vzorce:

$$r = \frac{\frac{1}{n} \cdot \sum_{i=1}^n (x_i - \bar{x}) \cdot (y_i - \bar{y})}{\sqrt{\frac{1}{n} (x_i - \bar{x})^2} \cdot \sqrt{\frac{1}{n} (y_i - \bar{y})^2}}$$

Vzhledem k tomu, že je zkoumáno jen zvolené období 1995 – 2008 (v některých případech i období omezenější v důsledku nedostupnosti dat) je koeficient korelace r pouze odhadem a proto je nutno jej testovat či určit interval spolehlivosti. Zvolíme první přístup a provedeme vždy test významnosti pro koeficient korelace, kdy budeme testovat **nulovou hypotézu**, že koeficient korelace je roven nule ($H_0 : \rho = 0$; mezi veličinami **není korelační vztah**) proti **alternativní hypotéze** ($H_1 : \rho \neq 0$; mezi veličinami **je korelační vztah**). Testovací kritérium se vypočte dosazením do vzorce $T = \frac{r}{\sqrt{1-r^2}} \cdot \sqrt{n-2}$.

Pokud hodnota testovacího kritéria padne do kritické oblasti⁵² t definované jako: $|T| \geq t_{\alpha, n-2}$, tak se nulová hypotéza zamítá, v opačném případě se přijímá.

K matematickému vyjádření vztahu mezi veličinami využijeme model lineární regrese, kdy grafem regresní funkce je přímka ve tvaru: $y = \alpha + \beta x_i$, kde β je její směrnici. Odhady A, B parametrů α a β se získávají metodou nejmenších čtverců:

⁵¹ Předpokládá se, že náhodná veličina X je nezávisle (vysvětlující) proměnná a Y je závisle (vysvětlovaná) proměnná. Spotřeba domácností (C) bude tedy vždy závisle proměnnou Y .

⁵² Hodnotu kritické hranice nalezneme v tabulkách Studentova rozdělení pravděpodobností s $n - 2$ stupni volnosti při zvolené hladině významnosti $\alpha = 0,05$ (tedy s 95 % pravděpodobností). Viz. KUBANOVÁ, J., LINDA, B. *Kritické hodnoty a kvantily vybraných rozdělení pravděpodobností*. 1. vyd. Pardubice: Univerzita Pardubice, 2007, s. 11.

$$B = \frac{n \sum_{i=1}^n x_i y_i - \sum_{i=1}^n x_i \sum_{i=1}^n y_i}{n \sum_{i=1}^n x_i^2 - \left(\sum_{i=1}^n x_i \right)^2} \quad A = \frac{1}{n} \left(\sum_{i=1}^n y_i - B \sum_{i=1}^n x_i \right)$$

Kvalita regresního modelu se vyjadřuje pomocí koeficientu determinace r^2 , který vyjadřuje míru spolehlivosti a nabývá hodnot od 0 do 1. Jinak řečeno, jeho hodnota určuje, jakou část variability sledovaných hodnot je možné vysvětlit daným modelem.⁵³

Modely spotřeby pomocí regresní analýzy lze nalézt vždy, tedy i v případech, kdy závislost mezi veličinami je opravdu velmi malá. Proto kvantifikujeme modely spotřeby jen v případech, kdy se prostřednictvím testu významnosti pro koeficient korelace potvrdí existence korelačního vztahu mezi veličinami s 95 % pravděpodobností. Vždy bude zkoumán vztah mezi určitým faktorem a celkovou nominální výší spotřebních výdajů domácností a reálným vývojem spotřeby domácností (vyjádřeným meziročními změnami). Nutno ještě zdůraznit, že spotřeba domácností je současně ovlivňována řadou faktorů a ne jen tím jedním, který je zrovna zkoumán. Proto mezi veličinami nemusí být vždy taková závislost, jakou bychom předpokládali. Pomocí uvedených statistických metod tedy zjistíme, jaká těsnost vztahu nastala mezi veličinami reprezentovanými skutečnými hodnotami pro ČR.

4.2 Disponibilní důchod domácností

Disponibilní důchod je jedním z nejvýznamnějších determinantů určujících vývoj spotřeby domácností. Jedná se o důchod, který je použit na konečnou spotřebu, a zbytek představují úspory⁵⁴.

Vývoj hrubého disponibilního důchodu v letech 1995 – 2008 zachycuje tabulka č. 3. V roce **2008** se hrubý disponibilní důchod v ČR přiblížil téměř **2 bil. Kč** (1 986,6 mld. Kč) a proti roku 1995 (861,5 mld. Kč) byl vyšší o **130,6 %**. Nejobjemnější položkou disponibilního důchodu (okolo 60,0 %) jsou mzdy a platy. Dále se disponibilní důchod

⁵³ KUBANOVÁ, J. *Statistické metody pro ekonomickou a technickou praxi*. 2. vyd. Bratislava: Statis, 2004, s. 110–119 a 150–152.

⁵⁴ V národním hospodářství jsou úspory (S) chápány jako výsledek rozdělovacích a přerozdělovacích transakcí navazujících na výrobní proces. Představují bilanční položku mezi disponibilním důchodem (YD) a výdaji na konečnou spotřebu domácností (C). Následující rovnice říká, že úspory se rovnají důchodu sníženému o spotřebu: $S = YD - C$.

skládá z důchodů z podnikání (ty tvoří 30,0 %), 5,0 % připadá na důchody z vlastnictví a poslední 5,0 % připadá na finanční peněžité sociální dávky a ostatní transfery.

Při analýze chování domácností jako spotřebitelů je užitečný výpočet následujících relativních ukazatelů: **sklon ke spotřebě** (míra spotřeby), který se vypočte jako podíl spotřeby domácností na hrubém disponibilním důchodu, **sklon k úsporám** (míra úspor), který je počítán jako podíl hrubých úspor na hrubém disponibilním důchodu. Dále takzvaný **mezní sklon**⁵⁵, který je dán jako podíl absolutního přírůstku spotřeby domácností na absolutním přírůstku hrubého disponibilního důchodu. A jako poslední je výpočet podílu relativního přírůstku spotřeby domácností na relativním přírůstku hrubého disponibilního důchodu, tedy **důchodová pružnost (elasticita) spotřeby**⁵⁶. Výpočet těchto ukazatelů naznačuje změnu v chování domácností.

Tabulka 3: Disponibilní důchod domácností a relativní ukazatelé

	Disponibilní důchod (v mld. Kč)	Spotřeba domácností (v mld.Kč)	Hrubé úspory (v mld. Kč)	Míra spotřeby	Mezní sklon ke spotřebě	Důchodová pružnost spotřeby	Míra úspor
1995	861,5	736,1	125,4	0,854	x	x	0,146
1996	964,0	862,2	101,8	0,894	1,230	1,440	0,106
1997	1 071,9	960,3	111,5	0,896	0,910	1,017	0,104
1998	1 134,9	1 037,2	97,7	0,914	1,219	1,361	0,086
1999	1 181,4	1 086,8	94,6	0,920	1,068	1,168	0,080
2000	1 231,1	1 134,7	96,4	0,922	0,964	1,048	0,078
2001	1 293,2	1 206,9	86,3	0,933	1,163	1,261	0,067
2002	1 348,5	1 248,1	100,3	0,926	0,745	0,798	0,074
2003	1 408,8	1 317,4	91,3	0,935	1,149	1,242	0,065
2004	1 473,9	1 399,2	74,7	0,949	1,256	1,343	0,051
2005	1 551,3	1 442,7	108,6	0,930	0,562	0,592	0,070
2006	1 675,1	1 537,2	137,8	0,918	0,764	0,821	0,082
2007	1 833,2	1 658,8	174,4	0,905	0,769	0,838	0,095
2008	1 986,6	1 803,7	183,0	0,908	0,944	1,043	0,092
Průměr	x	x	x	0,915	0,980	1,965	0,092

Zdroj: ČSÚ, vlastní výpočty

Lze říci, že domácnosti se snaží o udržení určité proporce mezi spotřebou a důchodem, přitom svoje spotřební chování neodvívá jednoznačně od dynamiky růstu

⁵⁵ Všechny mezní teorie jsou definovány jako změna o jednotku.

⁵⁶ $E = \frac{\frac{\Delta C}{C_0}}{\frac{\Delta YD}{YD_0}} = \frac{C_1 - C_0}{C_0} \cdot \frac{YD_0}{YD_1 - YD_0}$, kde dolní index značí období 0 a období 1.

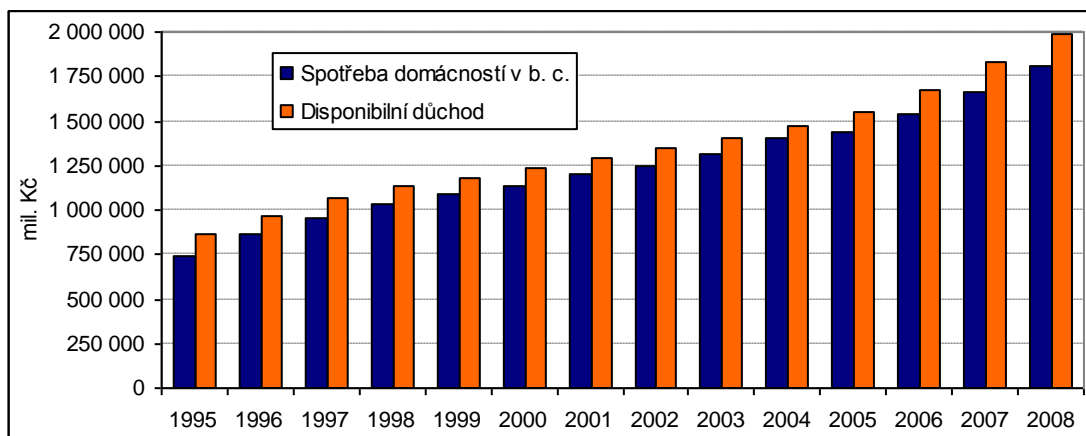

disponibilního důchodu. Vývoj spotřebních výdajů domácností se může lišit od vývoje disponibilních důchodů domácností, což je důvodem měnícího se **sklonu k úsporám**. Tento sklon závisí na řadě faktorů, jimiž je např. výše důchodu, věková struktura obyvatelstva, reálné úrokové sazby, penzijní a zdravotní systém, ale i třeba nejistota o dopadech reform. Všimněme si, že v letech, kdy míra úspor klesá, spotřeba zpravidla roste rychleji než disponibilní důchody a v letech, kdy míra úspor roste, spotřební výdaje zaznamenávají nižší dynamiku než disponibilní důchody. Z vypočtených ukazatelů je zřejmé, že sklon domácností ke spotřebě byl za sledované období nejvyšší v roce 2004 (94,9 %). Sklon ke spotřebě téměř ve všech letech rostl, s výjimkou roku 2002 a počínaje rokem 2005, kdy začala růst míra úspor. V roce 2008 opět mírně vzrostl sklon domácností ke spotřebě a poklesla míra úspor.

Mezní sklon ke spotřebě ukazuje, o kolik se změní spotřeba, když důchod stoupne o jednotku. Na základě vypočtených hodnot je vidět, že např. v roce 1996 stoupl hrubý disponibilní důchod českých domácností proti roku 1995 o 102,5 mld. Kč, ale jejich spotřeba o 126,1 mld. Kč. Meziroční snížení objemu úspor o 23,6 mld. Kč se pochopitelně promítlo do proporcí v mezním sklonu ke spotřebě a také mezního sklonu k úsporám: každá stokoruna přírůstku disponibilního důchodu implikovala 123,0 Kč přírůstku spotřeby a naopak úbytek úspor o 23,0 Kč. Tato „spotřeba nad poměry“ se opakovala ještě v letech 1998, 1999, 2003 a 2004, kdy lidem nestačil na spotřebu přírůstek jejich důchodu. Také v letech 2000 a 2008 téměř veškerý přírůstek důchodů lidé spotřebovali (ze 100,0 Kč spotřebovali 96,2 Kč a 94,4 Kč). Aplikací *MPC* v praxi vidíme, že *MPC* nenabývá hodnot od nuly do jedné. Důvodem je to, že v některých letech přírůstek spotřebních výdajů přesáhl přírůstek disponibilního důchodu domácností, protože domácnosti mohou ke krytí své spotřeby využít i jiné zdroje než jen příjmy, např. úspory, úvěry či jiné půjčky. Na základě vypočtených hodnot v tabulce č. 3 lze říci, že pro chování českých domácností do roku 2004 bylo typické, že růst jejich příjmů v podstatě pohltila vyšší spotřeba.

Důchodová pružnost spotřeby udává, o kolik procent se změní spotřeba domácností, zvýší-li se disponibilní důchod o jedno procento. Výsledky vypovídají o vysoké pružnosti spotřeby ve všech letech, kromě roku 2002 a let 2005 – 2007, kdy jednoprocenní zvýšení disponibilního důchodu způsobilo méně než jednoprocenní zvýšení spotřeby domácností.

Graf 9: Vývoj disponibilního důchodu a spotřeby domácností v letech 1995 – 2008 (v mil. Kč)

Zdroj: ČSÚ, vlastní zpracování

Z grafu je na první pohled zřejmé, že mezi **výší disponibilního důchodu** a **celkovou nominální výší spotřebních výdajů** domácností byla v letech 1995 až 2008 silná pozitivní korelace. S využitím korelační analýzy získáme koeficient korelace $r = 0,9967$. Jelikož korelační koeficient je kladný, jedná se o pozitivní závislost a vzhledem k jeho výši i o velice silnou těsnost závislosti veličin. Tím se potvrzuje i předpoklad, že s rostoucím disponibilním důchodem se zvyšují spotřební výdaje domácností a naopak, že s klesajícím důchodem dochází ke snižování výdajů domácností na spotřebu. Tomuto tvrzení odpovídá i skutečnost, že obě veličiny měly ve všech letech rostoucí tendenci. V rámci testu významnosti pro koeficient korelace hodnota testovacího kritéria činí $T = 42,5345$ a kritická oblast $t_{0,05, 12} = 1,7823$. Z čehož plyne, že se nulová hypotéza o neexistenci korelačního vztahu zamítá, protože $|T| \geq t_{\alpha, n-2}$ hodnota testovacího kritéria spadá do kritické oblasti. Může být tedy vysloven závěr, že mezi celkovou výší spotřebních výdajů domácností a výší disponibilního důchodu s **95 % pravděpodobností existuje korelační vztah**⁵⁷.

S využitím regresní analýzy lze vzájemný vztah daných veličin vyjádřit následujícím modelem:

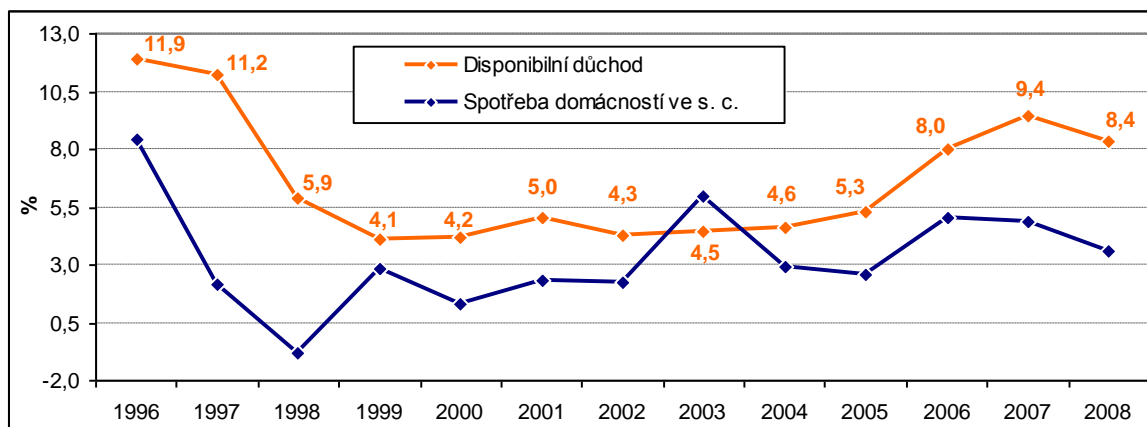
$$y = - 29,2877 + 0,9383 x \text{ (v mld. Kč).}$$

Na základě takto stanoveného odhadu regresní funkce lze odhadnout výši spotřebních výdajů domácností (y), když za x dosadíme jakýkoliv disponibilní důchod,

⁵⁷ Existence korelačního vztahu = veličiny jsou korelované, vzájemně se ovlivňují. Dále budeme používat pouze „existuje korelační vztah“.

a to se spolehlivostí 0,9933. Což znamená, že pomocí daného regresního modelu je možné vysvětlit 99,33 % variability závisle proměnné spotřeby domácností.

Graf 10: Vývoj disponibilního důchodu a spotřeby domácností v letech 1996 – 2008 (v %)

Zdroj: ČSÚ, vlastní zpracování

V případě vzájemného závislosti mezi **vývojem disponibilního důchodu**⁵⁸ domácností a **reálným vývojem spotřeby** (obojí vyjádřeno meziroční změnou v %) domácností v letech 1996 – 2008 korelační koeficient $r = 0,4992$ vypovídá o pozitivní závislosti veličin. Neboli spotřebovávané množství zboží a služeb domácnostmi se zvyšuje, pokud vzrůstá i jejich důchod a naopak, což je v souladu s očekáváním. Tuto závislost potvrzuje vývoj ve všech letech s výjimkou roků 1999, 2003, kdy na spotřebu domácnostem nestačil přírůstek důchodů a roků 2004, 2007, kdy se zvyšoval sklon ke spoření. Provedeme-li test významnosti pro koeficient korelace ($T = 1,9108$; $t_{0,05, 11} = 1,7959$), dojdeme k výsledku, že při stanovené **hladině významnosti 95 %** mezi veličinami je **korelační vztah**.

Vzájemný vztah mezi zkoumanými veličinami lze vyjádřit modelem:

$$y = 4,6734 + 0,5996 x \text{ (v \%)}$$

ovšem se spolehlivostí pouze 0,2492.

4.3 Bohatství domácností

Bohatství je další velmi důležitý faktor ovlivňující spotřebu, ale také významný ukazatel životní úrovně. Bohatstvím se rozumí **čisté jmění**, které se rovná rozdílu mezi aktivy domácností (jměním) a jejich pasivy (závazky). ČSÚ rozlišuje aktiva domácností

⁵⁸ Průměrné meziroční tempo růstu disponibilního důchodu domácností v letech 1996 – 2008 bylo 6,7 %.

ve formě finančních aktiv (oběživ a vklady, cenné papíry, účasti, pojistné technické rezervy) a nefinančních aktiv (vyrobená aktiva, fixní aktiva, zásoby, cennosti). Pasiva tvoří zejména úvěry a půjčky. Kvantifikace vlivu majetku na spotřebu je obtížná, protože existují značné rozdíly v chování u různých skupin obyvatelstva.

Vývoj bohatství českých domácností dokumentuje tabulka č. 4. Jak vidíme, tak na konci roku **2008** činilo bohatství domácností téměř **5,5 biliónu Kč**. Ve srovnání s rokem 1995 došlo nominálně k nárůstu o **131,5 %**. Průměrný meziroční růst bohatství dosahoval **6,7 %**. Změna bohatství domácností závisí na řadě vlivů, např. na úsporách a čistých kapitálových transferech nebo také na vlivu nominálních zisků/ztrát z držby akcií. Celková výše bohatství vykazovala za celé sledované období rostoucí tendenci.

Tabulka 4: Bohatství českých domácností v letech 1995 – 2008 (stavy k 31.12., v mld. Kč)

	Finanční aktiva	Nefinanční aktiva	Pasiva	Bohatství	Meziroční změna bohatství (v %)
1995	1 081,5	1 456,5	205,1	2 359,6	x
1996	1 198,6	1 626,1	264,0	2 560,7	8,5
1997	1 361,7	1 843,5	291,9	2 913,3	13,8
1998	1 467,2	2 036,6	306,9	3 196,9	9,7
1999	1 529,4	2 186,0	361,8	3 353,3	4,9
2000	1 615,9	2 320,0	441,8	3 494,1	4,2
2001	1 750,3	2 431,0	548,2	3 633,1	4,0
2002	1 880,8	2 526,9	596,1	3 811,7	4,9
2003	1 990,1	2 632,9	703,0	3 920,0	2,8
2004	2 156,2	2 761,1	841,8	4 075,6	4,0
2005	2 319,1	2 966,2	1 008,8	4 276,6	4,9
2006	2 485,1	3 213,6	703,0	4 995,7	16,8
2007	2 659,2	3 459,4	902,8	5 215,8	4,4
2008	2 861,3	3 694,8	1 094,3	5 461,8	4,7
Průměr	x	x	x	x	6,7

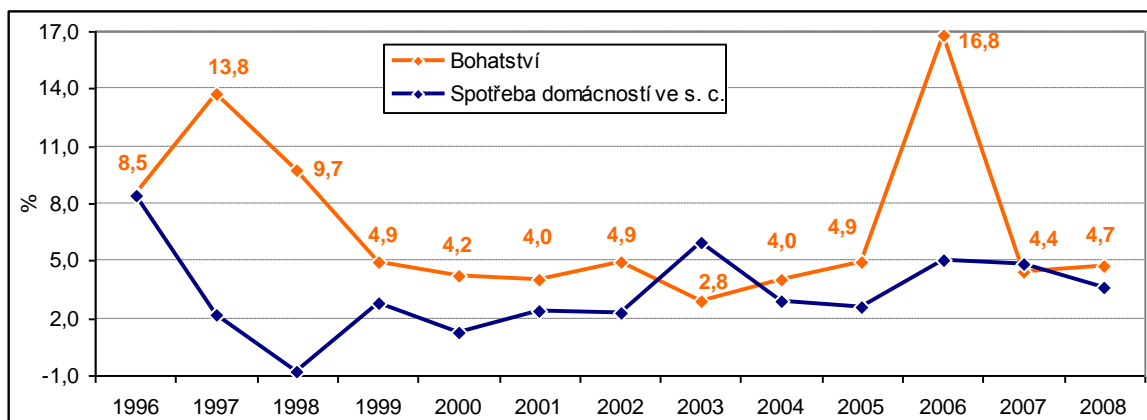
Zdroj: ČSÚ, vlastní výpočty

Koeficient korelace výše **bohatství** a **celkové nominální výše spotřeby** domácností v letech 1995 – 2008 je **0,9911**, což vypovídá o velmi silné pozitivní závislosti mezi veličinami (čím vyšší je úroveň bohatství, tím vyšší je úroveň spotřeby a naopak). Tomuto zjištění odpovídá i skutečnost, že obě veličiny měly ve všech letech rostoucí tendenci. V případě provedení testu významnosti pro koeficient korelace je hodnota testovacího kritéria $T = 25,7909$ a kritická oblast $t_{0,05, 12} = 1,7823$. Hodnota kritéria tedy spadá do kritické oblasti a tím se potvrzuje, že s **95 % pravděpodobností existuje korelační vztah** mezi spotřebními výdaji domácností a jejich bohatstvím.

Vzájemný vztah uvedených veličin lze se spolehlivostí 0,9823 popsat modelem:

$$y = 29,2548 + 0,3196 x \text{ (v mld. Kč)}$$

Graf 11: Vývoj bohatství a spotřeby domácností v letech 1996 – 2008 (v %)

Zdroj: ČSÚ, vlastní zpracování

Vzájemná závislost mezi **vývojem bohatství** domácností a **reálným vývojem spotřeby** domácností je dán korelačním koeficientem $r = 0,0439$. Korelační koeficient je kladný, ale jelikož se jeho hodnota blíží nule, lze říci, že nedochází k závislosti mezi vývojem bohatství a spotřeby domácností v reálném vyjádření. Zjištění tedy vypovídá o neexistenci závislosti mezi veličinami, jelikož mezi nimi **není statisticky zjistitelná lineární závislost**.

4.4 Spotřebitelské úvěry poskytnuté domácnostem

Spotřeba může být financována i z dalších zdrojů, těmi jsou především úvěry poskytované domácnostem. Ty nezvyšují disponibilní důchod domácností, ale umožňují zvýšit spotřebu a v důsledku toho snižují úspory.

Úvěry začaly prudce růst počínaje rokem **2000** a od této doby **zadlužení domácností dynamicky narůstá**. Dominantní část půjček představují dlouhodobé půjčky spojené s bydlením, které se projevují především v investicích domácností (s novými byty je však spojeno i jejich zařizování, které se odráží v růstu spotřeby). Růst spotřebitelských úvěrů se již plně promítá do růstu spotřeby domácností. Tento vcelku nový jev v české ekonomice byl způsoben především privatizací bank a jejich aktivnější politikou vůči domácnostem, nízkými úrokovými mírami a pozitivním očekáváním budoucího vývoje. Dalším motivem českých domácností k zadlužování byl růst životního standardu,

zvyšování reálné mzdy, příklon k vlastnickému bydlení, účinný marketing finančních zprostředkovatelů a snadná dostupnost peněz. Kromě spotřebních úvěrů od bank získávají české domácnosti **půjčky od nebankovních poskytovatelů aktiv**, kterými jsou společnosti ostatního úvěrování (splátkového prodeje) či leasingové společnosti.

Koncem roku **1995** vykazoval bankovní sektor celkové úvěry a pohledávky za domácnosti ve výši **35,5 mld.** Kč. Na konci roku **2008** pak činily dluhy českých domácností v úhrnu **872,3 mld.** Kč. Změna za léta 2000 až 2008 představuje nárůst dluhu českých domácností o více než **860,0 %**. Podrobný vývoj celkových úvěrů a spotřebitelských úvěrů poskytovaných domácnostem zachycuje níže uvedená tabulka.

Tabulka 5: Úvěry poskytované domácnostem v letech 1995 – 2008 (stavy k 31.12., v mld. Kč)

	Úvěry celkem	Z toho: spotřebitelské úvěry	Meziroční změna spotřebitelských úvěrů (v %)	Podíl spotřebitelských úvěrů na celku (v %)
1995	35,5	x	x	x
1996	37,9	x	x	x
1997	48,4	6,8	x	14,0
1998	62,2	19,0	179,6	30,5
1999	76,3	24,4	28,8	32,0
2000	121,5	23,1	-5,3	24,7
2001	139,5	29,9	29,4	25,9
2002	180,2	43,8	46,4	28,0
2003	236,1	53,9	23,1	25,7
2004	312,6	67,9	26,0	24,0
2005	413,7	88,9	30,8	23,5
2006	535,2	109,2	22,9	22,1
2007	719,8	137,7	26,1	20,6
2008	872,3	169,0	22,8	20,9
Průměr	x	x	39,1	24,3

Zdroj: ČNB (databáze časových řad ARAD), vlastní výpočty

Korelační koeficient mezi **výší spotřebních výdajů domácností** a **celkovými úvěry** za období 1997 – 2008 je **0,9710** a mezi **spotřebitelskými úvěry** $r = 0,9844$. Korelační koeficient vypovídá o velmi vysoké pozitivní závislosti mezi veličinami a potvrzuje předpoklad, že s rostoucími (klesajícími) úvěry rostou (klesají) výdaje domácností vynaložené na spotřebu zboží a služeb. Výdaje domácností vykazovaly ve všech sledovaných letech rostoucí tendenci a spotřebitelské úvěry taktéž, jen s výjimkou roku 2000, kdy jejich výše poklesla. Provedením testu významnosti pro koeficient korelace pro spotřebitelské úvěry, získáme hodnotu testovacího kritéria $T = 17,6927$ a kritické oblasti $t_{0,05, 10} = 1,8125$. Z čehož plyne závěr, že nulovou hypotézu zamítáme a přijímáme

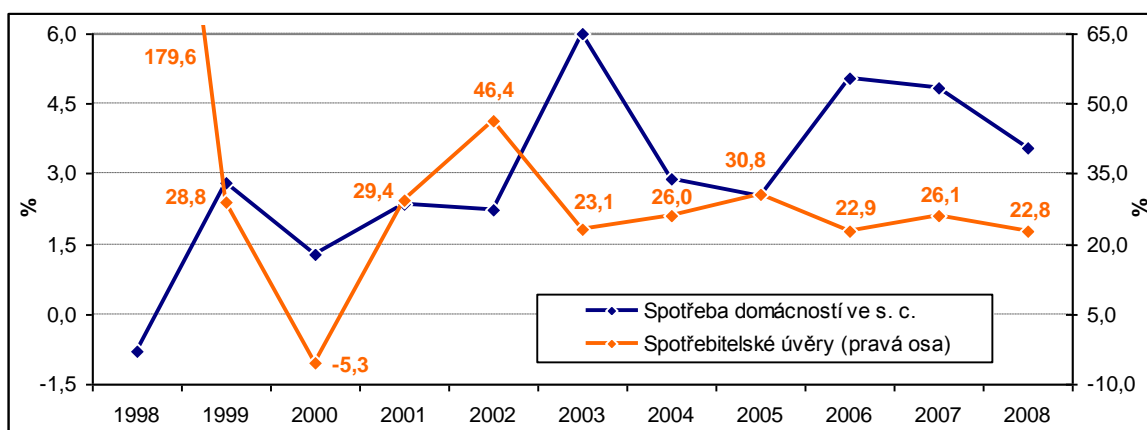
alternativní hypotézu, potvrzující **korelační vztah** mezi zkoumanými veličinami **s pravděpodobností 95 %**.

Vzájemný vztah mezi spotřebními výdaji domácností a výší spotřebitelských úvěrů poskytnutých domácnostem lze vyjádřit následujícím regresním modelem:

$$y = 1\,002,1264 + 4,9217 x \text{ (v mld. Kč)}$$

se spolehlivostí 0,9691.

Graf 12: Vývoj spotřebitelských úvěrů a spotřeby domácností v letech 1998 – 2008 (v %)

Zdroj: ČNB, vlastní zpracování

V případě vzájemné závislosti mezi **vývojem spotřebitelských úvěrů** poskytnutých domácnostem a **reálným vývojem spotřeby** domácností v letech 1998 – 2008 je hodnota korelačního koeficientu $r = -0,6236$. Tento výsledek je však zajisté ovlivněn rokem 1998, kdy spotřebitelské úvěry meziročně vzrostly o 179,6 %. Vyloučíme-li tento rok z analýzy, získáme korelační koeficient $r = 0,1120$, který značí velmi nízkou pozitivní závislost veličin. Vzájemný vztah veličin pak odpovídá tomu, že s rostoucím tempem spotřebitelských úvěrů se zvyšuje množství domácnostmi spotřebovaného zboží a služeb a naopak. Přistoupíme-li k testu významnosti pro koeficient korelace za období 1999 – 2008 ($T = 0,3188$; $t_{0,01, 8} = 1,8596$), dojdeme k výsledku, že mezi veličinami **s 95 % pravděpodobností neexistuje korelační vztah**.

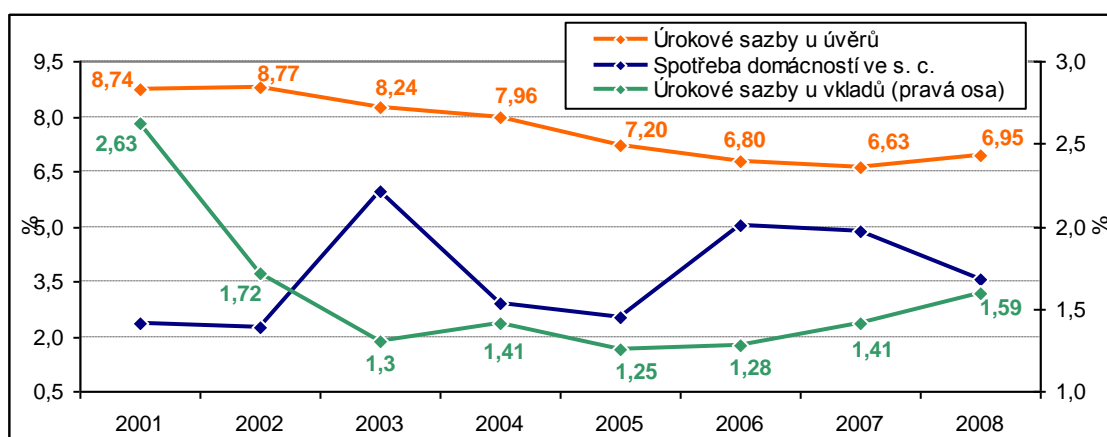
4.5 Úrokové sazby

Jedním z faktorů spotřeby domácností jsou i **reálné úrokové sazby**. Základní úrokové sazby stanoví ČNB a od nich se odvíjejí úrokové sazby ovlivňující výnosy z vkladů domácností a platby za úvěry poskytnuté domácnostem. Vliv úrokových sazeb

je označován jako nejednoznačný a záleží, zda domácnosti vystupují v roli věřitelů či dlužníků. V případě věřitelů mohou vyšší úrokové sazby z vkladů domácnosti motivovat k vyšším vkladům, ale zároveň odrazovat od dalšího spoření. U úroků z úvěrů, lze jednoznačně předpokládat, že rostoucí úrokové sazby povedou k nižší spotřebě.

Úrokové sazby z vkladů domácností vykazovaly za období 2001 až 2008 (rozsah období omezen dostupností dat) **nerovnoměrnou tendenci vývoje**. Kdežto **úrokové sazby z úvěrů** domácností vykazovaly **klesající tendenci** ve všech letech, kromě roku 2008. Čemuž odpovídá i rostoucí zadluženost domácností a rostoucí hodnota úvěrů poskytovaných úvěrů domácnostem.

Graf 13: Vývoj úrokových sazeb z úvěrů a vkladů domácností a spotřeby domácností v letech 2001 – 2008 (v %)

Zdroj: ČNB a ČSÚ, vlastní zpracování

Hodnota koeficientu korelace mezi **úrokovou sazbou z vkladů** a **nominální výší spotřeby** domácností za období 2001 – 2008 vypovídá o negativní závislosti veličin ($r = - 0,4465$). Vzájemná závislost mezi **úrokovou sazbou z úvěrů** a **celkovou výší spotřebních výdajů** je dána korelačním koeficientem ve výši **- 0,8876** (s klesající úrokovou sazbou u vkladů i úvěrů poskytnutým domácnostem se zvyšují spotřební výdaje domácností a naopak). Nepřímou závislost veličin potvrzuje i skutečnost, že spotřební výdaje vykazovaly rostoucí tendenci a úrokové sazby u úvěrů poskytovaných domácnostem tendenci klesající. V případě vkladů lze říci, že domácnosti preferovaly s rostoucím úrokem u vkladů zúročování jejich vkladů a vynakládání jejich zúročených finančních prostředků do investic, než na spotřebu. Dále provedený test významnosti pro koeficient korelace ($T = - 1,2223$, $t_{0,05, 6} = 1,9432$) potvrzuje, že mezi úrokovou sazbou z vkladů a spotřebními výdaji domácností **neexistuje korelační vztah s 95 %**

pravděpodobností. Ale v případě závislosti mezi úrokovou sazbou z úvěrů a výší spotřebních výdajů domácností dochází k potvrzení **existence korelačního vztahu** mezi veličinami s **95 % pravděpodobnost** ($T = - 4,7201$, $t_{0,05, 6} = 1,9432$).

Vzájemný vztah mezi výší úrokových sazek z úvěrů a výší spotřebních výdajů domácností s využitím regresní analýzy lze popsat modelem:

$$y = 3\,053,5042 - 209,0703 x \text{ (v mld. Kč)}$$

se spolehlivostí 0,7878.

Korelační koeficient mezi **úrokovou sazbou a reálným vývoje spotřeby** domácností v letech 2001 – 2008 vychází v případě vkladů - **0,5124** a u úvěrů - **0,4261**. Opět vyšla v obou případech negativní závislost mezi veličinami, která vypovídá o tom, že s rostoucí výší úrokových sazeb klesá množství spotřebovávaného zboží a služeb domácnostmi a naopak. Inverzní závislost veličin je prokazatelná např. pro rok 2003, kdy reálná spotřeba domácností vzrostla nejvíce a úrokové sazby z vkladů se pohybovaly na velmi nízké úrovni. Dále provedený test významnosti pro koeficient korelace v obou případech určuje, že mezi veličinami při zvolené hladině volnosti **není korelační vztah** (pro úvěry $T = - 1,1537$; pro vklady $T = - 1,4616$; $t_{0,05, 6} = 1,9432$).

4.6 Nezaměstnanost

Nezaměstnanost je také jedním z determinantů spotřeby domácností a měří se pomocí **míry nezaměstnanosti**⁵⁹. Míra nezaměstnanosti má významný vliv na trh vzhledem k celkové důležitosti zaměstnanosti pro ekonomiku jako celek. Všeobecně vyšší nezaměstnanost vede k nižším příjmům domácností a tím dochází následně ke snížení spotřeby.

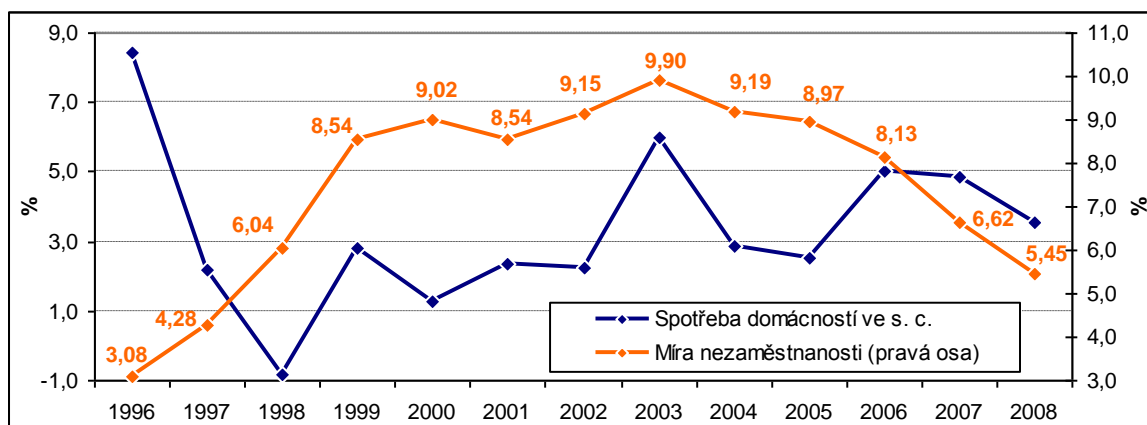
Průměrná roční míra registrované míry nezaměstnanosti se zvýšila z 2,99 % v roce 1995 na 5,45 % v roce 2008. Průměrná míra nezaměstnanosti v letech 1996 – 2008 činila 7,45 %. V letech 1997 – 1998 se registrovaná míra nezaměstnanosti pohybovala pod hranicí 5,0 %, kterou překročila v roce 1998 a její překročení setrvává až dodnes. Růst nezaměstnanosti byl v této době připisován hospodářské depresi, v důsledku níž docházelo ke zpomalení hospodářského vývoje a zhoršovala se finanční situace podniků.

---

⁵⁹ Mírou nezaměstnanosti budeme rozumět **registrovanou míru nezaměstnanosti**, která je počítána jako podíl počtu neumístěných uchazečů o zaměstnání registrovaných na úřadech práce k poslednímu dni sledovaného období ku pracovní síle (tu tvoří zaměstnaní a nezaměstnaní, kteří si aktivně hledají práci).

V letech 2002 – 2005 se míra nezaměstnanosti pohybovala nad hranicí 9,0 %, přičemž **nejvyšší míra registrované nezaměstnanosti** byla vykázána v roce **2003**. Příčinou vysoké nezaměstnanosti v roce 2003 byla zejména absence tvorby nových pracovních míst a probíhající strukturální změny v ekonomice. K postupnému snižování nezaměstnanosti docházelo od roku 2004 vzhledem k postupnému ožívování ekonomiky a také aktivní politice zaměstnanosti. K 31.12.2003 bylo evidováno na Úřadech práce celkem 542,4 tis. osob, k 31.12.1995 jich bylo 153,0 tis. a k 31.12.2008 celkem 352,3 tis. osob.⁶⁰

Graf 14: Vývoj míry nezaměstnanosti a spotřeby domácností v letech 1996 – 2008 (v %)

Zdroj: ČSÚ, vlastní zpracování

Mezi **mírou nezaměstnanosti** a **celkovou výší spotřebních výdajů** domácností v období 1995 až 2008 vychází pozitivní závislost (korelační koeficient $r = 0,4494$). Toto zjištění je v rozporu s teoretickým očekáváním, protože znamená, že rostoucí počet lidí bez práce je spojen se zvyšujícími se spotřebními výdaji. Provedením testu významnosti koeficientu korelace získáme hodnotu testovacího kritéria $T = 1,7427$ a kritickou oblast $t_{0,05, 12} = 1,7823$. Z čehož plyne závěr, že přijímáme nulovou hypotézu potvrzující **neexistenci korelační vztahu** mezi zkoumanými veličinami s **95 % pravděpodobností**. Mezi veličinami tedy je statisticky významná pozitivní závislost. Výsledek je zajisté ovlivněn, jak již bylo zdůrazňováno, působením ostatních faktorů na spotřebu, které mají na její výši mnohem vyšší vliv.

Mezi **mírou nezaměstnanosti** a **reálným vývojem spotřeby** v letech 1996 – 2008 je nízká negativní závislost ($r = -0,2625$). Příkladem inverzní závislosti je zejména rok

⁶⁰ MPSV ČR: *Statistiky nezaměstnanosti* [online]. 2010 [cit. 2010-04-05]. Dostupné z WWW: < <http://portal.mpsv.cz/sz/stat/nz>>.

1996, kdy reálný vývoj spotřeby byl nejvyšší a míra nezaměstnanosti nejnižší. Naopak k potvrzení vztahu viditelně nedochází v roce 2003. Po provedení testování dojdeme k přijmutí nulové hypotézy ($T = -0,9023$; $t_{0,05, 11} = 1,7959$) vyjadřující **neexistenci korelačního vztahu** mezi veličinami s **95 % pravděpodobností**.

4.7 Spotřebitelské ceny zboží a služeb

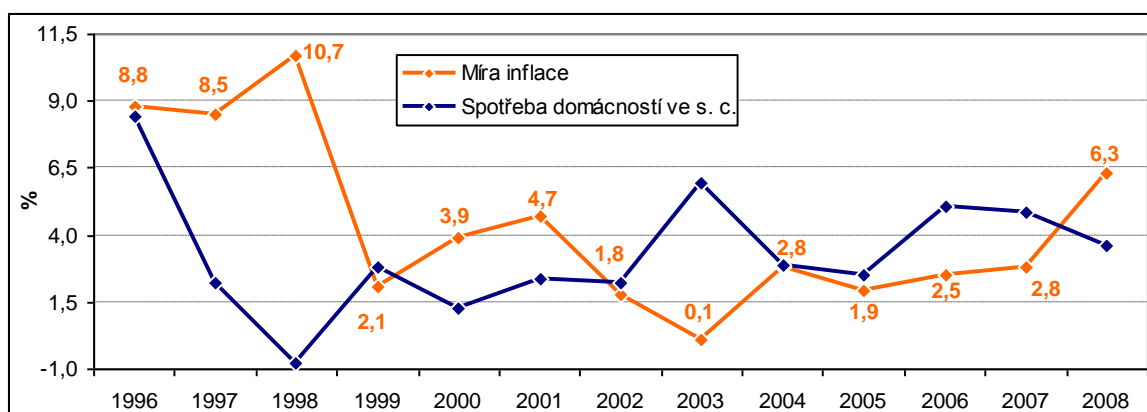
Mezi faktory ovlivňující poptávku a spotřebu patří **úroveň spotřebitelských cen (CPI)**⁶¹. Není to však jediný faktor a rozhodně vždy neplatí, že vývoj spotřeby konkrétního výrobku je přímo závislý na vývoji jeho spotřebitelské ceny. Jedině pokud by platilo, že ceny jsou jediným faktorem ovlivňujícím spotřebu, muselo by docházet ke snižování reálné spotřeby při zvyšování ceny a naopak ke zvyšování reálné spotřeby při poklesu ceny.

Spotřebitelské ceny v letech **1996 až 2008** vykazovaly **průměrné meziroční tempo růstu 4,4 %**. V roce 1995 CPI činil 9,1 % a v roce 2008 6,3 %. Ve většině let sledovaného období se přírůstky CPI pohybovaly v rozmezí 1,8 až 4,7 %. Došlo však i k obousměrným výkyvům, v letech 1995 – 1998 a v roce 2008 dosahoval CPI vysokých hodnot a jen v roce 2003 se cenový růst prakticky zastavil. K výraznému růstu CPI přispěl relativně velký rozsah úprav regulovaných cen v polovině roku 1997 a poté i na začátku roku 1998, který byl navíc doprovázen úpravami nepřímých daní. V prvním čtvrtletí roku 2003 CPI poprvé v historii ČR meziročně poklesl. V tomto roce došlo k poklesu jak tržních cen, tak i regulovaných cen a výsledná průměrná míra inflace vyjádřená CPI v roce 2003 proti průměru roku 2002 byla pouze 0,1 %. Mimořádnost roku 2008 po deseti letech spočívala v kumulaci řady vlivů (zvyšování DPH, spotřební daně, cen energií, nájemného, potravin, zavedení zdravotnických regulačních poplatků). Zvýšení DPH z 5,0 % na 9,0 % u některého zboží a služeb se projevilo zejména v oddílech potravin a nealkoholické nápoje, zdraví, doprava, veřejné stravování a ubytování, ostatní zboží a služby.

---

⁶¹ Průměrná meziroční změna CPI = průměrná míra inflace.

Graf 15: Vývoj míry inflace a spotřeby domácností v letech 1996 – 2008 (v %)

Zdroj: ČSÚ, vlastní zpracování

Vypočtený korelační koeficient mezi **vývojem spotřebitelských cen a výší spotřebních výdajů** domácností za sledované období 1995 – 2008 činí - **0,5549**. Jedná se o poměrně vysokou negativní závislost veličin, což je v rozporu s teoretickým očekáváním, protože bychom očekávali, že s růstem cen porostou i spotřební výdaje. V případě testování dochází k zamítnutí nulové hypotézy o neexistenci korelačního vztahu, při hodnotě testovacího kritéria $T = - 2,3106$ a hodnotě kritické oblasti $t_{0,05, 12} = 1,7823$. Z hlediska statistického mezi veličinami **existuje s 95 % pravděpodobností korelační vztah**.

Vzájemný vztah mezi vývojem spotřebitelských cen a výší spotřebních výdajů vyjadřuje model:

$$y = 1\,482,7520 - 50,4091 x \text{ (v mld. Kč)}$$

se spolehlivostí pouze 0,3079.

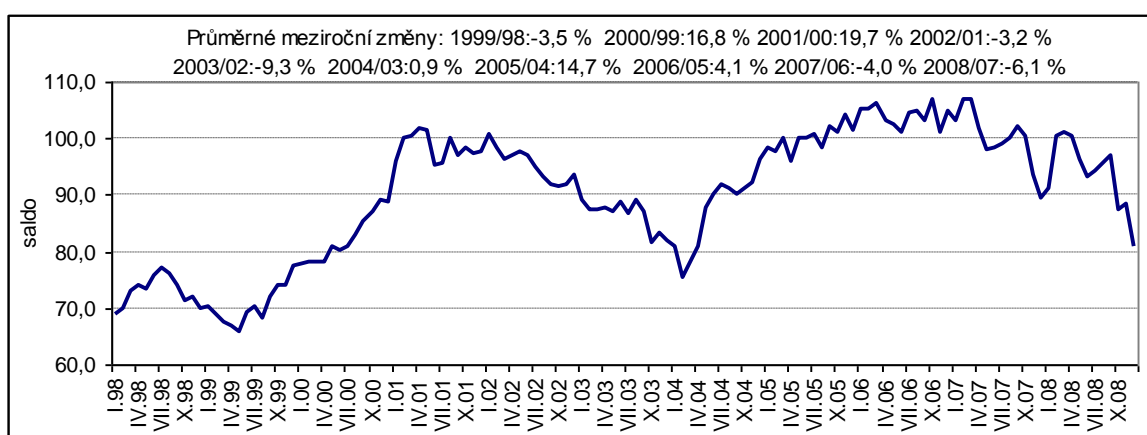
Závislost mezi **vývojem spotřebitelských cen a reálným vývojem spotřeby** domácností v období 1996 – 2008, je dána korelačním koeficientem $r = - 0,1937$. Ten vypovídá o malé negativní závislosti veličin (s rostoucím indexem spotřebitelských cen klesá spotřebovávané množství zboží a služeb a naopak). Inverzní závislost potvrzuje zejména rok 1998 a rok 2003. V rámci testu významnosti pro koeficient korelace ($T = - 0,6548$; $t_{0,05, 11} = 1,7959$) přijímáme nulovou hypotézu, která potvrzuje **neexistenci korelačního vztahu** mezi veličinami **s 95 % pravděpodobností**. Vzájemný vztah mezi veličinami se neprokázal jako statisticky významný, důvodem je zajisté zmiňovaná skutečnost, že ceny nejsou jediným faktorem.

4.8 Indikátor důvěry spotřebitelů

Jako faktor ovlivňující vývoj spotřeby domácností se uvádí i **očekávání domácností**, protože pokud domácnosti očekávají pozitivní ekonomický vývoj v budoucnosti, je pravděpodobné, že budou již v současnosti více utrácet a naopak.

ČSÚ se snaží postihnout očekávání spotřebitelů a jejich výhledy do budoucna pomocí konjunkturálních průzkumů prováděných agenturou GfK Praha, z nichž pak vyjadřuje tzv. **indikátor důvěry spotřebitelů**. Tento indikátor je měřen od roku 1997 a skládá se ze čtyř ukazatelů: očekávaná finanční situace, očekávaná celková ekonomická situace, očekávaná celková nezaměstnanost (s opačným znaménkem) a očekávané úspory spotřebitele v příštích 12 měsících.⁶²

Graf 16: Vývoj indikátoru důvěry spotřebitelů v letech 1998 – 2008 (průměr 2005 = 100)

Zdroj: ČSÚ, vlastní zpracování a výpočty

Z grafu č. 16 plyne, že největší nedůvěra v naši ekonomiku byla v letech 1998 a 1999, což zajisté souviselo se stávající ekonomickou recesí. Na konci roku 1999 se však důvěra spotřebitelů začala zlepšovat a stoupat. Až rok 2003 byl spíše pesimistický, ale počátkem roku 2004 nastal opět optimistický výhled a růst důvěry, což trvalo až do roku 2007.

Koeficient korelace mezi **vývojem indikátoru důvěry spotřebitelů** a **reálným vývojem spotřeby** domácností v letech 1998 – 2008 je **- 0,6200**. Mezi veličinami tedy byla poměrně vysoká negativní závislost, což je ovšem v rozporu s očekáváním. Vysvětlení lze hledat v nesourodosti dotazů kladených respondentům, v nichž se kombinují dotazy

⁶² ČSÚ: *Konjunkturální průzkumy* [online]. 24.5.2010 [cit. 2010-05-28]. Dostupné z WWW: <http://www.czso.cz/csu/redakce.nsf/i/konjunkturální_průzkumy>.

týkající se jak ekonomické situace domácností, tak i vnímání vývoje ekonomiky. Právě nesourodost kladených dotazů vede k nestabilitě a nejednoznačnosti pohybu indikátoru důvěry. Proto je třeba si uvědomit, že vypovídací schopnost indikátoru je prozatím opravdu velmi malá a tedy nejednoznačná.

4.9 Shrnutí dosažených výsledků aplikací statistických metod

Níže uvedená tabulka č. 6 zachycuje přehled získaných výsledků s využitím korelační a regresní analýzy. Výsledky poskytují přehled o vzájemné závislosti mezi veličinami vykazovanými pro ČR.

Tabulka 6: Přehled korelačních koeficientů a nalezených modelů spotřeby

	<i>r</i>	Model spotřeby	<i>r</i> ²
Nominální výše spotřebních výdajů domácností			
a výše disponibilního důchodu (1995 – 2008)	0,9967	$y = - 29,2877 + 0,9383 x$	0,9933
a výše bohatství (1995 – 2008)	0,9911	$y = 29,2548 + 0,3196 x$	0,9823
a výše spotřebitelských úvěrů (1997 – 2008)	0,9844	$y = 3\ 053,5042 - 209,0703 x$	0,9691
a úroková sazba z vkladů domácností (2001 – 2008)	- 0,4465		
a úroková sazba z úvěrů domácností (2001 – 2008)	- 0,8876	$y = 3\ 053,5042 - 209,0703 x$	0,7878
a míra nezaměstnanosti (1995 – 2008)	0,4494		
a míra inflace (1995 – 2008)	- 0,5549	$y = 1\ 482,7520 - 50,4091 x$	0,3079
Reálný vývoj spotřebních výdajů domácností			
a vývoj disponibilního důchodu (1996 – 2008)	0,4992	$y = 4,6734 + 0,5996 x$	0,2492
a vývoj bohatství (1996 – 2008)	0,0439		
a vývoj spotřebitelských úvěrů (1999 – 2008)	0,1120		
a úroková sazba z vkladů domácností (2001 – 2008)	- 0,5124		
a úroková sazba z úvěrů domácností (2001 – 2008)	- 0,4261		
a míra nezaměstnanosti (1996 – 2008)	- 0,2625		
a míra inflace (1996 – 2008)	- 0,1937		
a indikátor důvěry spotřebitelů	- 0,6200		

*Pozn: Výše = absolutní hodnota v mld. Kč; Vývoj = meziroční změna v %.

Modely spotřeby byly nalezeny jen v případě existence závislosti veličin při hladině významnosti $\alpha = 0,05$.

Zdroj: vlastní výpočty

Je zřejmé, že nejvyšší závislost je mezi **výší disponibilního důchodu** domácností a **výší jejich spotřeby**, také mezi **výší bohatství** domácností a spotřebou či **výší spotřebitelských úvěrů** a spotřebou. Dále je vysoká závislost mezi **výší úrokových sazeb u úvěrů** domácností a spotřebou. V případě porovnání vývoje bohatství a reálného vývoje

spotřebních výdajů domácností neexistuje statistická závislost. Spotřeba domácností je ovlivňována řadou faktorů současně, proto jsou některé závislosti veličin v rozporu s teoretickými očekáváními.

4.10 Finanční krize a její vliv na spotřebu domácností

Soudobá globální finanční krize, která stále ovlivňuje dění na kapitálových trzích po celém světě, se začala projevovat v polovině roku 2007 problémy na hypotečním trhu ve Spojených státech. Krize na americkém hypotečním trhu se následně přenesla na úvěrové trhy a začala snižovat důvěru mezi bankami. Po roce americká hypoteční a úvěrová krize přerostla do globální finanční krize, která zasáhla i Evropu, tedy i ČR.

Finanční krize u nás ovlivnila např. zaměstnanost, inflaci, ekonomický růst, hypoteční trh, poskytování úvěrů, psychiku lidí, a proto má ve větší či menší míře vliv i na spotřebu domácností a jejich životní úroveň. Např. k 28. únoru 2010 bylo bez práce celkem 583 135 lidí a míra registrované nezaměstnanosti dosáhla 9,9 %. Ve srovnání se stejným obdobím roku 2009 vzrostl počet evidovaných nezaměstnaných osob o 154 287.

Ke zjišťování změn ve spotřebním chování domácností jsou prováděny různé průzkumy. Např. v červenci 2009 byl firmou Mather uskutečněn průzkum o změnách spotřebitelského chování v důsledku probíhajících ekonomických změn⁶³. Dále také v prosinci 2009 byl proveden Centrem pro výzkum veřejného mínění (CVVM) výzkum zaměřený na změny životních podmínek domácností⁶⁴. Z výzkumů zejména vyplynulo, že jsou domácnosti, které dopad finanční krize vůbec nepocítují a jejichž finanční situace se vůbec nezměnila. A na druhé straně jsou domácnosti, u kterých došlo k omezování spotřeby, nahrazování drahé spotřeby levnější, odkládání nákupu předmětů dlouhodobé spotřeby, omezování nákupů na úvěr, nebo omezování výdajů na zábavu. Dopady krize pocítily nejvíce zejména domácnosti, ve kterých došlo ke ztrátě zaměstnání.

Závěrem lze říci, že **krize je součástí života jednotlivců i domácností**, které mění své spotřební chování, ať již v důsledku skutečných dopadů krize nebo s ohledem na očekávání s ní související.

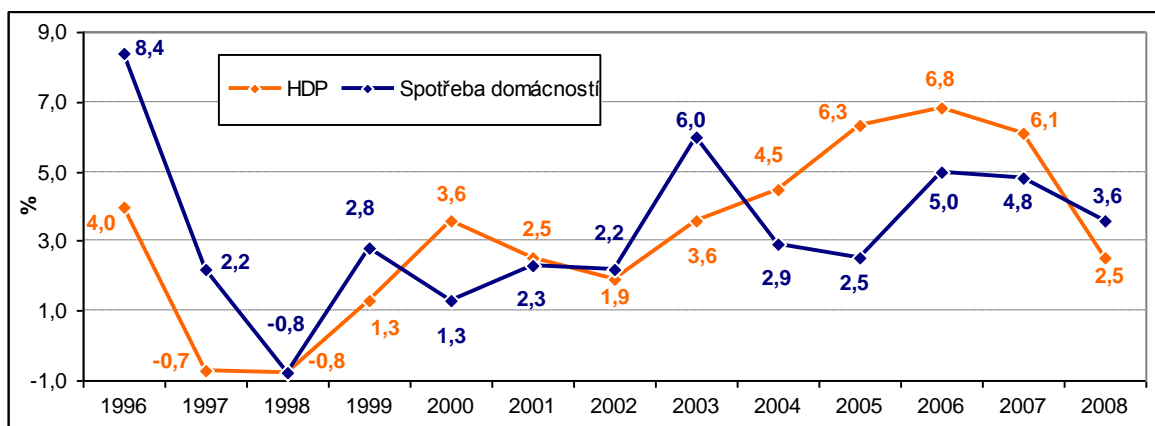
⁶³ Mather: *Recese a změna spotřebitelského chování* [online]. 26.7.2009 [cit. 2010-04-05]. Dostupné z WWW:<http://www.adventures.cz/system/documents/4/original/Studie_Mather_spotrebitelske_chovani_ce_rvenec09_FIN.pdf>.

⁶⁴ CVVM: *Finanční krize očima české veřejnosti – prosinec 2009*. [online]. 6.1.2010 [cit. 2010-05-05]. Dostupné z WWW:< www.cvvm.cas.cz/upl/zpravy/100991s_ev100106.pdf>.

4.11 Vliv spotřeby domácností na HDP

Role domácností je významná především tím, že svými výdaji podporují ekonomický růst, který je vyjadřován ukazatelem HDP. Reálný růst HDP a výdajů na konečnou spotřebu domácností znázorňuje graf č. 17. Ve sledovaném období 1996 – 2008 činil **průměrný roční růst HDP 3,2 % a spotřeby domácností 3,3 %**. Na první pohled je zřejmé, že HDP a spotřeba domácností nevykazují ve všech letech stejnou dynamiku vývoje, v některých letech je patrná protichůdná tendence vývoje. Opačný trend vývoje v roce 2000 byl způsoben poměrně značným oživení investiční aktivity na straně HDP a méně příznivým vývojem disponibilního důchodu na straně spotřeby. Situace v letech 2004 a 2005 souvisela se vstupem ČR do EU, v důsledku čehož se zlepšila obchodní bilance.

Graf 17: Vývoj HDP a spotřeby domácností v letech 1995 – 2008 (s. c., v %)

Zdroj: ČSÚ, vlastní zpracování

Korelační koeficient mezi reálným vývojem spotřeby domácností a HDP pro sledované období činí $r = 0,5254$ (značná pozitivní závislost). Závislost mezi veličinami není vysoká, což je logické, protože vývoj HDP je ovlivňován vývojem jeho ostatních složek a působením dalších faktorů. Provedením testu významnosti pro koeficient korelace hodnota testovacího kritéria činí $T = 2,0480$ a kritická oblast $t_{0,05, 11} = 1,7959$. Protože $|T| \geq t_{\alpha, n-2}$ hodnota testovacího kritéria spadá do kritické oblasti a nulová hypotéza o neexistenci korelačního vztahu se zamítá. Může být tedy vysloven závěr, že mezi reálným vývojem spotřebních výdajů domácností a reálným vývojem HDP s **95 % pravděpodobností existuje korelační vztah**.

S využitím regresní analýzy lze vzájemný vztah daných veličin se spolehlivostí pouze 0,2760 vyjádřit následujícím regresním modelem:

$$y = 1,7307 + 0,4976 x \text{ (v \%)}.$$

Výdaje na konečnou spotřebu domácností představují více než 70,0 % výdajů na konečnou spotřebu a tvoří okolo 50,0 % HDP. Podíl výdajů na konečnou spotřebu domácností se v jednotlivých letech období 1995 – 2005 pohyboval v relativně malém rozpětí s výkyvy směrem nahoru i směrem dolů, **do roku 2003** tento podíl **přesahoval 50,0 %** a **od roku 2004** se pohybuje **pod 50,0 %**. V roce **1995** tento podíl činil **50,2 %** a v roce **2008** **48,9 %**. V časovém horizontu od roku 1995 docházelo k větším strukturálním přesunům mezi výdaji na tvorbu hrubého kapitálu a čistým vývozem, jehož podíl byl do roku 2003 vždy negativní v důsledku převýšení dovozu nad vývozem.

Podíváme-li se na **mezní sklon ke spotřebě** tentokrát vypočtený jako podíl absolutního přírůstku spotřeby domácností na absolutním přírůstku HDP měli bychom získat hodnotu od nuly do jedné. Vypočtené hodnoty vypovídají o tom, jak se změní spotřební výdaje domácností, když se změní HDP o jednotku. Průměrná hodnota mezního sklonu ke spotřebě z HDP za období 1995 – 2008 činí 0,504. Nejvyšší mezní sklon ke spotřebě byl v roce 1997 (0,768). Naopak nejnižší mezní sklon byl v roce 2005 (0,257).

Tabulka 7: Spotřeba domácností a HDP (b. c., v mld. Kč)

	Spotřeba domácností (v mld. Kč)	HDP (v mld. Kč)	Mezní sklon ke spotřebě	Podíl spotřeby domácností na HDP (v %)
1995	736,1	1 466,5	x	50,2
1996	862,2	1 683,3	0,582	51,3
1997	960,3	1 811,1	0,768	53,0
1998	1 037,2	1 996,5	0,415	52,0
1999	1 086,8	2 080,8	0,588	52,2
2000	1 134,7	2 189,2	0,442	51,8
2001	1 206,9	2 352,2	0,443	51,3
2002	1 248,1	2 464,4	0,367	50,6
2003	1 317,4	2 577,1	0,616	51,1
2004	1 399,2	2 814,7	0,344	49,7
2005	1 442,7	2 983,9	0,257	48,4
2006	1 537,2	3 222,4	0,396	47,7
2007	1 658,8	3 535,5	0,388	46,9
2008	1 803,7	3 689,0	0,943	48,9
Průměr	x	x	0,504	50,4

Zdroj: ČSÚ, vlastní výpočty

Pro posouzení vlivu výdajů na konečnou spotřebu domácností na růst HDP, je nezbytné **kvantifikovat** jejich **příspěvek k růstu HDP**. Tento propočít je možné provést dvojím způsobem. První způsob vychází z absolutních přírůstků HDP a jeho jednotlivých výdajových složek. Spočívá ve vyčíslení absolutních změn jednotlivých složek HDP a celkového HDP v jednotlivých letech, přičemž se vychází z údajů ve stálých cenách. Poté vydělením absolutních změn jednotlivých složek absolutní změnou HDP v příslušném roce se získá podíl jednotlivých složek na absolutní změně HDP. Vynásobením získaných podílů tempem růstu HDP v příslušném roce se kvantifikuje vliv jednotlivých složek na růst HDP v % růstu HDP. Druhý způsob vychází z podílu výdajových složek na HDP v předchozím roce a reálného růstu výdajových složek v běžném roce. Příspěvek jednotlivých složek k růstu HDP se tak stanoví vynásobením váhy dané složky v předchozím roce a jejím reálným růstem v běžném roce. Váhou se v tomto případě rozumí podíl dané složky na nominálním HDP.⁶⁵

Použití obou metod vede ke stejným výsledkům, o čemž jsme se přesvědčili vlastním výpočtem. Vypočtené příspěvky výdajů k růstu HDP jsou zaznamenány v tabulce č. 8 a říkají nám, o kolik procentních bodů vzrostl HDP v důsledku růstu příslušné výdajové složky.

Tabulka 8: Příspěvek výdajových složek k růstu HDP (v %)

	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
HDP	4,0	- 0,7	- 0,8	1,3	3,6	2,5	1,9	3,6	4,5	6,3	6,8	6,1	2,5
Konečná spotřeba	4,1	1,7	- 0,7	2,2	0,8	1,9	2,6	4,6	0,7	1,9	2,8	2,6	1,9
z toho: domácností	4,2	1,1	- 0,4	1,5	0,7	1,2	1,1	3,0	1,5	1,2	2,4	2,3	1,7
Tvorba hrubého kapitálu	3,8	- 2,8	- 0,6	- 1,0	2,9	1,9	1,4	- 0,4	2,5	- 0,2	2,5	2,5	- 0,7
Saldo ZO	- 3,9	0,4	0,6	0,2	- 0,1	- 1,4	- 2,0	- 0,6	1,3	4,6	1,5	1,0	1,3

Zdroj: ČSÚ, vlastní výpočty

Z předchozí tabulky je patrné, že spotřeba domácností vždy přispěla k růstu HDP kladně, výjimkou byl pouze rok 1998, kdy snížila vývoj HDP přibližně o 0,4 p. b. Spotřeba domácností přispěla k růstu HDP nejvýrazněji v roce 1996 (o 4,2 p. b.) a v roce 2003 (o 3,0 p. b.). Ve většině let takřkajíc HDP „táhla“, a to především v letech 1996 – 1997, 1999, 2001 – 2003 a 2008. V roce 2004 a zejména pak v roce 2005 se vliv spotřeby domácí

⁶⁵ SPĚVÁČEK, V. *Národohospodářská poptávka a makroekonomická rovnováha* [online]. Working Paper CES VŠEM No, 2006, č. 4. Dostupné z WWW: <http://www.vsem.cz/data/docs/gf_WPNo406.pdf>, s. 8.

na růst HDP výrazně snížil a značně zesílil vliv zahraničního obchodu. To bylo způsobeno řadou faktorů (zpomalení reálného růstu disponibilních důchodů domácností, rychlý růst vývozu předstihujících dynamiku dovozů, zhoršování směnných relací, které zmenšilo prostor pro růst mezd a investic). V letech 2006 a 2007 spotřeba domácností přispěla k růstu HDP téměř stejnou měrou jako tvorba hrubého fixního kapitálu.

5 Strukturální změny spotřebních výdajů domácností

Analýza spotřeby domácností se neomezuje jen na její celkovou výši, vývoj a vliv faktorů, ale zabývá se také její strukturou. V této kapitole jsou analyzovány strukturální změny ve spotřebě domácností podle účelu a podle trvanlivosti s využitím klasifikace CZ-COICOP. Součástí kapitoly je zhodnocení odlišností ve struktuře spotřebních výdajů za vybrané typy domácností sledovaných SRÚ.

5.1 Struktura spotřeby domácností podle účelu

Strukturální změny ve spotřebě domácností jsou spojeny zejména s růstem disponibilních důchodů, změnami v příjmové diferenciaci domácností, vývojem cen a celkové nabídky zboží a služeb. Spotřební výdaje domácností podle účelu zahrnují např. nákupy potravinářských výrobků, výrobků průmyslového charakteru, materiálů pro opravy obydlí, platby za osobní a finanční služby. Nutno podotknout, že do těchto výdajů spadá i naturální spotřeba a imputované nájemné.

Strukturu spotřebních výdajů domácností pro roky 1995 a 2008 podle účelu zachycuje tabulka č. 9. a graf č. 18. Časově podrobnější vývoj je součástí přílohy D.

Tabulka 9: Struktura spotřebních výdajů domácností podle účelu v roce 1995 a 2008 (b. c.)

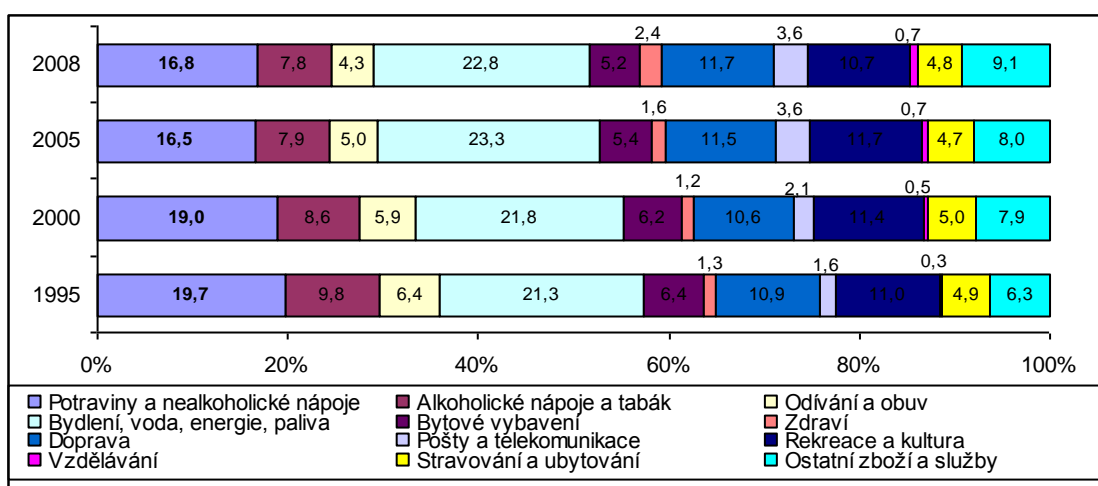
	1995 (v mil. Kč)	2008 (v mil. Kč)	Index 2008/1995 (v %)	Struktura 1995 (v %)	Struktura 2008 (v %)
1. Potraviny a nealk. nápoje	145 298	302 539	208,2	19,7	16,8
2. Alkohol. nápoje a tabák	72 171	140 741	195,0	9,8	7,8
3. Odívání a obuv	47 125	78 212	166,0	6,4	4,3
4. Bydlení, voda, energie	156 862	410 729	261,8	21,3	22,8
5. Bytové vybavení	47 474	94 554	199,2	6,5	5,2
6. Zdraví	9 353	43 526	465,4	1,3	2,4
7. Doprava	80 148	211 001	263,3	10,9	11,7
8. Pošty a telekomunikace	11 733	65 625	559,3	1,6	3,6
9. Rekreace a kultura	80 960	192 414	237,7	11,0	10,7
10. Vzdělávání	2 197	13 478	613,5	0,3	0,7
11. Stravování a ubytování	36 117	85 908	237,9	4,9	4,8
12. Ostatní zboží a služby	46 649	164 941	353,6	6,3	9,1
Celkem	736 087	1 803 668	245,0	100,0	100,0

Zdroj: ČSÚ, vlastní výpočty

V roce 2008 byl oproti roku 1995 z hlediska jednotlivých skupin spotřebních výdajů **nejvyšší nominální nárůst** zaznamenán u výdajů za **vzdělání** (o 513,5 %), dále za **pošty a telekomunikace** (o 459,3 %) a také u výdajů za zdraví. Naopak **nejnižší nárůst** vykázaly výdaje za **odívání a obuv** (o 66,0 %) a za **alkoholické nápoje a tabák** (o 95,0 %). V **reálném vyjádření** zaznamenaly nejvyšší dynamiku výdaje za **poštu a telekomunikace** (o 1 448,8 %), za **zdraví** (o 352,2 %) a dále za vzdělání.

V období 1995 – 2008 klesl podíl výdajů za potraviny a nealkoholické nápoje, za alkoholické nápoje a tabák, za vybavení domácností a nepatrně i za stravovací a ubytovací služby a za rekreaci. K oslabení pozice došlo také u výdajů spojených s nákupem odívání a obuvi, na které domácnosti vynakládaly menší část svých prostředků. Na druhé straně se zvýšil podíl výdajů za bydlení, vodu, elektřinu a plyn a za péči o zdraví. Na struktuře se projevil i trend v rozvoji telekomunikačních služeb, podíl výdajů za pošty a telekomunikace se z původních 1,6 % v roce 1995 průběžně zvyšoval a od roku 2003 převyšuje podíl 3,5 %. K posílení významu došlo také u výdajů za vzdělávání. Dále nepatrně posílil podíl u výdajů za dopravu a vzrostl podíl výdajů za ostatní zboží a služby, tzn. za zaplacené pojistné a to především na životní pojištění.

Graf 18: Struktura spotřebních výdajů domácností podle účelu (b. c., v %)

Zdroj: ČSÚ, vlastní výpočty a zpracování

Jelikož **výdaje za potraviny a nealkoholické nápoje** jsou nezbytnou potřebou k přežití každého člověka, odpovídá tomu i jejich výše. Tyto výdaje tvoří druhou objemově nejdůležitější položku spotřebních výdajů domácností, protože tvoří necelých 20,0 % spotřebních vydání českých domácností. Jejich výše ve sledovaném období poklesla, v roce 1995 tato spotřební položka z hlediska podílu na celkových spotřebních výdajích

činila 19,7 % a v roce 2008 pouhých 16,8 %. Na výši této položky se podílí přibližně z 90,0 % výdaje za potraviny a zbývajících 10,0 % představují výdaje za nealkoholické nápoje. V nákupu potravin se projeví změny stravovacích zvyklostí a vliv současných světových trendů ve výživě, na základě nichž se snížil nákup vajec, cukru a naopak výrazně vzrostl nákup sýrů, čerstvého ovoce mírného pásma a čerstvé zeleniny.

Rok 2007 byl přelomem ve spotřebě **bio výrobků**. V daném roce domácnosti utratily za biopotraviny téměř 1,3 mld. Kč, což je o 530,0 mld. Kč více než rok předtím. Příčinu lze spatřovat v tom, že lidé jsou bohatší a náročnější, proto roste poptávka po novém a dostupném luxusu, jejíž nedílnou součástí je i zvýšený zájem o zdraví, zdravý životní styl a kvalitu potravin. Nakupování biopotravin rovněž souvisí s alternativními životními styly, mezi něž patří také vegetariánství. Přesto podíl biopotravin na spotřebě potravin a nápojů je zatím minimální, v roce 2007 činil pouze 0,55 %.⁶⁶

Objemově největší složkou spotřebních výdajů domácností jsou **výdaje za bydlení, vodu, energie a paliva**. Podíl těchto výdajů na celkových spotřebních výdajích domácností byl ve všech sledovaných letech vyšší než 20,0 %. Zatímco podíl výdajů za potraviny a nealkoholické nápoje vykazuje klesající tendenci, podíl výdajů za bydlení, vodu, energie a paliva se neustále zvyšuje. Objemově největší skupinou bylo ve všech letech imputované nájemné a poté výdaje za plyn, elektřinu, paliva a teplo. Spotřeba elektřiny v domácnostech měla v minulých letech tendenci růst, což souviselo zejména se stále větším vybavením domácností elektrospotřebiči. Zde působí dva protichůdné trendy: zlepšování účinnosti spotřebičů a snižování jejich spotřeby (lépe izolované chladničky nebo úsporné zářivky) a současně zavádění nových spotřebičů (myček nádobí, sušiček prádla nebo třeba i osobních počítačů, televizorů s velkou obrazovkou a systémů domácího kina).

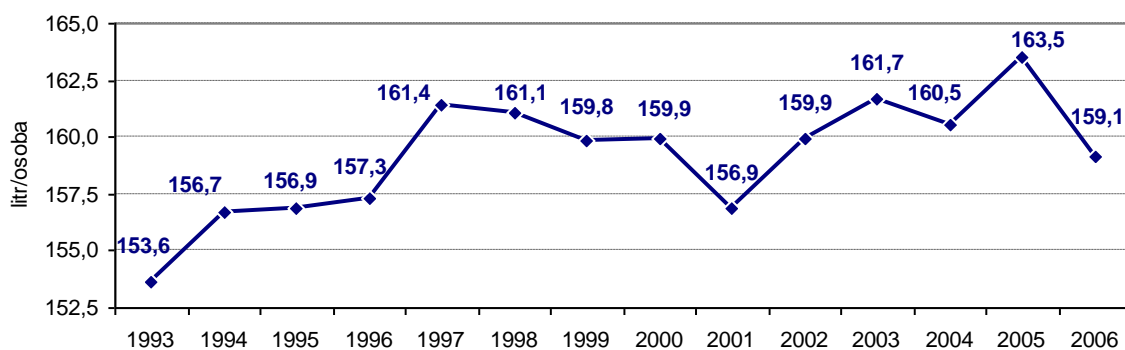
Třetí objemově největší složkou spotřebních výdajů domácností jsou výdaje za **dopravu** a za **rekreaci**. Výdaje na dopravu i rekreaci se pohybují okolo 10,0 % celkových spotřebních výdajů. Do roku 2005 převažoval podíl výdajů spojených s rekreací a od roku 2006 převažuje podíl výdajů spojených s dopravou, který v roce 2008 činil 11,7 %. Protože je doprava nedílnou součástí života a prostředkem využívaným při přesunu do práce, škol či za rekreací, odpovídá jí příslušná výše.

---

⁶⁶ KUŠKOVÁ, P. *Češi ve spotřebitelském ráji (!?) Vývoj spotřeby českých domácností v posledních dvaceti letech*. Praha: CENIA, 2009, s. 22.

Téměř 10,0 % z celkových spotřebních výdajů v roce 1995 zaujímaly výdaje za **alkoholické nápoje a tabák**, tento podíl v roce 2008 klesl pod 8,0 %. Což lze hodnotit určitě jako pozitivní změnu. Za celé sledované období byly vyšší výdaje za alkoholické nápoje (tvořily okolo 60,0 % této spotřební položky). Výjimku tvořil až rok 2008, kdy výše výdajů za tabák převýšil výdaje za alkoholické nápoje. ČR patří mezi přední spotřebitelé alkoholických nápojů, k čemuž přispívá bezesporu spotřeba piva (v průměru připadne okolo 160 litrů na obyvatele za rok). O vývoji spotřeby piva v přepočtu na jednoho obyvatele vypovídá následující graf.

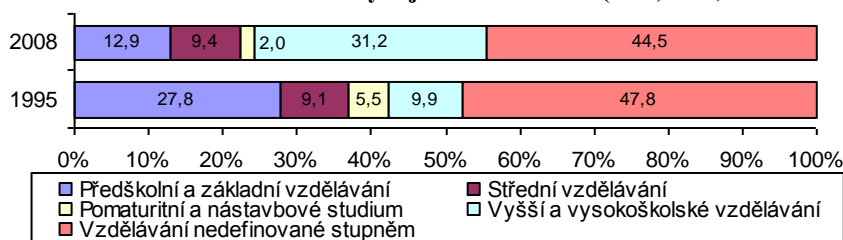
Graf 19: Spotřeba piva v ČR v letech 1993 – 2006 (v litrech na obyvatele za rok)

Zdroj: ČSÚ

Relativně malý podíl, v porovnání s ostatními položkami, představují výdaje za zdraví, ale vzhledem k neustálému zpoplatňování zdravotních služeb a léků se tento podíl neustále zvyšuje (v roce 1995 činil 1,3 % a v roce 2008 již 2,4 %). Objemově **nejnižší** složkou spotřebních výdajů byly ve všech sledovaných letech výdaje za **vzdělání**. Ty se podílejí na celkových spotřebních výdajích domácností méně než jedno procento a o jejich struktuře vypovídá graf č. 20. Za sledované období došlo ke snížení podílu výdajů vynaložených za předškolní a základní vzdělání a za vzdělání nedefinované stupněm. Naopak došlo ke zvýšení podílu u výdajů za vyšší a vysokoškolské vzdělání, což je zajisté spojeno také se zvyšujícím se počtem vysokoškoláků.

Graf 20: Struktura výdajů za vzdělávání (b. c., v %)

Zdroj: ČSÚ, vlastní výpočty a zpracování

5.2 Struktura spotřeby domácností podle trvanlivosti

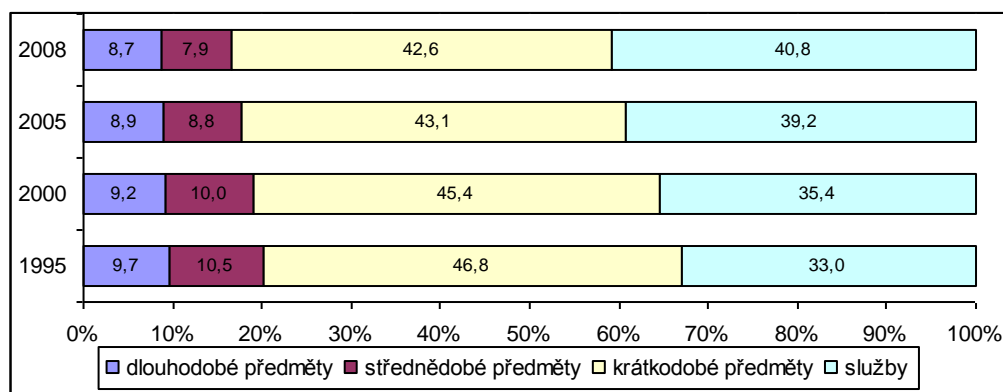
Z hlediska trvanlivosti jsou spotřební výdaje domácností klasifikovány na spotřebu služeb a na výdaje za předměty krátkodobé (netrvanlivé), střednědobé (středně trvanlivé) a dlouhodobé (trvanlivé) spotřeby. O změnách ve struktuře spotřebních výdajů domácností podle trvanlivosti vypovídá tabulka č. 10 a graf č. 21.

Tabulka 10: Struktura spotřebních výdajů domácností podle trvanlivosti (b. c.)

	1995 (v mil. Kč)	2008 (v mil. Kč)	Index 2008/1995 (v %)	Struktura 1995 (v %)	Struktura 2008 (v %)
Předměty dlouhodobé	71 673	157 333	219,5	9,7	8,7
Předměty střednědobé	76 959	142 190	184,8	10,5	7,9
Předměty krátkodobé	344 259	768 406	223,2	46,8	42,6
Služby	243 196	735 739	302,5	33,0	40,8
Celkem	736 087	1 803 668	245,0	100,0	100,0

Zdroj: ČSÚ, vlastní výpočty

Graf 21: Struktura spotřebních výdajů domácností podle trvanlivosti (b. c., v %)

Zdroj: ČSÚ, vlastní výpočty a zpracování

Ve struktuře domácností převažují **předměty krátkodobé spotřeby**, jejichž podíl na celkových spotřebních výdajích za zkoumané období vždy přesahoval **40,0 %** a měl **klesající tendenci**. České domácnosti utratily za krátkodobé předměty spotřeby v roce 2008 768,4 mld. Kč, což je o 123,2 % více než v roce 1995, kdy utratily 344,3 mld. Kč.

Nejdynamičtěji rostly výdaje za **služby** (o 202,5 %), které ve výši 243,2 mld. Kč v roce 1995 představovaly třetinu celkových spotřebních výdajů a v roce 2008 jejich výše dosahovala 735,7 mld. Kč, což je téměř 41,0 % celkových spotřebních výdajů. Podíl výdajů za služby měl rostoucí tendenci a z 33,0 % vzrostl na 40,8 %.

Za předměty dlouhodobé a střednědobé spotřeby utrácí české domácnosti tradičně **nejméně**. V roce 1995 to bylo 71,7 mld. Kč za předměty dlouhodobé spotřeby a necelých 77,0 mld. Kč za předměty střednědobé spotřeby, tj. celkem 20,2 % z celkových spotřebních výdajů. Tento podíl se s postupem času snižoval a v roce 2008 činil pouhých 16,6 %. V roce 2008 utratily domácnosti za předměty dlouhodobé spotřeby 157,3 mld. Kč a za předměty střednědobé spotřeby 142,2 mld. Kč, celkem tedy téměř 300,0 mld. Kč. Z hlediska dynamiky vývoje české domácnosti vydaly za předměty dlouhodobé spotřeby o 119,5 % více než v roce 1995 a za předměty střednědobé spotřeby o 84,8 % více. V reálném vyjádření zaznamenaly z hlediska trvanlivosti nejvyšší dynamiku právě výdaje za předměty dlouhodobé spotřeby.

V souvislosti se změnami ve struktuře spotřebních výdajů vzhledem k jejich trvanlivosti, dochází ke **změnám ve vybavenosti domácností předměty dlouhodobého užívání**.⁶⁷ O tom vypovídá tabulka č. 11, ve které je zachycen růst vybavenosti zpravodajských domácností SRÚ vybranými předměty dlouhodobé spotřeby, v přepočtu na 100 domácností zpravodajského souboru SRÚ. Zjištěné údaje o vybavení domácností v časové řadě dokazují zlepšující se životní standard českých domácností.

Tabulka 11: Vybavenost domácností předměty dlouhodobé spotřeby

Předmět	Počet předmětů na 100 domácností				Rozdíl (2007-1995)
	1995	2000	2005	2007	
Chladnička domácí (vč. mrazniček)	134,3	152,5	160,2	163,8	29,5
Automatická pračka	93,7	101,0	104,5	104,8	11,1
Televizor barevný	95,8	115,8	126,2	128,6	32,8
Videorekordér	28,5	47,7	64,2	63,2	34,7
Osobní počítač	x	17,8	37,6	53,4	x
Mikrovlnná trouba	13,3	45,1	70,5	78,1	64,8
Myčka nádobí	0,5	5,5	14,0	18,9	18,4
Telefon - pevná linka	37,8	69,8	53,0	44,0	6,2
- mobilní	x	39,7	145,0	177,5	x
Osobní automobil	64,6	69,5	71,0	72,5	7,9
Motocykl	27,3	23,7	19,0	20,1	-7,2

Zdroj: ČSÚ, vlastní výpočty

Výskyt sledovaných předmětů v roce 1995 v porovnání s rokem 2007 (pro rok 2008 údaje nebyly dostupné) téměř u všech položek výrazně stoupl. Neustále vzrůstá vybavenost

⁶⁷ ČSÚ: *Vývoj cen, příjmů a spotřebních výdajů domácností v letech 2000 až 2008* [online]. 10.2.2010 [cit. 2010-04-01]. Dostupné z WWW: < <http://www.czso.cz/csu/2009edicniplan.nsf/p/1155-09>>.

chladničkou, televizorem, automatickou pračkou, mikrovlnou troubou, osobním automobilem a také myčkou na nádobí, která se v roce 1995 vyskytovala spíše ojediněle. Stále běžnějším vybavením domácností se stával videorekordér, jehož zastoupení se do roku 2005 zvyšovalo a v roce 2006 se již projevil pokles potvrzující ústup používání dnes již zastarávající technologie. Danou situaci způsobil vzestup používání přístrojů pro přehrávání DVD nosičů na úkor videa. Jediná položka, kde lze zaznamenat pokles, je u motocyklů, které dříve byly využívány mnohem četněji jako dopravní prostředek.

U domácností se projevují také nové trendy v používání moderních technologií a komunikačních prostředků. Např. v roce 2000 měla k dispozici osobní počítač jen necelá čtvrtina ze 100 domácností a v roce 2008 se počítač vyskytoval již u více než poloviny domácností. Sledované údaje dokumentují i změny ve vybavení, které přináší technologický pokrok. Prudce stoupá počet mobilních telefonů, kdy v roce 2000 připadalo na 100 domácností pouze okolo 40 mobilních telefonů, kdežto v roce 2007 na 100 domácností připadlo 177,5 kusů, což znamená, že průměrný počet mobilních telefonů v domácnosti se blíží ke dvěma. S tím naopak souvisí, že pevná telefonní linka je stále méně využívána. V roce 2000 na 100 domácností připadalo 70 telefonních linek a v roce 2007 pouze 44.

Závěrem lze říci, že domácnosti dnes mají stále častěji k dispozici i ty předměty dlouhodobé spotřeby, které byly ještě v polovině 90. let pokládány za nadstandardní až luxusní vybavení. Jedná se například právě o DVD přehrávač, myčku na nádobí, mobilní telefon nebo osobní počítač, dnes zejména notebook.

5.3 Struktura spotřeby za jednotlivé typy domácností podle výsledků SRÚ

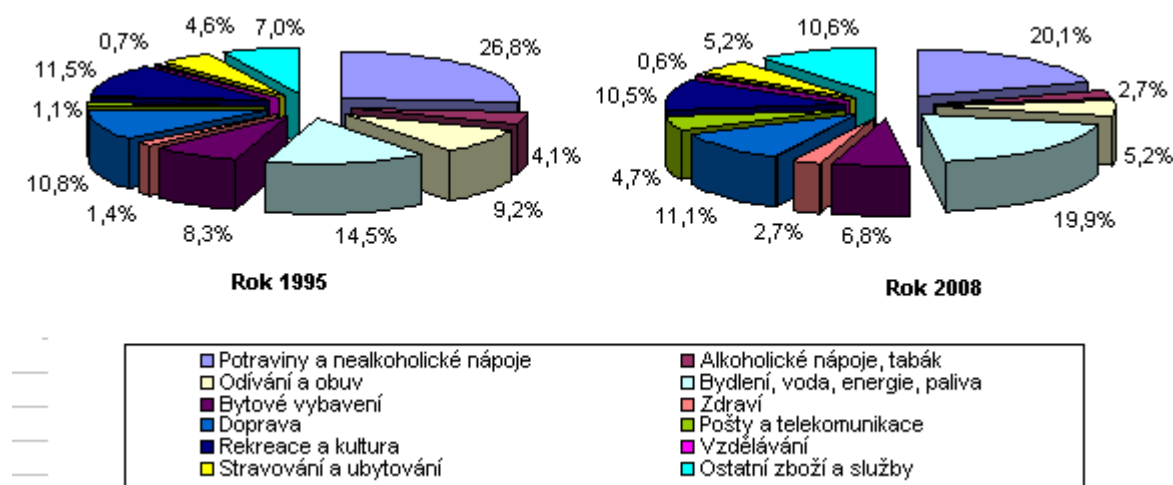
V rámci zpravodajského souboru SRÚ jsou získávány a zveřejňovány údaje o spotřebě za jednotlivé typy domácností zastoupené v populaci a také za domácnosti celkem, které reprezentují průměrnou domácnost v ČR. Vzhledem k omezenosti rozsahu této práce a změnám v metodice SRÚ jsou pro sledované období 1995 – 2008 zanalyzovány změny ve struktuře spotřeby u průměrné domácnosti a přiblížena struktura spotřebních výdajů v roce 2008 za vybrané typy domácností.

5.3.1 Struktura spotřebních výdajů v průměrné domácnosti

U průměrné domácnosti vzrostly v letech 1995 – 2008 nominální spotřební výdaje celkem o 127,1 % (z 49 430,0 Kč na 112 256,0 Kč v průměru na jednoho člena domácnosti za rok).

V letech 1995 až 2008 se průběžně snižoval podíl výdajů za potraviny a nealkoholické nápoje, z 26,8 % v roce 1995 nakonec klesl až na 20,1 % pro rok 2008. Opačný trend ve stejném období lze vysledovat u podílu výdajů za bydlení a energie, který se z 14,5 % zvýšil na 19,9 %. Jako pozitivní lze zhodnotit snížení podílu u alkoholických nápojů a tabáku. Menší část svých prostředků domácnosti vynakládaly také za odívání a obuv, což ovlivnil výrazný pokles cen. Naopak, členové domácností v roce 2008 vydali větší podíly svých prostředků za péči o zdraví, za telekomunikační služby a za ostatní zboží a služby. Růst podílu vydání za ostatní zboží a služby je způsoben především tím, že domácnosti průběžně vynakládaly větší část svých prostředků na pojištění a finanční služby. Změny u ostatních položek jsou patrné z následujícího grafu.

Graf 22: Struktura spotřebních výdajů průměrné domácnosti ČR (průměr na osobu za rok, v %)

Zdroj: ČSÚ, vlastní zpracování

5.3.2 Struktura spotřebních výdajů domácností podle postavení osoby v čele a výše příjmu

Pro názornost uvádím výši a strukturu spotřebních výdajů u domácností podle postavení osoby v čele (domácnosti zaměstnanců a důchodců bez EA členů) a podle výše čistého peněžního příjmu na osobu (první decil – 10 % domácností s nejnižšími příjmy a desátý decil – 10 % domácností s nejvyššími příjmy). Toto složení dokumentuje tabulka

č. 12, ve které jsou uvedeny jednotlivé spotřební výdaje v průměrech na jednoho člena domácnosti (osobu) za rok 2008 v procentní zastoupení.

Tabulka 12: Struktura spotřebních výdajů některých typů domácností v roce 2008 (průměry na osobu za rok, v %)

	Domácnosti zaměstnanců	Důchodci bez EA členů	Domácnosti s nejnižšími příjmy	Domácnosti s nejvyššími příjmy
1. Potraviny a nealk. nápoje	18,6	26,1	24,4	14,5
2. Alkoholické nápoje a tabák	2,6	2,7	2,9	2,6
3. Odívání a obuv	5,5	3,2	4,8	5,8
4. Bydlení, voda, energie	18,3	27,1	21,8	17,1
5. Bytové vybavení	6,9	6,6	5,4	7,7
6. Zdraví	2,2	4,7	2,2	2,7
7. Doprava	12,5	5,9	7,8	15,5
8. Pošty a telekomunikace	4,7	4,2	5,4	4,2
9. Rekreace, kultura a sport	10,7	9,1	9,1	11,6
10. Vzdělávání	0,7	0,0	0,8	0,4
11. Stravování a ubytování	5,7	2,7	5,8	5,6
12. Ostatní zboží a služby	11,3	7,8	9,4	12,3
Celkem	100,0	100,0	100,0	100,0
Celkem v Kč	116 105	102 579	67 345	198 962

Zdroj: ČSÚ

Je logické, že různé typy domácností mají odlišnou strukturu příjmů i výdajů, proto se složení domácností musí zákonitě odrazit v podobě i množství jejich celkové spotřeby.

Největší výdajovou položkou domácností zaměstnanců za rok 2008 byly potraviny včetně nealkoholických nápojů a druhou objemově největší položkou byly výdaje na bydlení, vodu, energii a paliva. U domácností důchodců tomu bylo v daném roce přesně naopak. V domácnostech zaměstnanců v roce 2008 nepředstavoval součet podílů vydání za potraviny a nealkoholické nápoje a za bydlení a energie ani 40,0 %, kdežto u domácností důchodců součet těchto podílů činil 53,2 %. Dříve byly tyto rozdíly daleko větší, proto lze říci, že uvedené skutečnosti vypovídají o tom, že se rozdíly ve stylu hospodaření odlišných skupin domácností velmi pozvolna zmenšují. Výše celkové spotřeby byla ve sledovaném roce v domácnostech důchodců vyšší o více než 13 000,0 Kč na osobu v porovnání se zaměstnanci. Nižší spotřeba v domácnostech zaměstnanců je důsledkem hospodárnější spotřeby ve vícečlenných domácnostech zaměstnanců, zatímco více než polovina domácností důchodců jsou domácnosti jednotlivců. Dále je zřejmé, že domácnosti zaměstnanců se ve větší míře než důchodci stravují ve veřejném stravování

(v domácnostech zaměstnanců připadalo v roce 2008 na veřejné stravování na osobu a rok 6 666,0 Kč a u důchodců 2 757,0 Kč). Značné rozdíly jsou patrné i ve výdajích za oblečení a obuv, dopravu, rekreaci či vzdělávání, za které utrácení důchodci méně než domácnosti zaměstnanců. A naopak je tomu např. u položky zdraví, za kterou vydají nejvíce domácnosti důchodců, jak by se také očekávalo. U domácností s zaměstnanců a důchodců se ve sledovaném roce na podobné úrovni pohybovaly podíly vydání za alkoholické nápoje a tabák, přičemž u zaměstnanců byl tento podíl jen o 0,1 p. b. vyšší.

Výše příjmu má na strukturu vydání nezanedbatelný vliv. Dlouhodobě největší rozdíly (okolo 10,0 p. b.) mezi 10 % domácností s nejvyššími příjmy a 10 % domácností s nejnižšími příjmy se projevují u podílu vydání za potraviny a nealkoholické nápoje. Pro 10 % domácností s nejvyššími příjmy představovaly v daném roce nejvyšší podíl z celkových spotřebních výdajů výdaje za bydlení (17,1 %). Na druhém místě, s podílem 15,5 %, byly výdaje za dopravu, což je ovlivněno zejména častějším nákupem osobních dopravních prostředků a za vyšší ceny, s čímž souvisí i vyšší náklady na jejich provoz. Potraviny byly až na třetím místě (14,5 %). V domácnostech s nejvyššími příjmy tvoří tedy významnější část jejich vydání zbytné potřeby, proto vyšší podíly představují vydání za bytové vybavení a zařízení, za rekreaci a kulturu či za obuv a odívání. Domácnosti s nejnižšími příjmy vydaly v roce 2008 nejvíce za potraviny (24,4 %) a za výdaje spojené s bydlením (21,8 %). U domácností s nejvyššími i nejnižšími příjmy se na podobné úrovni pohybují podíly vydání za alkoholické nápoje a tabák, za zdraví, za pošty a telekomunikace či za stravování a ubytování, přičemž domácnosti s nejvyššími příjmy nakupují více zboží, zboží za vyšší ceny či využívají dražších služeb.

6 Komparace spotřeby domácností v ČR s vybranými zeměmi EU

Poslední kapitola je věnována komparaci spotřeby domácností v ČR s vybranými zeměmi EU. Cílem je zejména posoudit vývojové tendence ve spotřebě domácností a nalézt podobné a odlišné rysy ve spotřebním chování domácností v náhodně zvolených zemích. Součástí kapitoly je přiblížení vývoje úzce souvisejícího harmonizovaného indexu spotřebitelských cen. Data použitá v celé kapitole vycházejí z údajů Eurostatu o výdajích domácností na konečnou spotřebu v domácím pojetí. Toto pojetí bylo zvoleno z důvodu provedení komparace spotřeby v rámci daných území států.

6.1 Spotřeba domácností a její dynamika

Pro komparaci bylo zachováno sledované období (1995 – 2008) a byly náhodně vybrány následující státy EU 27⁶⁸: Itálie, Kypr, Lotyšsko, Maďarsko, Německo, Slovensko, Švédsko a Velká Británie. Mezinárodní srovnání⁶⁹ reálného vývoje výdajů na konečnou spotřebu domácností, vztaženo k roku 2000, poskytuje graf č. 23. Spotřební výdaje domácností na území ČR v roce 2008 oproti roku 2000 vzrostly reálně ve s. c. roku 2000 o 30,4 %. **Nejnižší** objemový index vzrůstu ve stejném období byl v **Německu**, kde množství spotřebovaných statků a služeb vzrostlo jen o 2,9 % a v **Itálii** o 4,4 %. Naopak **nejvyšší** nárůst byl jednoznačně v **Lotyšsku** (o 89,4 %) a také poměrně vysoký index byl vykázán na **Slovenku** (49,1 %). Ve Švédsku reálně vzrostly výdaje na spotřebu v roce 2008 oproti roku 2000 o 19,4 %, ve Velké Británii o 21,7 %, v Maďarsku o 26,8 % a na Kypru o 25,3 %.

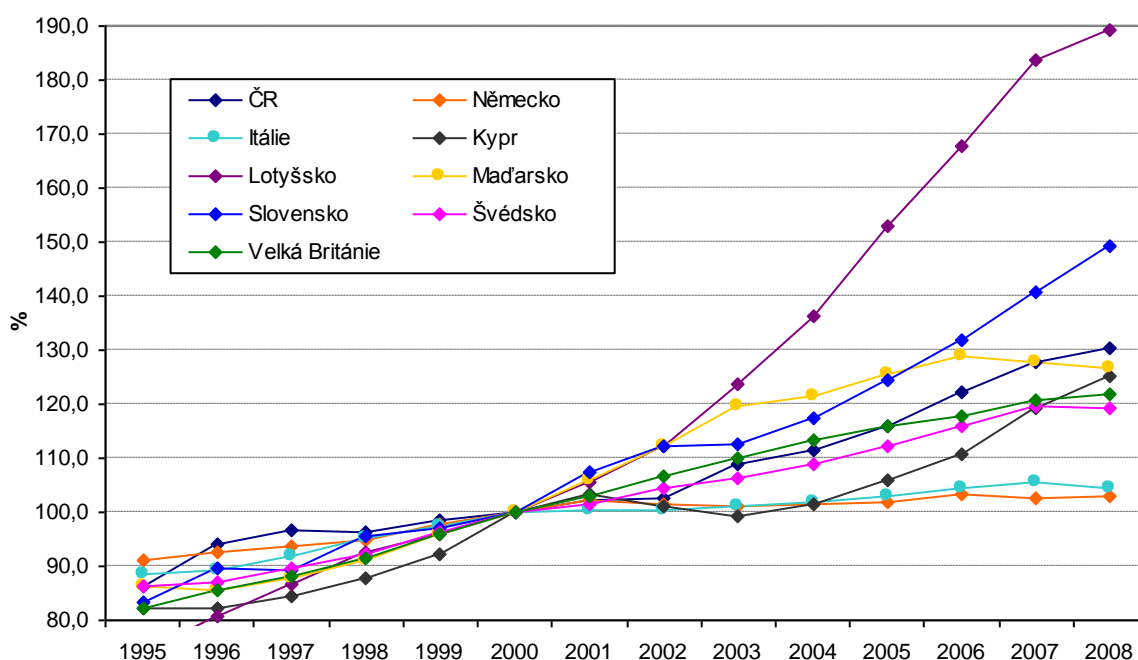
⁶⁸ **EU-15** je Evropská unie 15 zemí (do 30.4.2004: Belgie, Dánsko, Finsko, Francie, Irsko, Itálie, Lucembursko, Německo, Nizozemsko, Portugalsko, Rakousko, Řecko, Velká Británie, Španělsko, Švédsko).

EU-25 je Evropská unie 25 zemí (1.5.2004 přistoupilo do EU 10 nových zemí: ČR, Estonsko, Kypr, Litva, Lotyšsko, Maďarsko, Malta, Polsko, Slovensko a Slovinsko).

EU-27 je Evropská unie po rozšíření 1.1.2007 o Bulharsko a Rumunsko.

⁶⁹ Klíčovou podmínkou mezinárodních komparací je metodologická srovnatelnost používaných ukazatelů, která je na makroekonomické úrovni v rámci zemí EU zajištěna používáním ESA 1995.

Graf 23: Vývoj spotřeby domácností v letech 1995 – 2008 (objemové indexy, rok 2000 =100)

Zdroj: Eurostat, vlastní zpracování

Nejrychlejší tempo růstu⁷⁰ spotřeby domácností v letech 1996 – 2008 zaznamenalo Lotyšsko (průměrný meziroční reálný růst 7,5 %), dále Slovensko (průměrný meziroční reálný růst 4,6 %). Nejpomalejší vývoj spotřeby byl jednoznačně v Německu (průměrný meziroční reálný růst 0,9 %) a také v Itálii (průměrný meziroční reálný růst 1,3 %). ČR zaznamenala průměrný meziroční reálný růst spotřeby domácností 3,3 %. Jsou tedy země, ve kterých spotřební výdaje domácností vykazují mnohem vyšší tempo růstu a naopak i země s mnohem nižším tempem vývoje.

6.2 Struktura spotřebních výdajů domácností

Ve spotřebním chování evropských států existují rozdíly, které souvisí s demografickými rozdíly, např. s historií země, zvyky, tradicemi či povahou jednotlivých národů. Strukturální rozdíly a změny ve spotřebě domácností jsou dále spojeny s růstem disponibilních důchodů, změnami v příjmové diferenciaci domácností, vývojem cen a celkové nabídky zboží a služeb.

ČR ve struktuře spotřebních výdajů **vybočuje z evropského průměru** především vzhledem ke své **vysoké spotřebě alkoholu a tabáku** (7,6 % proti 3,4 % v roce 2008)

⁷⁰ Tempa růstu spotřeby domácností pro porovnávané země (meziroční změny v % i objemové indexy pro rok 2000 = 100) jsou uvedeny v příloze E.

a naopak **nízkým výdajům za vzdělání** (0,7 % proti 1,1 % v roce 2008). V mezinárodním srovnání spotřeba domácností v ČR vykazovala ve všech letech sledovaného období vyšší podíl u výdajů za potraviny a nealkoholické nápoje (16,3 % proti 13,0 % v roce 2008) a za rekreaci a kulturu. Naopak nižší podíl vykazovala za celé zkoumané období u odívání a obuvi, zařízení domácností, zdraví, dopravy, stravovacích, ubytovacích a ostatních služeb. Podíl výdajů spojených s bydlením se pohybuje téměř na stejné úrovni EU. U pošt a telekomunikačních domácností v ČR vykazovaly vyšší podíl než průměr EU-27, ale od roku 2002 se pohybuje tento podíl pod evropským průměrem.

Tabulka 13: Struktura spotřebních výdajů v ČR a EU-27 (b. c., v %)

	1995		2000		2008	
	ČR	EU-27	ČR	EU-27	ČR	EU-27
1. Potraviny a nealkohol. nápoje	19,5	14,5	18,6	13,0	16,3	13,0
2. Alkoholické nápoje a tabák	9,6	3,7	8,3	3,7	7,6	3,4
3. Odívání a obuv	5,4	6,7	5,2	6,2	4,2	5,4
4. Bydlení, voda, energie, paliva	20,7	20,6	20,7	20,4	21,8	22,3
5. Bytové vybavení	6,1	7,0	5,9	6,7	5,1	6,0
6. Zdraví	1,7	3,3	1,4	3,2	2,8	3,5
7. Doprava	10,8	13,2	10,9	13,8	11,5	13,4
8. Pošty a telekomunikace	1,5	1,9	2,0	2,5	3,5	2,7
9. Rekreace, kultura a sport	10,6	9,0	11,1	9,6	10,7	9,2
10. Vzdělávání	0,5	0,9	0,5	1,0	0,7	1,1
11. Stravování a ubytování	7,4	8,3	7,4	8,7	6,8	8,7
12. Ostatní zboží a služby	6,3	11,0	7,9	11,3	9,0	11,4
Celkem	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Zdroj: Eurostat

Graf č. 24 poukazuje na rozdíly ve struktuře spotřebních výdajů domácností v roce 2008 v ČR a ve vybraných zemích EU. Veškeré číselné hodnoty jsou uvedeny v příloze F.

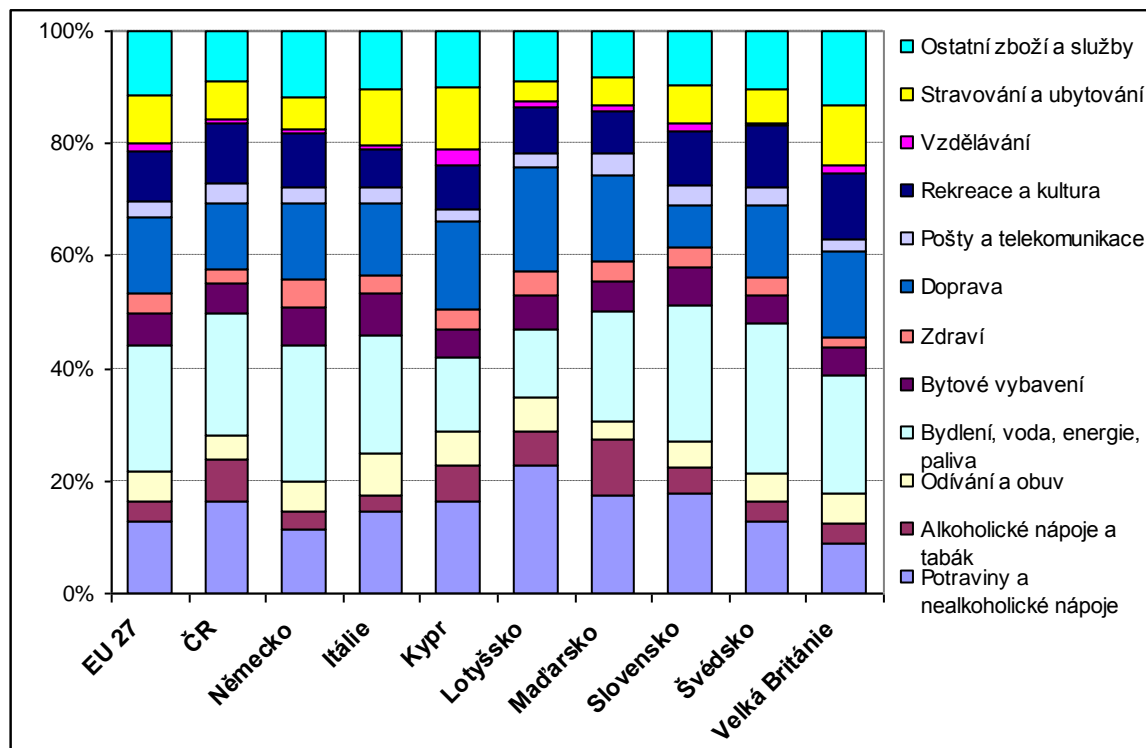
Výdaje na **potraviny a pití** představují ve všech státech jednu z hlavních položek, protože jíst musí každý. Přesto výdaje za potraviny a nealkoholické nápoje v některých státech EU představují relativně malý podíl z celkových výdajů domácností. Nejnížší podíl v rámci vybraných států EU-27 vykazovaly v roce 2008 Velká Británie (8,9 %), Německo (11,4 %) a Švédsko (12,7 %). Nejvyššího podílu naopak v roce 2008 dosahovalo Lotyšsko (22,9 %), dále Slovensko (17,7 %), Maďarsko (17,5 %) a ČR (16,3 %). Všeobecně mají v nových deseti členských zemích EU obyvatelé vyšší náklady na jídlo než v původních patnácti členských zemích.

Domácnosti v ČR vydávají za **alkohol a tabák** okolo 8,0 % svých celkových výdajů (7,6 % v roce 2008), zatímco třeba v Německu, Švédsku nebo ve Velké Británii se tento

podíl pohybuje kolem 4,0 %. V roce 2008 byl vyšší podíl jen v Maďarsku (9,9 %), ve všech ostatních vybraných státech EU byl nižší (nejnižší v Itálii a činil 2,6 %). Ve spotřebě alkoholu a tabáku patří ČR na přední pozici.

Graf 24: Struktura spotřebních výdajů domácností v roce 2008 (b. c., v %)

Zdroj: Eurostat, vlastní zpracování

Výdaje spojené s **oblečením a obuví** u nás představují relativně malý podíl (4,2 %) z celkových spotřebních výdajů v porovnání se sledovanými zeměmi. Móda hraje podstatnou roli zejména v Itálii (7,6 %) či na Kypru (6,2 %) a pozadu zůstávají především v Maďarsku (3,3 %).

Na **bydlení** vynakládají všichni Evropané nemalé finanční prostředky. V této skupině byl v roce 2008 z vybraných zemí EU největší podíl zaznamenán ve Švédsku (26,6 %). Hodnota spotřeby domácností za bydlení na území ČR činila 21,8 % a byla mírně pod průměrem EU. Z výsledků Eurostatu vyplývá, že dochází k přibližování se vyspělým státům, tedy že výdaje na bydlení jsou vyšší než výdaje na potraviny, což platí již i pro ČR. Pouze na Kypru a v Lotyšsku je tomu stále naopak. V Lotyšsku podíl výdajů za bydlení na celku byl v roce 2008 pouze 12,3 % a na Kypru 12,7 %. Za vybavení domácností nejvíce z celkového rozpočtu utratí Italové a Němci.

Za **zdraví** utratily domácnosti v ČR v daném roce 2,8 % z celkových spotřebních výdajů. Mnohem větší váhu tato položka má zejména v Německu (4,7 %) a Lotyšsku (4,2 %). Ve všech ostatních státech v komparaci s ČR vydaly domácnosti za zdraví větší podíl, jedinou výjimkou byla Velká Británie, kde výdaje na zdraví představovaly 1,6 % z celkových spotřebních výdajů.

Výdaje za **dopravu** představují významnou položku spotřebních výdajů, čemuž odpovídá i zastoupení této položky. V ČR podíl 11,5 % byl pod průměrem EU. Např. v Lotyšsku utratily domácnosti za dopravu a s ní související náklady 18,7 % z celkových výdajů a na Slovensku jen 7,6 %. Ve všech ostatních zemích byl tento podíl vyšší než v ČR.

Za **vzdělání** vynaložily domácnosti v roce 2008 v ČR jen 0,7 % z celkových výdajů, ještě menší část ze svého rozpočtu vydaly jen domácnosti ve Švédsku (0,3 %). V ostatních státech investovaly domácnosti do vzdělání vyšší část rozpočtu, přičemž nejvyššího podílu dosahoval Kypr (2,6 %), Slovensko a Velké Británie (1,4 %).

Za **rekreaci, kulturu a sport** vydaly větší část z celkových výdajů ve Švédsku a Velké Británii v porovnání s ČR. A jak bychom očekávali, tak za rekreaci vydají méně v Itálii či na Kypru. Za **stravování** v restauracích a veřejné **ubytování** utratily větší část z celkových spotřebních výdajů než domácnosti u nás (6,8 %) domácnosti v Itálii, na Kypru a ve Velké Británii a naopak nejméně v Lotyšsku (3,7 %).

Komparace ČR s vybranými státy EU ukázala, že domácnosti v ČR oproti ostatním zemím stále vynakládají poměrně velké množství peněz za potraviny a zejména za alkoholické nápoje. Co se týče výdajů za bydlení a bytové vybavení, pohybuje se ČR kolem evropského průměru. U dalších položek už podíl výdajů závisí na státech, se kterými byla naše republika srovnávána. Zejména položky zdraví a vzdělání jsou v rámci EU velmi těžko porovnatelné, protože každý stát má svůj vlastní systém vzdělávání a zdravotnictví, což se musí odrazit ve struktuře spotřebních výdajů.

6.3 Podíl spotřeby domácností na HDP

Spotřeba domácností je objemově největší položkou HDP nejen v ČR, ale také v ostatních zemích EU, které byly vybrány pro komparaci. Proto změna chování domácností ve smyslu útlumu či posílení jejich poptávky po zboží a službách má významný vliv na ekonomický růst země. Podíl spotřeby domácností na HDP ve zkoumaném období zachycuje následující tabulka.

Tabulka 14: Podíl spotřeby domácností na HDP (b. c., v %)

	1995	2000	2008
ČR	51,8	54,5	51,0
Německo	54,8	55,7	53,6
Itálie	59,6	61,6	59,8
Lotyšsko	63,4	65,6	x*
Kypr	82,4	83,4	77,4
Maďarsko	57,3	56,4	53,8
Slovensko	53,4	56,0	55,9
Švédsko	48,1	47,0	45,3
Velká Británie	61,1	62,4	60,6

* Údaj není k dispozici

Zdroj: Eurostat

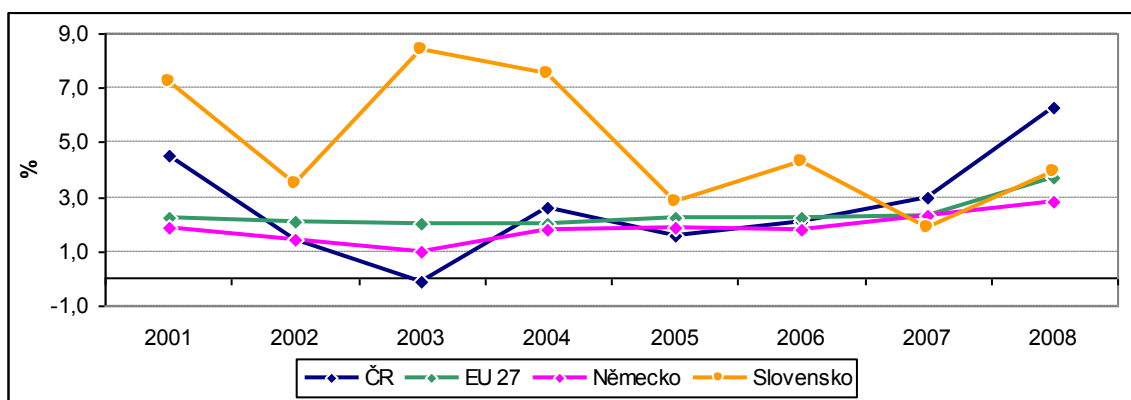
Podíl spotřeby domácností na HDP v b. c. se ve vybraných státech pohyboval v rozmezí 45,0 % až 80,0 %. Nejnižší hodnoty tohoto podílu dosahuje Švédsko (45,3 % v roce 2008), nejvyšší Kypr (77,4 % v roce 2008). S výjimkou Itálie a Slovenska podíl spotřeby domácností na HDP ve všech sledovaných zemích v roce 2008 ve srovnání s rokem 1995 mírně poklesl. Srovnáme-li tyto údaje s vývojem v ČR, vidíme, že podíl výdajů na konečnou spotřebu domácností na HDP v ČR je nižší. Nižší podíl než v ČR je pouze ve Švédsku.

6.4 Vývoj spotřebitelských cen zboží a služeb

HICP byl vytvořen pro mezinárodní srovnávání inflace spotřebitelských cen. Tento index je využíván k hodnocení maastrichtských konvergenčních kritérií (neboli podmínek pro přijetí eura) a Evropskou centrální bankou ke stanovení cenové stability pro účely měnové politiky. HICP kopíroval v letech 2001 až 2008 vývoj národního CPI a ve srovnání s EU-27 byl výrazně vyšší v roce 2001 a 2008 a naopak výrazně nižší v roce 2003. Výkyvy cenového růstu ve sledovaném období se týkaly zejména nových členských zemí EU, zatímco cenový vývoj u původních 15 zemí byl většinou vyrovnaný.

V roce 2008 došlo k cenovému vzrůstu ve všech sledovaných zemích EU. V ČR byl tento nárůst poznamenán zejména zvýšením DPH z 5,0 % na 9,0 %, zavedením ekologických daní, zavedením poplatků ve zdravotnictví a nárůstem světových cen, ať už potravin, energií či ropy.⁷¹

Graf 25: Vývoj HICP v letech 2001 – 2008 (v %)

Zdroj: Eurostat, vlastní zpracování

HICP slouží k vyhodnocování plnění maastrichtského konvergenčního kritéria cenové stability. **Kritérium cenové stability** stanoví, „že členský stát musí vykazovat dlouhodobě udržitelnou cenovou stabilitu a průměrnou míru inflace měřenou v průběhu jednoho roku před provedeným šetřením, jež nepřekračuje o více než 1,5 p. b. míru inflace nejvýše tří členských států, které v oblasti cenové stability dosáhly nejlepších výsledků.“⁷² Míra inflace je pro účely tohoto kritéria měřena pomocí HICP jako průměr posledních 12 měsíců proti průměru předchozích 12 měsíců.

Tabulka č. 15 vypovídá o postavení a plnění či neplnění tohoto kritéria ČR od vstupu do EU. V roce 2004 ČR nesplnila kritérium cenové stability o 0,4 p. b., jelikož došlo k přechodnému nárůstu inflace v důsledku úpravy nepřímých daní a zároveň k poklesu hodnoty kritéria v důsledku mimořádně nízké inflace v některých zemích EU. V roce 2005 a 2006 ČR kritérium plnila. V následujícím roce 2007, kdy došlo k prudkému nárůstu světových cen zejména potravin a ropy, ČR kritérium nesplnila o 0,2 p. b. Bohužel i v roce 2008 došlo k ještě většímu nárůstu HICP v ČR oproti hodnotě maastrichtského kritéria v důsledku již uváděných administrativních opatření a nárůstu světových cen.

⁷¹ ČSÚ: *Vývoj cen, příjmů a spotřebních vydání domácností v letech 2000 až 2008* [online]. 10.2.2010 [cit. 2010-04-01]. Dostupné z WWW: < <http://www.czso.cz/csu/2009edicniplan.nsf/p/1155-09>>.

⁷² MF ČR: *Plnění maastrichtských konvergenčních kritérií a stupně ekonomické sladění ČR s eurozónou* [online]. 21.12.2009 [cit. 2010-03-17]. Dostupné z WWW: < http://www.mfcr.cz/cps/rde/xchg/mfcr/xsl/eu_vyh_maastricht_kriterii.html>.

Dle ČNB a MF ČR „kritérium cenové stability by ze strany ČR mělo být pro roky 2010 – 2012 plněno, pokud nenastanou neočekávané jednorázové šoky. K udržitelnému plnění tohoto kritéria i v dalším období napomůže také nově nastavený inflační cíl ČNB⁷³.“⁷⁴

Tabulka 15: Plnění maastrichtského konvergenčního kritéria cenové stability v letech 2004 – 2008

	2004	2005	2006	2007	2008
Průměr 3 zemí EU s nejnižší inflací	0,7	1,0	1,4	1,3	2,6
Hodnota kritéria	2,2	2,5	2,9	2,8	4,1
ČR	2,6	1,6	2,1	3,0	6,3
Plnění kritéria	ne	ano	ano	ne	ne

Zdroj: ČNB a MF ČR

⁷³ Nově stanovený inflační cíl ČNB je ve výši 2,0 % s platností od ledna 2010.

⁷⁴ MF ČR: *Vyhodnocení plnění maastrichtských konvergenčních kritérií a stupně ekonomické sladění ČR s eurozónou - 2009* [online]. 21.12.2009 [cit. 2010-03-17]. Dostupné z WWW: < http://www.mfcr.cz/cps/rde/xbcr/mfcr/Vyhodnoceni_Maastricht_2009_pdf.pdf>.

Závěr

Práce podává ucelený přehled od teoretického pojetí spotřeby domácností až po její praktickou analýzu zaměřenou na období 1995 – 2008. J. M. Keynes pojímal spotřebu jako veličinu, jejíž výše je primárně ovlivňována výší disponibilního důchodu domácností. Jiný pohled na determinanty spotřeby poskytoval mikroekonomický pohled I. Fischera, který identifikoval závislost spotřeby na úrokové míře. Alternativní pohled na spotřební funkci přinesla idea permanentního důchodu M. Friedmana či teorie životního cyklu F. Modiglianiho. Ekonomické teorie spotřeby se s postupem času stále vyvíjely a vyvíjejí, a proto soudobé přístupy kombinují a doplňují dřívější teorie.

Spotřební výdaje domácností v reálném vyjádření za celé sledované období (1995 – 2008) rostly průměrným meziročním tempem 3,3 %. V letech 1996 – 2000 rostla spotřeba domácností průměrným meziročním tempem 2,8 %, přičemž její dynamika v tomto období byla poznamenána recesí české ekonomiky v letech 1997 a 1998. V roce 1998 spotřeba domácností meziročně dokonce poklesla o 0,8 %. Během let 2001 – 2008 stoupala spotřeba domácností průměrným meziročním reálným tempem 3,7 %. Nejvyšších meziročních přírůstků dosahovala v roce 1996 (8,4 %, tzv. vrchol) a 2003 (6,0 %). Analýza vývoje spotřeby domácností ukázala, že za posledních deset let sledovaného období spotřeba domácností dosahuje setrvalého růst. Dle predikce MF ČR je odhadován reálný pokles spotřeby domácností pro roky 2009, 2010 a od roku 2011 je očekáván opět její růst.

Spotřeba domácností je ovlivňována řadou faktorů, proto pro podrobnější analýzu byly vybrány jen některé (disponibilní důchod, bohatství domácností, spotřebitelské úvěry, úrokové sazby z vkladů a úvěrů domácností, míra nezaměstnanosti a index spotřebitelských cen). S využitím korelační analýzy se prokázala silná závislost (s 95 % pravděpodobností) mezi nominální výší spotřebních výdajů domácností a výší disponibilního důchodu ($r = 0,9967$), výší bohatství ($r = 0,9911$), výší spotřebitelských úvěrů ($r = 0,9844$), výší úrokových sazeb u úvěrů domácností ($r = - 0,8876$). Dále se prokázala závislost také mezi reálným vývojem spotřeby domácností a vývojem disponibilního důchodu domácností ($r = 0,4992$). Vzájemné vztahy mezi vysoce korelovanými veličinami byly vyjádřeny s využitím regresní analýzy. Přičemž nejvyšší spolehlivost (0,9933) vykázal vztah mezi výší spotřebních výdajů domácností a jejich disponibilním důchodem, který lze vyjádřit modelem: $y = - 29,2877 + 0,9383 x$ (v mld. Kč). V některých případech vyšla korelace v rozporu s teoretickými očekáváními a např.

v případě vzájemného vztahu mezi reálným vývojem spotřeby a vývojem bohatství domácností se závislost neprokázala. Nutno však říci, že spotřeba domácností a konkrétní zkoumaný faktor nejsou jediné veličiny, které na sebe vzájemně působí. Spotřeba domácností je současně ovlivňována řadou dalších faktorů, jejichž vliv se do její konečné podoby v menší či větší míře vždy promítne. Jako další faktory ovlivňující spotřebu domácností lze uvést očekávání, ale i demografické a psychologické faktory či národní a regionální rozdíly.

Také je třeba říci, že spotřeba domácností jako ukazatel výdajů na konečnou spotřebu domácností je nedílnou součástí výdajové metody HDP. Její podíl na HDP činí okolo 50,0 % a její vliv na ekonomický růst se prokázal skutečně jako významný. Korelace mezi ekonomickým růstem a reálným vývojem spotřeby domácností za zkoumané období se ukázala jako pozitivní ($r = 0,5154$).

Analýza změn ve struktuře spotřebních výdajů domácností podle účelu ukázala, že se přibližujeme trendu vyspělých zemí. Ten představuje snižování výdajů za potraviny (podíl klesl z 19,7 % v roce 1995 na 16,8 % v roce 2008) ve prospěch výdajů ostatních. Dále ve sledovaném období došlo ke snížení podílu u výdajů za alkoholické nápoje a tabák, za vybavení domácností a nepatrně i za stravování a ubytování a za rekreaci. Naopak došlo ke zvýšení podílu u výdajů za bydlení, zdraví, vzdělání, dopravu a také za ostatní zboží a služby. U struktury spotřebních výdajů podle trvanlivosti bylo zjištěno, že za předměty dlouhodobé a střednědobé spotřeby utrácí české domácnosti stále méně a mnohem méně než za předměty krátkodobé spotřeby. Přesto se vybavenost domácností předměty dlouhodobé spotřeby stále zvyšuje, což souvisí se zvyšujícím se životním standardem. Dále rozsah, kterým se na celkové spotřebě domácností podílejí služby, se neustále zvyšuje (v roce 1995 činil 33,0 % a v roce 2008 již 40,8 %). Příčinu lze spatřovat jednak v tom, že dochází k nasycování základních potřeb, a pak také v tom, že služby jako rekreace, vzdělání či lékařská péče vyžadují čím dál větší podíl z rodinných rozpočtů.

Provedením komparace bylo zjištěno, že z hlediska dynamiky vývoje ČR vykazovala reálně za sledované období vyšší meziroční tempo růstu spotřebních výdajů domácností (3,3 %) oproti evropskému průměru (1,6 %). Dále, že ČR ve spotřebě vybočuje z evropského průměru vzhledem k vysoké spotřebě alkoholu a tabáku a naopak nízkým výdajům za vzdělání. Největší rozdíly ve struktuře spotřebních výdajů v porovnání s ČR byly patrné zejména u Velké Británie a Lotyšska. Cenová hladina v ČR v posledních osmi

letech kolísala více než průměrná cenová hladina v EU-27. To se samozřejmě odráželo v (ne)plnění maastrichtského konvergenčního kritéria cenové stability. Spotřebitelské ceny v ČR rostly v průměru o 0,4 p. b. rychleji než v EU-27.

Závěrem lze konstatovat, že práce obsahuje teoretické vymezení spotřeby; charakterizuje teoretické přístupy ke spotřebě; analyzuje vývoj spotřeby domácností; identifikuje a hodnotí faktory ovlivňující její vývoj s využitím časových řad, korelační a regresní analýzy; hodnotí změny ve struktuře spotřebních výdajů domácností a provádí komparaci s vybranými zeměmi EU.

Seznam použité literatury

Literatura:

- [1] ARTL, J., ČUTKOVÁ, J., RADKOVSKÝ, Š. *Analýza spotřební funkce v podmínkách ČR*. Praha: ČNB, 2001. 63 s. Bez ISBN.
- [2] BRČÁK, J., SEKERKA, B. *Makroekonomie*. 1. vyd. Aleš Čeněk, s.r.o., 2010. 296 s. ISBN 978-80-7380-245-5.
- [3] DUBSKÁ, D. *České domácnosti: změny v nakládání s penězi v období 1995-2007*. In *Statistika*, 2009, roč. 46, č. 3, s. 233 – 255. Bez ISBN.
- [4] HELÍSEK, M. *Makroekonomie*. 2. vyd. Slaný: Melandrium, 2002. 326 s. ISBN 80 86175-25-1.
- [5] HOLMAN, R. *Ekonomie*. 4. vyd. Praha: C. H. Beck, 2005. 709 s. ISBN 80-7179-891-6.
- [6] HOLMAN, R. *Makroekonomie: středně pokročilý kurz*. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2004. 424 s. ISBN 80-7179-764-2.
- [7] HRONOVÁ, S. a kol. *Úvod do sociálněhospodářské statistiky*. 1. vyd. Praha: VŠE, 2000. 229 s. ISBN 80-245-0006-X.
- [8] HUŠEK, R., PELIKÁN, J. *Aplikovaná ekonometrie: teorie a praxe*. 1. vyd. Praha: Professional Publishing, 2003. 263 s. ISBN 80-86419-29-0.
- [9] CHAMBERLIN, G., YUEH, L. *Macroeconomics*. Cengage Learning EMEA. 2006, 582 s. ISBN 1844800423.
- [10] KUBANOVÁ, J. *Statistické metody pro ekonomickou a technickou praxi*. 2. vyd. Bratislava: Stasis, 2004. 249 s. ISBN 80-85659-37-9.
- [11] KUBANOVÁ, J., LINDA, B. *Kritické hodnoty a kvantily vybraných rozdělení pravděpodobností*. 1. vyd. Pardubice: Univerzita Pardubice, 2007. 53 s. ISBN 80-7194-852-7.
- [12] KUŠKOVÁ, P. *Češi ve spotřebitelském ráji (!?) Vývoj spotřeby českých domácností v posledních dvaceti letech*. Praha: CENIA, 2009. 56 s. ISBN 978-80-85087-70-3.
- [13] KADEŘÁBKOVÁ, A. *Základy makroekonomické analýzy*. 1. vyd. Praha: Linde, 2003. 175 s. ISBN 80-86131-36-X.
- [14] LÍŠKA, V. a kol. *Makroekonomie*. 1. vyd. Praha: Professional Publishing, 2002. 554 s. ISBN 80-86419-27-4.
- [15] MAGRABI, F. M. a kol. *The Economics of household consumption*. 2. vyd. New York: Greenwood Publishing Group, 1991. 278 s. ISBN 10: 0275941132.
- [16] PAVELKA, T. *Makroekonomie: základní kurz*. 1. vyd. Slaný: Melandrium, 2006. 278 s. ISBN 80-86175-45-6.

[17] SEKERKA, B. *Makroekonomie*. Praha: Profess Consulting, 2007. 488 s. ISBN 978-80-7259-050-6.

[18] SOUKUPOVÁ, J., HOŘEJŠÍ B., MACÁKOVÁ L., SOUKUP, J. *Mikroekonomie*. 3. vyd. Praha: Management Press, 2002. 548 s. ISBN 80-7261-061-9.

[19] SOUKUP, J., POŠTA, V. *Makroekonomie*. 1. vyd. Praha: Management Press, 2007. 514 s. ISBN 978-80-7261-174-4.

[20] SVÁTKOVÁ, S., KLAZAR, S., SLINTÁLKOVÁ, B., ZELENÝ, M. *Zatížení spotřebního koše daněmi ze spotřeby v České republice*. Praha: Eurolex Bohemia, 2007. 321 s. ISBN 80-7379-001-7.

Internetové zdroje:

[21] CZESANÝ, S. *Proč tolik roste spotřeba*. Hospodářské noviny [online]. 2003 [cit. 2010-04-04]. Dostupné z WWW:<http://ihned.cz/313372960spot%F8eby+dom%E1cnost%ED-000000_d-bb>.

[22] CVVM: *Finanční krize očima české veřejnosti – prosinec 2009*. [online]. 6.1.2010 [cit. 2010-05-05]. Dostupné z WWW:< www.cvvm.cas.cz/upl/zpravy/100991s_ev100106.pdf>.

[23] ČNB: *Databáze časových řad ARAD – Měnová a finanční statistika* [online]. 2003 – 2009 [cit. 2010-05-28]. Dostupné z WWW:<http://www.cnb.cz/cnb/STAT.ARADY_PKG.STROM_DRILL?p_strid=A&p_lang=CS>.

[24] ČSÚ: *HDP, národní účty – Roční účty* [online]. 29.1.2010 [cit. 2010-04-01]. Dostupné z WWW: <<http://apl.czso.cz/pll/rocenka/rocenka.indexnu>>.

[25] ČSÚ: *Indexy spotřebitelských cen – metodická příručka* [online]. 22.2.2010 [cit. 2010-04-01]. Dostupné z WWW: < [http://www.czso.cz/csu/redakce.nsf/i/isc_metodicka_prirucka/\\$File/manual_isc_2010.pdf](http://www.czso.cz/csu/redakce.nsf/i/isc_metodicka_prirucka/$File/manual_isc_2010.pdf) >.

[26] ČSÚ: *Klasifikace individuální spotřeby (CZ-COICOP)* [online]. 21.10.2008 [cit. 2010-04-01]. Dostupné z WWW:< [http://www.praha.czso.cz/csu/klasifik.nsf/i/klasifikace_individualni_spotreby_\(cz_coicop\)](http://www.praha.czso.cz/csu/klasifik.nsf/i/klasifikace_individualni_spotreby_(cz_coicop))>.

[27] ČSÚ: *Konjunkturální průzkumy* [online]. 24.5.2010 [cit. 2010-05-28]. Dostupné z WWW:< http://www.czso.cz/csu/redakce.nsf/i/konjunkturalni_pruzkumy>.

[28] ČSÚ: *Makroekonomické údaje* [online]. 1.4.2009 [cit. 2010-04-19]. Dostupné z WWW: <[http://www.czso.cz/csu/redakce.nsf/i/cr:_makroekonomicke_udaje/\\$File/HLMAKRO.xls](http://www.czso.cz/csu/redakce.nsf/i/cr:_makroekonomicke_udaje/$File/HLMAKRO.xls)>.

[29] ČSÚ: *Míra inflace* [online]. 10.5.2010 [cit. 2010-05-18]. Dostupné z WWW: < http://www.czso.cz/csu/redakce.nsf/i/mira_inflace>.

[30] ČSÚ: *Statistika rodinných účtů* [online]. 20.07.2009 [cit. 2010-04-01]. Dostupné z WWW: <http://www.czso.cz/csu/redakce.nsf/i/rodinne_ucty>.

- [31] ČSÚ: *Statistické ročenky České republiky* [online]. 1.12.2009 [cit. 2010-04-01]. Dostupné z WWW: <http://www.czso.cz/csu/redakce.nsf/i/statisticke_rocenky_ceske_republiky>.
- [32] ČSÚ: *Vývoj cen, příjmů a spotřebních vydání domácností v letech 2000 až 2008* [online]. 10.2.2010 [cit. 2010-04-01]. Dostupné z WWW: <<http://www.czso.cz/csu/2009edicniplan.nsf/p/1155-09>>.
- [33] ČSÚ: *Změny v sektoru domácností ČR – úspory a zadluženost v období 1995 až 2005* [online]. 26.10.2006 [cit. 2010-05-01]. Dostupné z WWW: <<http://www.kvary.czso.cz/csu/2005edicniplan.nsf/p/1533-05>>.
- [34] ČSÚ: *Životní úroveň, spotřeba domácností* [online]. 12.3.2010 [cit. 2010-04-01]. Dostupné z WWW: <http://www.czso.cz/csu/redakce.nsf/i/zivotni_uroven_spotreba_domacnosti_prace>.
- [35] EUROSTAT: *Household consumption expenditure* [online]. září 2008 [cit. 2010-04-05]. Dostupné z WWW: <http://epp.eurostat.ec.europa.eu/statistics_explained/index.php/Household_consumption_expenditure>.
- [36] EUROSTAT: *Harmonized indices of consumer prices (HICP)* [online]. 2010 [cit. 2010-04-05]. Dostupné z WWW: <<http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/hicp/data/database>>.
- [37] EUROSTAT: *National accounts: Final consumption expenditure of households by consumption purpose (COICOP)* [online]. 2010 [cit. 2010-04-05]. Dostupné z WWW: <http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/national_accounts/data/database>.
- [38] Finance.cz: *Výdaje za potraviny u nás nad průměrem EU* [online]. 28.4.2006 [cit. 2010-04-08]. Dostupné z WWW: <<http://www.finance.cz/zpravy/finance/66198-vydaje-za-potraviny-u-nas-nad-prumerem-eu/>>.
- [39] FORIŠKOVÁ, D. *Vývoj míry úspor domácností v ČR a vybraných zemích EU* [online]. 9-10.9.2009 [cit. 2010-04-05]. Ostrava: Vysoká škola báňská. Dostupné z WWW: <www.ekf.vsb.cz/shared/uploadedfiles/cul33/Foriskova.Dana.pdf>.
- [40] HRONOVÁ, S., HINDLS, R. *Ekonomické chování sektoru domácností ČR – spotřeba a zadluženost* [online]. In *Statistika*, roč. 8, s. 189-205, 2008 [cit. 2010-05-08]. Dostupné z WWW: <panda.hyperlink.cz/cestapdf/pdf08c3/hronova.pdf>.
- [41] Mather: *Recese a změna spotřebitelského chování* [online]. 26.7.2009 [cit. 2010-04-05]. Dostupné z WWW: <http://www.advertures.cz/system/documents/4/original/ Studie_Mather_spotrebitelske_chovani_cervenec09_FIN.pdf>.
- [42] Měšec: *Spotřeba* [online]. 2006 [cit. 2010-04-08]. Dostupné z WWW: <<http://www.mesec.cz/texty/spotreba/>>.
- [43] MF ČR: *Makroekonomická predikce* [online]. duben 2010 [cit. 2010-05-17]. Dostupné z WWW: <http://www.mfcr.cz/cps/rde/xchg/mfcr/xsl/makro_pre_54781.html>.

- [44] MF ČR: *Plnění maastrichtských konvergenčních kritérií a stupně ekonomické sladění ČR s eurozónou 2008 a 2009* [online]. 21.12.2009 [cit. 2010-03-17]. Dostupné z WWW: <http://www.mfcr.cz/cps/rde/xchg/mfcr/xsl/eu_vyh_maastricht_kriterii.html>.
- [45] MPO: *Analýzy vývoje ekonomiky ČR a odvětví v působnosti MPO za rok 2006, 2007, 2008* [online]. 19.5.2009 2005 [cit. 2010-05-17]. Dostupné z WWW: <<http://www.mpo.cz/cz/ministr-a-ministerstvo/analyticke-materialy/#category236>>.
- [46] MPSV ČR: *Statistiky nezaměstnanosti* [online]. 2010 [cit. 2010-04-05]. Dostupné z WWW: <<http://portal.mpsv.cz/sz/stat/nz>>.
- [47] Novinky.cz: *Češi utrácejí více za bydlení a energie než za jídlo* [online]. 18.3.2010 [cit. 2010-04-28]. Dostupné z WWW: <<http://www.novinky.cz/ekonomika/195074-cesi-utraceji-vice-za-bydleni-a-energie-nez-za-jidlo.html>>.
- [48] SPĚVÁČEK, V. *Domácnosti, disponibilní důchod a soukromá spotřeba* [online]. Bulletin CES VŠEM, 2006, č. 23, s. 1 – 2. Dostupné z WWW: <http://www.vsem.cz/data/data/ces-soubory/bulletin/gf_bulletin2306.pdf>. ISSN 1801-1578.
- [49] SPĚVÁČEK, V. *Národohospodářská poptávka a makroekonomická rovnováha* [online]. Working Paper CES VŠEM No, 2006, č. 4. Dostupné z WWW: <http://www.vsem.cz/data/docs/gf_WPNo406.pdf>. ISSN 1801-2728.

Seznam použitých zkratek

APC	průměrný sklon ke spotřebě
APS	průměrný sklon k úsporám
b. c.	běžné ceny
c (MPC)	mezní sklon ke spotřebě
C	konečná spotřeba domácností
CES VŠEM	Centrum ekonomických studií Vysoké školy ekonomiky a managementu
CPI	index spotřebitelských cen
CZ – COICOP	klasifikace individuální spotřeby podle účelu
ČR	Česká republika
ČSÚ	Český statistický úřad
DPH	daň z přidané hodnoty
E	elasticita
ESA 1995	Evropský systém národních a regionálních účtů 1995
EU	Evropská unie
EUROSTAT	Evropský statistický úřad
HICP	harmonizovaný index spotřebitelských cen
HDP	hrubý domácí produkt
MF	Ministerstvo financí
MPO	Ministerstvo průmyslu a obchodu
MPSV	Ministerstvo práce a sociálních věcí
NISD	Neziskové instituce sloužící domácnostem
p. b.	procentní bod
r	úroková míra
r	výběrový korelační koeficient
s (MPS)	mezní sklon k úsporám
s. c.	stálé ceny
S	úspory domácností
SNÚ	systém národních účtů
SRÚ	statistika rodinných účtů
YD	disponibilní důchod

Seznam grafů

Graf 1: Rozčlenění výdajů domácností podle životnosti v roce 2008 (b. c., v mil. Kč).....	13
Graf 2: Podíl složek HDP na celku (b. c.)	24
Graf 3: Keynesiánská spotřební funkce	30
Graf 4: Vztah Keynesiánské spotřební a úsporové funkce	32
Graf 5: Mezičasová volba spotřebitele	33
Graf 6: Model životního cyklu.....	34
Graf 7: Vývoj spotřeby domácností v letech 1996 – 2008 (meziroční změny v %).....	38
Graf 8: Predikce vývoje spotřeby domácností (meziroční změny v %)	44
Graf 9: Vývoj disponibilního důchodu a spotřeby domácností v letech 1995 – 2008 (v mil. Kč)	50
Graf 10: Vývoj disponibilního důchodu a spotřeby domácností v letech 1996 – 2008 (v %)	51
Graf 11: Vývoj bohatství a spotřeby domácností v letech 1996 – 2008 (v %).....	53
Graf 12: Vývoj spotřebitelských úvěrů a spotřeby domácností v letech 1998 – 2008 (v %)	55
Graf 13: Vývoj úrokových sazeb z úvěrů a vkladů domácností a spotřeby domácností v letech 2001 – 2008 (v %)	56
Graf 14: Vývoj míry nezaměstnanosti a spotřeby domácností v letech 1996 – 2008 (v %).....	58
Graf 15: Vývoj míry inflace a spotřeby domácností v letech 1996 – 2008 (v %).....	60
Graf 16: Vývoj indikátoru důvěry spotřebitelů v letech 1998 – 2008 (průměr 2005 = 100)	61
Graf 17: Vývoj HDP a spotřeby domácností v letech 1995 – 2008 (s. c., v %)	64
Graf 18: Struktura spotřebních výdajů domácností podle účelu (b. c., v %).....	69
Graf 19: Spotřeba piva v ČR v letech 1993 – 2006 (v litrech na obyvatele za rok).....	71
Graf 20: Struktura výdajů za vzdělávání (b. c., v %).....	71
Graf 21: Struktura spotřebních výdajů domácností podle trvanlivosti (b. c., v %)	72
Graf 22: Struktura spotřebních výdajů průměrné domácnosti ČR (průměr na osobu za rok, v %).....	75
Graf 23: Vývoj spotřeby domácností v letech 1995 – 2008 (objemové indexy, rok 2000 =100).....	79
Graf 24: Struktura spotřebních výdajů domácností v roce 2008 (b. c., v %)	81
Graf 25: Vývoj HICP v letech 2001 – 2008 (v %)	84

Seznam obrázků

Obrázek 1: Makroekonomický koloběh	14
--	----

Seznam tabulek

Tabulka 1: Struktura spotřebního koše (od roku 2010)	27
Tabulka 2: Výše spotřeby domácností v letech 1995 – 2008 (b. c., v mld. Kč).....	39
Tabulka 3: Disponibilní důchod domácností a relativní ukazatelé.....	48
Tabulka 4: Bohatství českých domácností v letech 1995 – 2008 (stavy k 31.12., v mld. Kč)	52
Tabulka 5: Úvěry poskytované domácnostem v letech 1995 – 2008 (stavy k 31.12., v mld. Kč)	54
Tabulka 6: Přehled korelačních koeficientů a nalezených modelů spotřeby.....	62
Tabulka 7: Spotřeba domácností a HDP (b. c., v mld. Kč)	65
Tabulka 8: Příspěvek výdajových složek k růstu HDP (v %).....	66
Tabulka 9: Struktura spotřebních výdajů domácností podle účelu v roce 1995 a 2008 (b. c.)	68
Tabulka 10: Struktura spotřebních výdajů domácností podle trvanlivosti (b. c.).....	72
Tabulka 11: Vybavenost domácností předměty dlouhodobé spotřeby.....	73
Tabulka 12: Struktura spotřebních výdajů některých typů domácností v roce 2008 (průměry na osobu za rok, v %).....	76
Tabulka 13: Struktura spotřebních výdajů v ČR a EU-27 (b. c., v %)	80
Tabulka 14: Podíl spotřeby domácností na HDP (b. c., v %).....	83
Tabulka 15: Plnění maastrichtského konvergenčního kritéria cenové stability v letech 2004 – 2008	85

Seznam příloh

Příloha A – Klasifikace CZ-COICOP

Příloha B – Determinanty spotřeby domácností

Příloha C – HDP výdajovou metodou

Příloha D – Struktura spotřebních výdajů (b. c.)

Příloha E – Vývoj spotřeby domácností v zemích EU

Příloha F – Struktura spotřebních výdajů v zemích EU v roce 2008 (b. c.)

Příloha G – HICP (meziroční změny v %)

Příloha A – Klasifikace CZ-COICOP

SPOTŘEBNÍ VYDÁNÍ (Přehled oddílů, skupin a tříd klasifikace)

01 POTRAVINY A NEALKOHOLICKÉ NÁPOJE

01.1 Potraviny

- 01.1.1 Pekárenské výrobky; obiloviny (NT)
- 01.1.2 Maso (NT)
- 01.1.3 Ryby (NT)
- 01.1.4 Mléko, sýry a vejce (NT)
- 01.1.5 Oleje a tuky (NT)
- 01.1.6 Ovoce (NT)
- 01.1.7 Zelenina (NT)
- 01.1.8 Cukr, marmeláda, med, čokoláda, cukrovinky a cukrářské výrobky (NT)
- 01.1.9 Potravinářské výrobky a přípravky jinde neuvedené (NT)

01.2 Nealkoholické nápoje

- 01.2.1 Káva, čaj a kakao (NT)
- 01.2.2 Minerální vody, nealkoholické nápoje, ovocné a zeleninové šťávy (NT)

02 ALKOHOLICKÉ NÁPOJE, TABÁK A NARKOTIKA

02.1 Alkoholické nápoje

- 02.1.1 Lihoviny (NT)
- 02.1.2 Vína (NT)
- 02.1.3 Piva (NT)

02.2 Tabák

- 02.2.0 Tabák (NT)

02.3 Narkotika

- 02.3.0 Narkotika (NT)

03 ODÍVÁNÍ A OBUV

03.1 Odívání

- 03.1.1 Oděvní materiály (ST)
- 03.1.2 Oděvy (ST)
- 03.1.3 Oděvní doplňky a textilní galanterie (ST)
- 03.1.4 Čištění, opravy a půjčování oděvů (S)

03.2 Obuv včetně oprav a půjčování

- 03.2.1 Obuv (ST)
- 03.2.2 Opravy a půjčování obuvi (S)

04 BYDLENÍ, VODA, ENERGIE, PALIVA

04.1 Nájemné z bytu

- 04.1.1 Nájemné placené nájemníky za první (hlavní) bydliště (S)
- 04.1.2 Ostatní nájemné (S)

04.2 Imputované nájemné za bydlení

- 04.2.1 Imputované nájemné vlastníků - nájemníků (S)
- 04.2.2 Ostatní imputované nájemné (S)

04.3 Běžná údržba a drobné opravy bytu

- 04.3.1 Výrobky pro běžnou údržbu a drobné opravy bytu (NT)
- 04.3.2 Služby pro běžnou údržbu a drobné opravy bytu (S)

04.4 Ostatní služby související s bydlením

- 04.4.1 Dodávka vody (vodné) (NT)
- 04.4.2 Sběr pevných odpadů (S)
- 04.4.3 Odvádění odpadních vod kanalizací (stočné) (S)
- 04.4.4 Ostatní služby související s bydlením jinde neuvedené (S)

04.5 Elektrická a tepelná energie, plyn a ostatní paliva

- 04.5.1 Elektrická energie (NT)
- 04.5.2 Plyná paliva (NT)
- 04.5.3 Kapalná paliva (NT)
- 04.5.4 Tuhá paliva (NT)
- 04.5.5 Tepelná energie (NT)

05 BYTOVÉ VYBAVENÍ, ZAŘÍZENÍ DOMÁCNOSTI; OPRAVY

05.1 Nábytek, bytové zařízení a výzdoba, koberce a ostatní podlahová krytina; opravy

- 05.1.1 Nábytek a bytové zařízení (T)
- 05.1.2 Koberce a ostatní podlahová krytina (T)

- 05.1.3 Opravy nábytku, zařízení a podlahových krytin (S)
- 05.2 Bytový textil**
- 05.2.0 Bytový textil (ST)
- 05.3 Přístroje a spotřebiče pro domácnost včetně oprav**
- 05.3.1 Hlavní (velké) přístroje pro domácnost elektrické a neelektrické (T)
- 05.3.2 Malé domácí elektrické spotřebiče (ST)
- 05.3.3 Opravy domácích přístrojů a spotřebičů (S)
- 05.4 Skleněné, keramické, stolní a kuchyňské potřeby pro domácnost**
- 05.4.0 Skleněné, keramické, stolní a kuchyňské potřeby pro domácnost (ST)
- 05.5 Nářadí, nástroje a různé potřeby pro dům a zahradu**
- 05.5.1 Nástroje a nářadí dlouhodobé spotřeby pro dům a zahradu, včetně oprav (T)
- 05.5.2 Nástroje a nářadí krátkodobé spotřeby pro dům a zahradu, včetně oprav (ST)
- 05.6 Zboží a služby pro běžnou údržbu domácnosti**
- 05.6.1 Spotřební zboží pro domácnost (NT)
- 05.6.2 Služby domácího personálu a služby pro domácnost (S)

06 ZDRAVÍ

- 06.1 Léčiva a zdravotnické prostředky**
- 06.1.1 Léčiva (NT)
- 06.1.2 Ostatní zdravotnické výrobky (NT)
- 06.1.3 Léčebné a protetické prostředky (T)
- 06.2 Ambulantní zdravotní péče**
- 06.2.1 Ambulantní lékařská péče (S)
- 06.2.2 Ambulantní stomatologická péče (S)
- 06.2.3 Ambulantní zdravotní péče ostatní (S)
- 06.3 Ústavní zdravotní péče**
- 06.3.0 Ústavní zdravotní péče (S)

07 DOPRAVA

- 07.1 Nákup automobilů, motocyklů a jízdních kol**
- 07.1.1 Automobily (T)
- 07.1.2 Motocykly (T)
- 07.1.3 Jízdní kola (T)
- 07.1.4 Povozy tažené zvířaty (T)
- 07.2 Provoz osobních dopravních prostředků**
- 07.2.1 Náhradní díly a příslušenství pro osobní dopravní prostředky (ST)
- 07.2.2 Pohonné hmoty, oleje a pod. přípravky pro osobní dopravní prostředky (NT)
- 07.2.3 Údržba a opravy osobních dopravních prostředků (S)
- 07.2.4 Ostatní služby týkající se prostředků osobní dopravy (S)
- 07.3 Dopravní služby**
- 07.3.1 Kolejová osobní doprava (S)
- 07.3.2 Silniční osobní doprava (S)
- 07.3.3 Letecká osobní doprava (S)
- 07.3.4 Námořní a říční osobní doprava (S)
- 07.3.5 Kombinovaná osobní doprava (S)
- 07.3.6 Ostatní placené služby v dopravě (S)

08 POŠTY A TELEKOMUNIKACE

- 08.1 Poštovní služby**
- 08.1.0 Poštovní služby (S)
- 08.2 Telefonní a telefaxové zařízení**
- 08.2.0 Telefonní a telefaxové zařízení (T)
- 08.3 Telefonické a telefaxové služby**
- 08.3.0 Telefonické a telefaxové služby (S)

09 REKREACE A KULTURA

- 09.1 Zařízení a vybavení audiovizuální, fotografická a pro zpracování dat, včetně oprav**
- 09.1.1 Zařízení pro příjem, záznam a reprodukci obrazu a zvuku (T)
- 09.1.2 Fotografická a kinematografická zařízení a optické přístroje (T)
- 09.1.3 Zařízení pro zpracování dat (T)
- 09.1.4 Nosná média pro záznam obrazu a zvuku (ST)
- 09.1.5 Opravy zařízení a vybavení audiovizuálního, fotografického a pro zpracování dat (S)
- 09.2 Ostatní výrobky dlouhodobé spotřeby pro rekreaci a kulturu, včetně oprav**
- 09.2.1 Výrobky dlouhodobé spotřeby pro rekreaci ve volné přírodě (T)
- 09.2.2 Hudební nástroje a výrobky dlouhodobé spotřeby pro rekreaci uvnitř (T)
- 09.2.3 Údržba a opravy ostatních výrobků dlouhodobé spotřeby pro rekreaci a kulturu (S)

- 09.3 Ostatní rekreace včetně vybavení; květiny, zahrady a domácí zvířata**
- 09.3.1 Hry, hračky a sběratelské předměty (ST)
- 09.3.2 Zařízení pro sport, kempink a rekreaci ve volné přírodě včetně oprav (ST)
- 09.3.3 Květiny a zahrady (NT)
- 09.3.4 Domácí zvířata a potřeby pro jejich chov (NT)
- 09.3.5 Veterinární a ostatní služby pro domácí zvířata (S)
- 09.4 Rekreční a kulturní služby**
- 09.4.1 Rekreční a sportovní služby (S)
- 09.4.2 Kulturní služby (S)
- 09.4.3 Herní, loterie (S)
- 09.5 Noviny, knihy a papírenské zboží**
- 09.5.1 Knihy (ST)
- 09.5.2 Noviny a periodické časopisy (NT)
- 09.5.3 Ostatní tiskoviny (NT)
- 09.5.4 Papírenské zboží, potřeby k psaní a kreslení (NT)
- 09.6 Dovolená s komplexními službami**
- 09.6.0 Dovolená s komplexními službami (S)

10 VZDĚLÁVÁNÍ

- 10.1 Preprimární a primární vzdělávání**
- 10.1.0 Preprimární a primární vzdělávání (S)
- 10.2 Sekundární vzdělávání**
- 10.2.0 Sekundární vzdělávání (S)
- 10.3 Postsekundární vzdělávání nižší než terciární**
- 10.3.0 Postsekundární vzdělávání nižší než terciární (S)
- 10.4 Terciární vzdělávání**
- 10.4.0 Terciární vzdělávání (S)
- 10.5 Vzdělávání nedefinované podle úrovně**
- 10.5.0 Vzdělávání nedefinované podle úrovně (S)

11 STRAVOVÁNÍ A UBYTOVÁNÍ

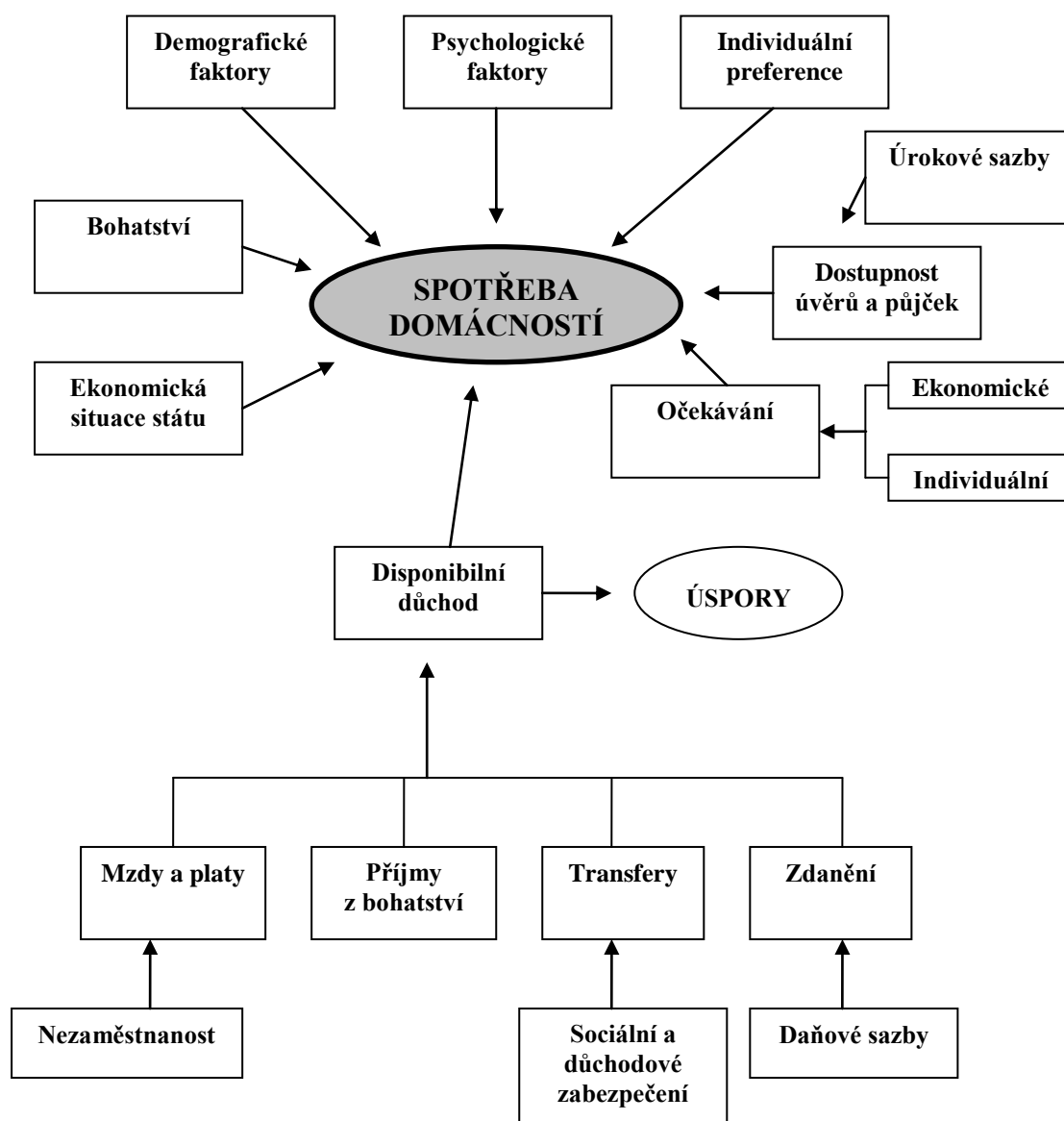
- 11.1 Stravovací služby**
- 11.1.1 Restaurace, kavárny a podobná zařízení (S)
- 11.1.2 Jídelny (S)
- 11.2 Ubytovací služby**
- 11.2.0 Ubytovací služby (S)

12 OSTATNÍ ZBOŽÍ A SLUŽBY

- 12.1 Osobní péče**
- 12.1.1 Kadeřnické salony a zařízení osobní péče (S)
- 12.1.2 Elektrické přístroje pro osobní péči (T)
- 12.1.3 Ostatní předměty a výrobky pro osobní péči (NT)
- 12.2 Prostituce**
- 12.2.0 Prostituce (S)
- 12.3 Osobní potřeby a doplňky jinde neuvedené**
- 12.3.1 Klenoty, hodiny a hodinky (T)
- 12.3.2 Ostatní osobní potřeby a doplňky (ST)
- 12.4 Sociální péče**
- 12.4.0 Sociální péče (S)
- 12.5 Pojištění**
- 12.5.1 Životní pojištění (S)
- 12.5.2 Pojištění související s bydlením (S)
- 12.5.3 Pojištění související se zdravím (S)
- 12.5.4 Pojištění související s dopravou (S)
- 12.5.5 Ostatní pojištění (S)
- 12.6 Finanční služby jinde neuvedené**
- 12.6.1 Finanční zprostředkovatelské služby nepřímo měřené (FISIM) (S)
- 12.6.2 Finanční služby jinde neuvedené (S)
- 12.7 Ostatní služby jinde neuvedené**
- 12.7.0 Ostatní služby jinde neuvedené (S)

Zdroj: ČSÚ.

Příloha B – Determinanty spotřeby domácností

Zdroj: vlastní zpracování

Příloha C – HDP výdajovou metodou

Složky HDP v b. c., v mil. Kč							
	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001
Výdaje na konečnou spotřebu celkem (C) ⁷⁵	1052305	1214584	1353080	1451318	1541324	1610173	1716983
- z toho domácností	736087	862228	960337	1037219	1086828	1134714	1206935
- z toho vládních institucí	306326	340409	379316	399710	440620	460933	496667
- z toho NISD	9892	11947	13427	14389	13876	14526	13381
Tvorba hrubého kapitálu (I)	477684	567017	551858	566896	563774	645116	694045
Saldo dovozu a vývozu (NX)	-63467	-98313	-93844	-21731	-24301	-66120	-58814
<i>HDP = C + I + NX</i>	1466522	1683288	1811094	1996483	2080797	2189169	2352214

Složky HDP v b. c., v mil. Kč							
	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Výdaje na konečnou spotřebu celkem (C)	1811849	1935645	2038479	2122944	2248789	2405032	2587239
- z toho domácností	1248084	1317440	1399200	1442699	1537240	1658846	1803668
- z toho vládních institucí	549494	603175	621586	658458	686984	718195	753234
- z toho NISD	14271	15030	17693	21787	24565	27991	30337
Tvorba hrubého kapitálu (I)	703957	700262	774369	766207	863242	954628	933763
Saldo dovozu a vývozu (NX)	-51374	-58797	1914	94711	110338	175800	167992
<i>HDP = C + I + NX</i>	2464432	2577110	2814762	2983862	3222369	3535460	3688994

Složky HDP ve s. c. roku 2000, v mil. Kč							
	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001
Výdaje na konečnou spotřebu celkem (C)	1443212	1525917	1562868	1546883	1592707	1610173	1651638
- z toho domácností	991628	1075262	1098825	1089877	1120296	1134714	1161328
- z toho vládních institucí	439393	435655	448609	441532	457873	460933	477612
- z toho NISD	13753	14904	15397	15357	14556	14526	12698
Tvorba hrubého kapitálu (I)	604206	674302	617667	604683	583315	645116	688011
Saldo dovozu a vývozu (NX)	-23462	-85189	-76528	-61743	-59729	-66120	-96706
<i>HDP = C + I + NX</i>	2033699	2115605	2100143	2084203	2112121	2189169	2242943

Složky HDP ve s. c. roku 2000, v mil. Kč							
	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Výdaje na konečnou spotřebu celkem (C)	1709342	1817625	1834457	1882570	1956408	2027938	2084993
- z toho domácností	1187163	1258158	1294377	1327217	1394195	1461718	1513913
- z toho vládních institucí	509591	545999	526656	541825	548208	551902	557239
- z toho NISD	12586	13362	14579	14629	16443	18545	19530
Tvorba hrubého kapitálu (I)	720002	709600	773916	767420	841412	920201	894961
Saldo dovozu a vývozu (NX)	-146407	-170542	-153689	-26333	4220	24906	66099
<i>HDP = C + I + NX</i>	2285488	2367818	2474006	2630273	2809338	2981579	3055035

Zdroj: ČSÚ – roční národní účty, 2010.

⁷⁵ Celkové výdaje na konečnou spotřebu (C) zahrnují nejen výdaje na konečnou spotřebu domácností a NISD, ale v tomto případě i vládní výdaje (G).

Příloha D – Struktura spotřebních výdajů (b. c.)

COICOP	1995	1998	2000	2002	2005	2007	2008
1.POTRAVINY,NEALKO-HOLICKÉ NÁPOJE	145 298	197 454	215 256	229 346	237980	269311	302 539
Potraviny	132 668	176 544	191 954	203 776	213948	241504	272663
Nealkoholické nápoje	12 630	20 910	23 302	25 570	24032	27807	29876
2.ALKOHOLICKÉ NÁPOJE,TABÁK	72 171	89 940	97 362	103 657	113 751	129 971	140 741
Alkoholické nápoje	41 564	53 281	55 408	57 425	60822	65869	68484
Tabák	30 607	36 659	41 954	46 232	52929	64102	72257
Narkotika	0	0	0	0	0	0	0
3.ODÍVÁNÍ A OBUV	47 125	60 585	66 427	70 477	72 505	74 463	78 212
Odivání	35 572	45 495	49 963	51 870	55262	57337	60709
Obuv vč. oprav a půjčování	11 553	15 090	16 464	18 607	17243	17126	17503
4.BYDLENÍ,VODA, ENERGIE,PALIVA	156 862	217 110	246 923	279 699	336 307	375 230	410 729
Nájemné z bytu	23 573	29 725	36 973	40 447	49282	50851	56836
Imputované nájemné	66 310	90 858	102 197	111 441	139086	161791	174361
Běžná údržba a opravy bytu	1 062	2 370	3 629	3 520	4075	8206	8782
Ostatní služby související s bytem	9 192	12 769	17 527	20 085	26848	27775	30428
Elektřina, teplo, plyn, paliva	56 725	81 388	86 597	104 206	117016	126607	140322
5.BYTOVÉ VYBAVENÍ, ZAŘÍZ. DOMÁCNOSTI	47 474	65 762	70 859	69 308	77 921	90 966	94 554
Nábytek, zařízení, koberce	15 793	20 891	23 365	24 398	30217	37578	37397
Bytový textil	4 682	6 846	6 615	6 984	7537	8419	8426
Domácí přístroje a spotřebiče	11 897	16 853	17 578	15 383	15258	16086	17954
Stolní, kuchyňské potřeby pro domácnost	4 665	6 492	7 057	6 392	6856	7632	7820
Nářadí, nástroje, potřeby	1 935	2 844	4 094	2 590	3303	4298	4400
Zboží, služby k údržbě domácnosti	8 502	11 836	12 150	13 561	14750	16953	18557
6.ZDRAVÍ	9 353	12 662	13 728	16 776	23 189	33 022	43 526
Léčiva a zdravotní prostředky	6 453	8 715	10 205	11 853	15094	22240	24203
Ambulantní zdravotní péče	2 457	3 289	2 911	4 176	6930	9150	15675
Ústavní zdravotní péče	443	658	612	747	1165	1632	3648
7.DOPRAVA	80 148	105 289	119 889	119 623	166 170	198 311	211 001
Nákup osobních dopravních prostředků	26 097	34 007	34 705	37 313	50609	59187	61057
Provoz osobních dopravních prostředků	39 675	53 167	64 237	61 466	85164	95617	99897
Dopravní služby	14 376	18 115	20 947	20 844	30397	43507	50047
8.POŠTY A TELEKOMUNIKACE	11 733	20 502	23 939	38 090	52 558	62 447	65 625
Poštovní služby	818	1 255	1 455	1 328	1356	1611	1717
Telefonní a faxová zařízení	1 573	2 364	4 475	4 280	4455	5020	3854
Telefonické a faxové služby	9 342	16 883	18 009	32 482	46747	55816	60054
9.REKREACE,KULTURA A SPORT	80 960	123 052	129 241	145 825	168 678	180 078	192 414
Zařízení a vybavení audio-video	15 256	21 420	19 298	21 253	24059	27935	29797
Ostatní výrobky pro rekreaci a kulturu	590	1 137	1 516	1 789	2934	2488	3173
Ostatní rekreační vybavení, květiny, zahrada,dom.zvířata	14 655	21 530	23 316	24 312	33359	32105	36062
Rekreační a kulturní služby	23 723	37 549	40 138	47 733	56474	59429	63192
Noviny, knihy a papírenské zboží	8 868	13 688	15 979	18 168	16999	18053	18696
Dovolená s komplexními službami	17 868	27 728	28 994	32 570	34853	40068	41494
10.VZDĚLÁNÍ	2 197	3 784	5 253	6 426	10 076	11 671	13 478
Předškolní a základní vzdělávání	611	931	1 183	1 102	1373	1504	1628
Střední vzdělávání	199	422	601	529	977	1096	1237
Pomaturitní a nástavbové vzdělávání	120	266	292	272	686	228	557
Vyšší a vysokoškolské vzdělávání	217	408	548	575	2216	3645	3855
Vzdělávání nedefinované stupněm	1 050	1 757	2 629	3 948	4824	5198	6201
11.STRAVOVÁNÍ A UBYTOVÁNÍ	36 117	50 514	56 612	64 374	68 071	76 861	85 908
Stravovací služby	30 453	41 126	46 861	53 046	54502	63232	71314
Ubytovací služby	5 664	9 388	9 751	11 328	13569	13629	14594
12.OSTATNÍ ZBOŽÍ A SLUŽBY	46 649	90 565	89 225	104 483	115 493	156 515	164 941
Osobní péče	15 026	24 279	25 268	27 859	33928	40101	43412
Prostituce	1 000	1 200	2 790	3 289	3963	5481	5128
Osobní doplňky jinde neuvedené	5 920	8 815	10 030	9 761	8759	11341	11748
Sociální péče	3 067	3 468	3 185	2 654	4932	7634	8634
Pojištění	7 196	14 089	12 182	23 736	20341	37909	46425
FISIM	8 400	29 397	23 838	21 885	21439	29125	17545
Finanční služby jinde neuvedené	4 131	6 257	8 222	11 440	16944	18270	26847
Ostatní služby jinde neuvedené	1 909	3 060	3 710	3 859	5187	6654	5202
CELKEM	736087	1037219	1134714	1248084	1442699	1658846	1803668

Zdroj: ČSÚ – roční národní účty, 2010.

Příloha E – Vývoj spotřeby domácností v zemích EU

Objemové indexy, rok 2000 = 100									
Rok / Země	ČR	Německo	Itálie	Kypr	Lotyšsko	Maďarsko	Slovensko	Švédsko	Velká Británie
1995	86,4	91,0	88,6	82,3	74,2	86,4	83,5	86,2	82,2
1996	94,2	92,6	89,1	82,3	80,7	85,5	89,7	87,2	85,5
1997	96,5	93,6	92,0	84,4	86,8	87,7	89,4	89,5	88,3
1998	96,4	95,0	95,0	87,9	92,6	91,1	95,5	92,3	91,6
1999	98,4	97,6	97,4	92,2	96,0	95,8	97,0	96,3	95,9
2000	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
2001	102,4	102,2	100,5	103,4	105,5	105,8	107,6	101,6	102,8
2002	102,7	101,4	100,4	101,1	112,2	112,2	112,2	104,3	106,5
2003	108,9	101,1	101,0	99,4	123,8	119,8	112,5	106,3	109,8
2004	111,6	101,3	101,9	101,7	136,3	121,5	117,3	108,8	113,3
2005	115,8	101,7	102,9	105,9	152,8	125,5	124,3	112,4	116,1
2006	122,2	103,2	104,3	110,6	167,7	128,9	131,8	115,8	117,9
2007	127,7	102,7	105,4	119,3	183,7	127,7	140,7	119,6	120,6
2008	130,3	102,9	104,4	125,3	189,4	126,8	149,1	119,4	121,7

Meziroční změny v %, s. c. roku 2000										
Rok / Země	EU-27	ČR	Německo	Itálie	Kypr	Lotyšsko	Maďarsko	Slovensko	Švédsko	Velká Británie
1996	-1,5	9,0	1,7	0,6	0,1	8,8	-1,0	7,4	1,2	4,1
1997	1,8	2,5	1,1	3,2	2,6	7,5	2,6	1,5	2,6	3,2
1998	2,9	-0,1	1,5	3,3	4,1	6,6	3,9	6,4	3,1	3,7
1999	3,2	2,1	2,8	2,4	4,9	3,7	5,3	-0,1	4,4	4,8
2000	3,2	1,6	2,4	2,7	8,4	4,1	4,3	2,2	3,8	4,2
2001	1,6	2,4	2,2	0,5	3,4	5,5	5,8	5,7	1,6	2,8
2002	0,9	0,4	-0,8	-0,1	-2,2	6,4	6,0	5,7	2,7	3,5
2003	1,2	6,0	-0,3	0,6	-1,7	10,3	6,7	1,6	1,9	3,1
2004	2,3	2,6	0,2	0,9	2,3	10,1	1,5	4,2	2,4	3,2
2005	1,8	3,7	0,3	1,0	4,2	12,1	3,3	6,5	3,3	2,5
2006	1,6	5,6	1,5	1,4	4,4	9,7	2,7	5,9	3,1	1,6
2007	1,5	4,5	-0,5	1,0	7,8	9,6	-1,0	7,1	3,3	2,3
2008	0,0	2,1	0,2	-1,0	5,1	3,1	-0,7	6,1	-0,2	0,9
Průměr	1,6	3,3	0,9	1,3	3,3	7,5	3,0	4,6	2,6	3,1

Zdroj: Eurostat – National accounts, 2010.

Příloha F – Struktura spotřebních výdajů v zemích EU v roce 2008

(b. c., v %)

	EU-27	ČR	Německo	Itálie	Kypr	Lotyšsko	Maďarsko	Slovensko	Švédsko	Velká Británie
1. Potraviny a nealkoholické nápoje	12,9	16,3	11,4	14,7	16,2	22,9	17,5	17,7	12,7	8,9
2. Alkohol. nápoje a tabák	3,4	7,6	3,2	2,6	6,5	6,0	9,9	4,8	3,6	3,4
3. Odívání a obuv	5,4	4,2	5,3	7,6	6,2	5,9	3,3	4,4	5,1	5,3
4. Bydlení, voda, energie	22,3	21,8	24,3	21,2	12,8	12,3	19,3	24,4	26,6	21,1
5. Bytové vybavení	6,0	5,1	6,8	7,5	5,2	5,9	5,5	6,7	5,1	5,2
6. Zdraví	3,5	2,8	4,7	3,1	3,6	4,2	3,4	3,6	3,2	1,6
7. Doprava	13,4	11,5	13,8	12,9	15,6	18,7	15,5	7,6	12,8	15,4
8. Pošty a telekomunikace	2,7	3,5	2,8	2,6	1,9	2,5	3,9	3,6	3,1	2,1
9. Rekreace, kultura a sport	9,2	10,7	9,4	6,8	7,8	8,1	7,4	9,6	11,1	11,6
10. Vzdělávání	1,1	0,7	0,9	0,9	2,9	0,9	1,1	1,4	0,3	1,4
11. Stravování a ubytování	8,7	6,8	5,7	10,0	11,1	3,7	5,1	6,6	6,0	10,7
12. Ostatní zboží a služby	11,4	9,0	11,7	10,2	9,9	8,9	8,0	9,7	10,3	13,2

Zdroj: Eurostat – National accounts, 2010.

Příloha G – HICP (meziroční změny v %)

	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
EU-27	2,1	2,0	2,0	2,2	2,2	2,3	3,7
ČR	1,4	-0,1	2,6	1,6	2,1	3,0	6,3
Německo	1,4	1,0	1,8	1,9	1,8	2,3	2,8
Itálie	2,6	2,8	2,3	2,2	2,2	2,0	3,5
Kypr	2,8	4,0	1,9	2,0	2,2	2,2	4,4
Lotyšsko	2,0	2,9	6,2	6,9	6,6	10,1	15,3
Maďarsko	5,2	4,7	6,8	3,5	4,0	7,9	6,0
Slovensko	3,5	8,4	7,5	2,8	4,3	1,9	3,9
Švédsko	1,9	2,3	1,0	0,8	1,5	1,7	3,3
Velká Británie	1,3	1,4	1,3	2,1	2,3	2,3	3,6

Zdroj: Eurostat – Harmonized Indices of Consumer Prices, 2010.